

סוגיות נבחרות במשפט התעבורה
ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

עלון בית הכנסת: "מורשת עדי"

בעריכת עו"ד אילן צ'בולבה

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

אקדמות מלין

מפעל עלון בית הכנסת: "מורשת עדי" הינו פרי רעיונו, יצירתו, עיבודו ועריכתו של עו"ד אילן צ'בולבה, מנאמני בית הכנסת, הי"ו. בעלון זה חברנו היקר אילן, פורס בפנינו מדי שבוע בשבוע צוהר מחכים בנושאים מגוונים מפרשת השבוע ומאירועים היסטוריים שקרו בתולדות עם ישראל בתקופות מקבילות.

הכללתו של העלון באתר זה, בהסכמתו של עורך העלון, עו"ד אילן צ'בולבה, מוסיפה ערך בל יסולא בפז ומעשירה את הקורא בידע רחב בנושאים מגוונים והכל מתוך עשייה מבורכת לטובת כל מי שירצה להרחיב את ידיעותיו בתולדות עם ישראל בארצו.

שיטת העריכה. העלונים השבועיים ייקובצו לקבצים חודשיים, כך שכל קובץ יכלול ארבעה עלונים מידי חודש בחודשו.

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 677 שבת פרשת פקודי ב באדר בתשפ"ב 5 מרס 2022
 לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, ז"ל. תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב

כניסת שבת: 1709 צאת שבת: 1816

משלכנס אדר מרבנים לשמוחה

השבוע בדברי הימים

ב אדר ה'תרנ"ד - נוסדה חברת כל ישראל חברים (כ"ח, "אליאנס"). ה'תש"ח (אדר ב') - ההגנה משתמשת לראשונה בדוידקה, בהתקפה על שכונת אבו כביר ביפו. ה'תשל"ד - נפטר בנימין זאב פון וייזל, ממייסדי התנועה הרוויזיוניסטית. ה'תשל"ז - נפטר רבי ישראל אלתר, האדמו"ר הרביעי של חסידות גור. ה'תשל"ה - נפטר חסיד אומות העולם שרל לוף (הרחבה תשעט) ה'תשל"ח (אדר ב') - 35 נרצח בפיגוע אוטובוס הדמים בכביש החוף. ה'תש"ם - נפטר נתן ילין מור, ממנהיגי הלח"י וח"כ הראשונה. ה'תשמ"ו (אדר א') נתן שרנסקי מגיע לישראל לאחר תקופת כ-9 שנות מאסר בברית המועצות. ה'תשנ"ד - נפטר שמחה הולצברג, אבי הפצועים.

ג אדר ג'תי"ב - סיום בניית בית המקדש השני על ידי שבי הגולה ובראשם זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק בשנה הששית לדריש מלך פרס. ה'תי"ש (אדר ב') החלו שידורי "קול ישראל". ה'שע"ב (אדר ב') - נפטר הרב מרדכי יפה "בעל הלבושים". ה'תש"ד - אנשי האצ"ל מפוצצים את משרדי מס ההכנסה. ראה ה'רחבה ה'תש"ט - הממשלה הראשונה של מדינת ישראל החליפה את הממשלה הזמנית. ה'תש"י (אדר ב') - ישראל נסוגה מסיני אחרי מבצע קדש. ה'תשכ"ה (אדר ב') - המרגל הישראלי וולפגנג לוף נתפס במצרים. ה'תשל"א - בעקבות אירועי ספטמבר השחור, מכריזה המועצה הלאומית הפלסטינית על ירדן כחלק מפלסטין. ה'תשמ"ו (אדר ב') - נפתחת התערוכה "דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית" במוזיאון תל אביב לאמנות. ה'תשמ"ז - יונתן פולארד נדון בארצות הברית למאסר עולם באשמת ריגול. ה'תרס"ה (אדר א') - האדר"ת - (הרב אליהו דויד רבינוביץ' תאומים) שעל שמו כיום ניקראת ישיבת אדר"ת בבית ים ים.

ד אדר - ה' ד'רס"ו - נפטרו רב אחאי בר הונא, מחכמי הסבוראים (איגרת רב שריא גאון) ה'תצ"א (אדר א') - נפטר רבי אליהו מפולדא, מחבר פירוש על התלמוד תרצ"ד - ראשוני עליית הנוער על ארצה ונקלטו בעין חרוד ה'תרצ"ז - נוסדה חברת מקורות ה'תר"ע (אדר א') - נפטר אליעזר גורדון, ראש ישיבת ורב העיר טלו ה'ת"ש האוניה "סקריה" של בית"ר הגיע לחיפה ו-2,400 מעפילים נעצרו ה'תש"א - מוצא הצו המורה על הקמת גטו קרקוב ה'תש"ט - מלחמת העצמאות: תחילת מבצע עובדה, פתיחת הדרך לאילת ה'תשמ"ה - יעקב אליאב, איש אצ"ל וממייסדי הלח"י. ה'תשנ"ב (אדר ב') - נפטר מנחם בגין, ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל. סיעות רצ, מפ"ם ושינוי מקימות את מרצ ה'תשנ"ז (אדר ב') - שבע תלמידות מבית שמש נרצחו באי השלום בנהריים בידי חייל ירדני ה'תשס"ה (אדר א') - נפטרה סילביה רפאל, לוחמת מוסד.

ה אדר ה'תש"ח (אדר א') - הגיליון הראשון של עיתון מעריב יוצא לאור. ה'תשכ"ב (אדר א') - פחות חד בשער הלירה הישראלית מביא לגל שביתות ולעליות מחירים. ה'תשנ"ו - 26 הרוגים בפיגוע התאבדות בקו 18 בירושלים

ו אדר ה'תרס"ז - נפטר אנרי מואסאן, כימאי יהודי-צרפתי, חתן פרס נובל לכלכלה (הרחבה תשע"ה). ה'תרע"ג (אדר ב') - נפטר יחיאל מיכל פינס, שפעל לפיתוח היישוב בירושלים ומחוצה לה. ה'תרע"ו - נפטר ר' נפתלי אמסטרדם, מראשי תנועת המוסר ה'תרפ"ד - הקמת "סולל בונה", חברת פועלים לעבודות ציבוריות. ה'תש"ב - נפטר סטפן צווייג, סופר יהודי-אוסטרי. ה'תש"ג (אדר ב') - הנאצים מחסלים את גטו קרקוב. אחרוני יושביו מועברים לפלאשוב. ה'תש"ח (אדר ב') - שיירת נשק ותחמושת לערביי חיפה הושמדה במבואות קרית מוצקין על ידי מארב של "ההגנה", נפל עמואל לנדאו, (ראה הרחבה תשעג) חייל פלמ"ח, גבור ישראל. ה'תש"ח (אדר ב') - הוקם השירות הימי - חיל הים הישראלי בראשית ימיו. ה'תשט"ו - מבצע "חץ שחור", פשיטת צה"ל על מחנה צבאי מצרי בסמוך לעזה. ה'תשל"ח (אדר ב') - החל מבצע ליטני, שנועד להרוס את התשתית של המחבלים בדרום לבנון. ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטרה מירה לובה, סופרת יהודיה-אוסטרית. ה'תשס"ה (אדר א') - נפטר דודו גבע, אמן, מאייר, מחבר קומיקס וקריקטוריסט. ה'תשס"ה (אדר ב') - נפטר גארי ברתיני, מנצח ומלחין ישראלי, חתן פרס ישראל. ה'תשס"ז - נפטר הרב מרדכי ברויאר, חתן פרס ישראל לספרות תורנית, מהדיר נוסח המקרא ומחשובי המחנכים בתנ"ך.

ז אדר בשס"ח - ב'תפ"ח - נולד ונפטר משה רבנו. ה'תרמ"ב - נפטר מוריץ דניאל אופנהיים, צייר יהודי (הרחבה תשעו). ה'תרמ"ו (אדר א') - עיתון יומי ראשון בעברית, "היום", החל להופיע בסנקט פטרבורג ה'תרצ"ג - בבחירות שנערכו בגרמניה חודשיים לאחר עליית היטלר לשלטון וימים ספורים לאחר שריפת הרייכסטאג, זוכה המפלגה הנאצית ל-44% מהקולות. תרצ"ד נחנת מצבת נופלי תל חי "האריה השואג" (הרחבה תש"ף) ה'תש"ב - אניית המעפילים סטרומה טובעת ביס השחור לאחר פגיעת טיל טורפדו רוסי. ה'תש"ט בן-גוריון מציג את ממשלת ישראל הראשונה בפני הכנסת. היא מקבלת את אמון הכנסת כעבור יומיים. ה'תש"ז (אדר א') - נפטר ג'ון פון נוימן, מתמטיקאי אמריקאי יהודי-הונגרי. ה'תשל"ב - נפטר פאול גרינינגר, מחסידי אומות העולם. ה'תש"ם - השקל הונהג כמטבע בישראל במקום הלירה, 1 שקל = 10 לירות ישראליות ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטר הרב חיים יעקב גולדוויכט, ראש ישיבת ההסדר הראשונה - ישיבת כרם ביבנה ה'תשנ"ה (אדר ב') - נפטר רבי חיים צימרמן הלוי, מגדולי הרבנים בארצות הברית בדור שאחרי השואה (הרחבה תשעו). ה'תשנ"ט - הוקמה מפלגת המרכז ה'תשס"ה (אדר א') - אושר בקריאה שלישית חוק יישום תוכנית ההתנתקות

ח אדר ה'תרפ"ט (אדר א') - המתניישים הראשונים מגיעים לנתניה. ה'תש"ג (אדר א') - הגרמנים מטילים קנס של עשרה מיליון פרנק על יהודי ג'רבה ה'תש"ד (אדר א') - נתן אלבוז, חייל צה"ל הקריב את חייו כדי להציל את חייו חבריו. ה'תשכ"ו - אייבי נתן טס במטוס פרטי לפורט סעיד מגורש כעבור יממה. ה'תשכ"ט - נפטר לוי אשכול, ראש ממשלת ישראל השלישי. ה'תשל"ח (אדר א') - נוסד היישוב

קרני ה'יתשנ"ד – נפטר יצחק יצחקי, ח"כ מטעם שלומציון. ה'יתשנ"ה (אדר ב') - נפטר אלוף מתי פלד, איש פלמ"ח וצה"ל וח"כ מטעם הרשימה המתקדמת לשלום. ה'יתשנ"ז (אדר א') - נפטר השחקן שמואל סגל. ה'תש"ע - נפטר הרב מנחם פרוש, ח"כ וסגן שר.

פקודי – מי יודע ?

עזרא מרוב

1. "אלה פקודי המשכן, משכן העדות". ציין שלושה פירושים למשמעות "משכן העדות".
עוד בפרשת פקודי
2. חמישה דברים היו במקדש הראשון ולא היו בשני. מה הם? (עיין יומא כ"א :)
3. מה שם המשקל של מטבע מחצית השקל?
4. שמות שניים מבגדי הכהן מתחילים באות א. מה הם?
5. על אילו מבגדי הכהן הגדול נאמר שהיו עליו תמיד?
6. מה מיוחד באומנות הטוויה של הנשים?
7. ציין שלושה ישובים בישראל כיום ששםם כשם אבני החושן (רמז: אחד בצפון ושניים במרכז)
8. "ויברך אותם משה" – באיזו ברכה בירכס? (רש"י)
9. מה הקשר בין משה רבנו, רבי עקיבא ורבן יוחנן בן זכאי?
10. שני אישים בתנ"ך קיבלו את התואר "חורש נחושת". מי הם?
11. על מה נאמר שהיו "מפותחות פיתוחי חותם"?
12. למה מתייחס הביטוי "מעשה אורג"?
13. באיזה תאריך הוקם המשכן?
14. מה משותף לסיומים של החומשים שמות ודברים?
15. בצלאל תיכנן את בניית המשכן. מי תיכנן את בנין המקדש?

הנס במגילת אסתר לפי שיטת אבן עזרא

הרב מרדכי סבתו

סיפור הנס במגילת אסתר גלוי ומוכר לכולם. יש סכנת השמדה מוחלטת של היהודים בעקבות האיגרות שכתב המן, ובדרכים שונות צומחת ליהודים ישועה והגזירה מבוטלת. לכאורה העניין פשוט וברור, אך אנו בשיעור זה ננסה להעמיק ולהתמקד באופן שבו התרחש הנס, ומתוך כך לעמוד על גודל הנס.

אמנם גם אופן ההתרחשות נראה לנו ברור - אנו רואים את יד ה' מכוונת את הדברים, כך שתצמח גאולה: המגילה מספרת לנו על חטא ושתי ועל בחירת אסתר, כהכנה של דרכי ההצלה מן הגזירה הקשה. עם זאת מהלך העניינים אינו כה פשוט, ועל כך ננסה לעמוד בהמשך.

אם על המלך טוב

במגילה מתואר לנו הדו-שיח בין אסתר לאחשוורוש בעניין גורל עמה, ראשית בפרק ז' פסוקים ג-ד: "ותען אסתר המלכה ותאמר - אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב, תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי: כי נמכרו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד. ואלו לעבדים ולשפחות נמכרו החרשתי, כי אין הצר שוה בנוק המלך".

ולאחר מכן בפרק ח' פסוק ג: "ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים".

לאחר הדברים האחרונים המלך נותן לה רשות לכתוב ספרים, אך נראה שרשות זאת לא בנקל ניתנה. ניתן ללמוד זאת מהתבוננות בנוסח בקשותיה:

בבקשתה הראשונה אומרת אסתר: "תינתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי". אסתר משתמשת בלשון המלך: "מה שאלתך ונתן לך, ומה בקשתך ותיעש". מראש אומר לה אחשוורוש שהוא ימלא את בקשתה. אבל אסתר אינה מסתפקת בכך, והיא פונה אליו פעם נוספת: "ותוסף אסתר" - אסתר מוסיפה על דבריה שאמרה במשתה. ניתן להסיק מכך שהיא לא נענתה בחיוב על בקשתה הראשונה, על אף שהבטיח שייתן לה "עוד חצי המלכות". כמו כן, בפרק ח' כתוב: "ותפל לפני רגליו, ותבך ותתחנן לו" משפט זה לא היה בבקשתה הראשונה. פירוש הדבר הוא שאסתר מבינה שהדברים לא פשוטים. הבקשה לא נענתה, ולא במקרה, והיא מתחילה להפציר ולהתחנן על נפשה.

לאחר דבריה אלו מושיט לה המלך את שרביטו והיא מוסיפה

פרשת פקודי היא הפרשה ה-23 בתורה וה-11 בחומש שמות. הפרשה נכתבת ב-160 שורות בספר תורה ויש בה 20 פרשיות (מיקום 10), מתוכן 6 פרשיות פתוחות ו-14 סתומות. בפרשה יש 92 פסוקים (מיקום 40), 1182 מילים (מיקום 42) ו-4432 אותיות (מיקום 44). לפי ספר החינוך יש בפרשת פקודי 0 מצוות (מיקום 37), מתוכן 0 מצוות עשה (מיקום 34) ו-0 מצוות לא תעשה (מיקום 32). שמה של הפרשה מקורו בפסוק הפותח את הפרשה: "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל-פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָנָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שְׁמוֹת לְיִתְיָ, כִּי־אֵ. ענינה של הפרשה השלמת בניית משכן אוהל מועד וחנוכתו. הפסוק הפותח את הפרשה כולל מידע רב, לפי רש"י: **המשכן משכן** - שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל - דהיינו נבואה על שני חורבנות המשכן. **משכן העדת** - עדות לישראל שיותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם - סליחה על מעשה העגל. **עבדת הלוויים** - פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללוויים במדבר, לשאת ולהוריד להקים איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמרו בפרשת נשא במדבר ד, א - נקבע מי יעבוד במשכן. **ביד איתמר** - הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו - נקבע מי ינהל את עבודת המשכן.

נושאי פרשת פקודי:

סכום התרומות - כולל פירוט השימוש במתכות. **עשיית בגדי הכהונה** - לפי התאור המפורט בפרשת תצוה. **הבאת המלאכה למשה** - סיימו את המלאכה בחודש כיסלו ומשה רבינו מצא כי הכל בוצע כנדרש. **הצבת המשכן** - ניתנה ההוראה: הכלים הוצבו, נמשחו בשמן המשחה הקודש ואף הם. **הקמת המשכן** - בא' ניסן. ימי המילואים שקדמו להקמה לא מוזכרים בפרשה. **כבוד ה' הופיע** - השכינה ירדה למשכן ואפילו משה לא יכל להכנס למשכן. **חזק ונתחזק** - סיום ספר שמות. משך הפרשה הוא כחצי-שנה ממחרת יום הכיפורים - מועד קבלת לוחות הברית השניים

עד הקמת המשכן בא' ניסן, אחרי שבעת ימי המילואים שהחלו בכ"ג אדר.

נזכיר שוב כי בתשע"ה שלחה לנו רותי שוקרון (שוב תודה), את הדברים הבאים: בהתוועדות האחרונה של הרבי מלובביץ: בין שאר דבריו באותה 'התוועדות', דיבר הרבי על פרשת-השבוע פרשת ויקהל' ופרשת השבוע הבא היא פרשת 'פקודי'. מדוע, 'שאל הרבי פרשת ויקהל' קודמת לפרשת 'פקודי' כאשר משמעותה של פרשת ויקהל' היא 'קהילה' וציבור ואילו משמעותה של פרשת 'פקודי' היא 'יחידניות', אינדיבידואליות. האם הצעד הראשון לא צריך להיות שלימותו הרוחנית של הפרט ורק לאחר ביסוסה הרוחני של שלימות אישית זו, היא ניתן להשתית עליה קהילה 'בריאה' ואיתנה ברוחניותה? - זו בדיוק הנקודה שהתורה מבקשת להדגיש, הסביר הרבי. בני-האדם אינם חלק ממכונה או תצורף של חלקי לגו, שחייבים להיות מושלמים לפני הרכבתם. בני-האדם הם נשמות שבתוך-תוכן טמון הפוטנציאל להיות מושלמים, אך הדרך לממש פוטנציאל זה עוברת דרך אחדותן של הבריות; דרך השתתפותן במטלות הציבור וביצירת הקהילה. כאשר פרטים לא-מושלמים רבים מתחברים אלה לאלה מתוך אהבה וידידות - או-אז נוצרת קהילה מושלמת.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: טז - תוספת שביעית

השבוע: יז - עד מתי מותר לנטוע ולזרוע בזמן הזה

למרות שדין תוספת שביעית בטל, אסור לנטוע עצי פרי חשופי שורש לאחר ט"ו באב שלפני השמיטה מפני מראית עין. משום שהנטוע לאחר מכן נחשב מצד דיני ערלה כאילו נטע בשביעית, שכן הכלל הוא ששלושים יום בשנה נחשבים שנה, וצריך עוד ארבעה עשר יום כדי ששורשי האילן יקלטו באדמה. נמצא שאם נטע את האילן עד ט"ו באב, אחר שיספיק האילן להיקלט עוד ועברו עליו שלושים יום בשנה השישית, וממילא השנה השישית תחשב כשנה הראשונה למניין הערלה. אבל אם יטע את האילן מט"ז באב ואילך, השנה הראשונה שלו תהיה השנה השביעית, ויראה הדבר כאילו נטע את העץ באיסור שביעית.

אבל אם השתיל היה בעציץ שיש לו נקב והיה מונח על האדמה לפחות שלושים יום, הרי שכבר מעת שתילתו בעציץ מונים לו שנות ערלה, וכיוון שיש לשורשיו גוש אין לו צורך ב-14 יום עד שייקלט באדמה, וממילא מותר לנטוע באדמה אפילו ביום האחרון לשנה השישית. **עצי נוי וזרעי פרחים** מותר לשתול עד סמוך לכניסת השנה השביעית, הואיל ואין בהם דין ערלה, וגם אין דין תוספת שביעית בזמן הזה (רמב"ם, רמב"ן והגר"א). ואף שכן ההלכה, לכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים להצריך שהשורשים יקלטו באדמה לפני כניסת השמיטה (ר"ת). כלומר, עץ או שיח חשוף שורש צריך לשתול עד סוף יום ט"ו באלול, וזרעים עד שלושה ימים לפני ראש השנה.

ושתילים שנמצאים בגוש גם לדעת המחמירים מותר לשתול עד כניסת השביעית, הואיל ואינם צריכים זמן להשרשה לדעת רמב"ם ג, יא; רמב"ן, ריטב"א ומאירי ב"ה ט, ב; גר"א ורע"א, האיסור לנטוע לפני השביעית הוא מפני הרואים שיחשבו שנטע בשביעית (גטין ג, ב), אבל אין איסור ששורשי הנטיעה ישתרשו בשנה השביעית, ולכן מותר לנטוע עצי סרק בכ"ט אלול. אמנם בעצי פרי כאשר השתיל היה בעציץ נקוב שלא היתה חציצה בינו לאדמה במשך שלושים יום (מקובל להחמיר ולהצריך נקב בקוטר של 2.5 ס"מ), מחשיבים את שנות הערלה מעת שנטעו אותו בעציץ, וממילא מותר להעבירו מהעציץ לאדמה בכ"ט אלול. ואם היה בעציץ שאינו נקוב, מותר לשתול אותו עד סוף כ"ט אב, שהואיל והוא בגוש אינו צריך זמן לקליטתו באדמה, אבל הוא צריך שלושים יום כדי שהשנה השישית תחשב לשנתו הראשונה למניין ערלה. אבל לגבי נטיעת עצי סרק וזרעים אין שום הגבלה, הואיל ואין בהם מניין ערלה. ולדעת ר"ת (תוס' ר"ה ק, ב, 'שלושים'), האיסור הוא שהשרשה תתרחש בשביעית, ולדעתו אין הבדל בין עצי פרי לעצי סרק, והאיסור הוא מט"ז אלול, שכן ארבעה עשר יום הוא זמן השרשות העצים. ולגבי זרעים, יש אומרים שזמן קליטתם שלושה ימים (תה"ד, ש"ד י"ד רצג, ב), ויש אומרים ארבעה עשר יום (דגמ"ר, רע"א), והרוצים לצאת ידי כולם, ישתלו זרעים עד ט"ו באלול (מאמ"ר א, ח). אבל לא כתבתי דעה זו למעלה, הואיל וממילא דעת רוב הראשונים והאחרונים כרמב"ם, שאין שום הגבלה לזרעים ועצי סרק. מותר לזרוע עד ערב ר"ה זרעי פרחים או פקעות שינבטו לאחר כמה חודשים (מאמ"ר א, ז). ויש שלמדו מהרמב"ם שם **עצי סרק** צריך לשתול עד ט"ו באב, מפני שאם ישתלו לאחר מכן, הרואים יראו שתיל קטן מאוד, ויחשדו שנשתל בשמיטה (רש"י, ומאמ"ר א, ד).

אמנם למעשה, אין צורך לחוש לשיטתם, הואיל ורוב הפוסקים לא ביארו כך ברמב"ם (יד פשוטה), ובנוסף לכך הדין דרבנן, ובמיוחד כיום שרגילים לשתול שתילים ממשטלות, ופעמים שהם גדולים ופעמים שהם קטנים, ואין רגילים להבחין בגיל הנטיעות שבאדמה. חשוב להזכיר, חשוב להכין היטב את המטעים והגינות לפני השמיטה. לבצע בשישית גיזומים עמוקים, להניח דשנים איטי-שחרור, וזאת כדי להימנע בשביעית עד כמה שאפשר ממלאכות שנצרכות לקיום העצים. עוד חשוב להזכיר, שהרוצים לשתול דשא צריכים להקדים את שתילתו בחצי שנה לפחות לפני השמיטה, כדי שיספיק להיאחו ולמלא את כל השטח בשלימות (מבואר בהלכה ב). וגם הרוצים לשתול **מרבדי דשא**, צריכים לשתולם כחודש לפני השמיטה, כדי להבטיח את השרשות המלאה לפני השמיטה. שאם הדשא לא ימלא את כל השטח יהיה אסור לכסח אותו בשמיטה, וגם את השקייתו יהיה צריך לצמצם למידה שלא ימות, אבל השקיה נוספת תהיה אסורה מפני שהיא משביחה את המשך צמיחתו.

בשבוע הבא בעז"ה: יח - שותף בבניין שעובדים בגינתו בשביעית

פיוט

כפי הנראה פיוט פורים שזכה לתפוצה הרחבה ביותר, מושר בלחנים שונים בקרב קהילות יהודי המזרח, צפון אפריקה ומרכז אסיה. מגולל בפשטות את סיפור הגזירה וההצלה בימי מרדכי ואסתר. באופיו ובצורת כתיבתו וגם באופן השירה מודגשת השמחה על נס ההצלה. אחרי כל בית חוזרים ומשלשים: פורים פורים פורים לנו בְּרוּך אֱשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ - המעצים ומחזק את תחושת החגיגות והשמחה,

לבקש: "ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפני וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך" (שם ח, ה). צצצבדבריה אלו מוסיפה היא שני משפטים שלא אמרה בבקשה הראשונה: האחד - "וכשר הדבר לפני המלך", והשני - "וטובה אני בעיניו". היא מכפילה את שכבר נאמר. למשפט "אם על המלך טוב" היא מוסיפה את המשפט "וכשר הדבר בעיניו" (מכוון לתוכן הבקשה), ולמשפט "ואם נא מצאתי חן בעיני המלך" היא מוסיפה את המשפט "וטובה אני בעיניו" (מכוון למעמד שלה). אסתר מרגישה צורך לכפול את דבריה, משמע - היא חשה בבעייתיות שביצוע בקשתה. נחזור להתרחשויות שבפרק ז', לאחר בקשתה בפעם הראשונה. אחשוורוש כועס מאוד:

"ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה - מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן... והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבית... והמלך שב מגנת הבית אל בית משתה היין, והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה. ויאמר המלך - הגם לכבוש את המלכה עמי בבית..." (אסתר ז, ח-ה).

אחשוורוש גם פועל באופן מידי: הוא פוקד לתלות את המן, ונותן למרדכי את בית המן ואת טבעתו. לאחר מכן כתוב: "וחמת המלך שככה".

פעולות אלו טובות הן, והן משכיחות את זעמו של אחשוורוש, אך את אסתר דברים אלו אינם מספקים, שכן הם לא פותרים את הבעיה העיקרית - הספרים כבר כתובים, והגזירה כבר מפורסמת בכל המדינות. לכן אסתר נזקקת לבקש פעם נוספת, ובבקשתה זו היא מתחננת, כופלת את דבריה, ואומרת במפורש: "יכתב להשיב את הספרים". ייתכן שאחשוורוש לא הבין קודם שזהו עיקר בקשתה, בגלל וייתכן גם שהוא ניסה להתחמק מביצוע בקשתה, בגלל הבעייתיות שבה. אך כעת אסתר לא מותירה מקום לספק, ומבהירה לו את עומק הצרה: "כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי" (ח, ו).

אחשוורוש אינו יכול להתעלם מבקשתה של אסתר, אך מצד שני עומדת בפניו בעיה רצינית, אין ביכולתו להשיב את הספרים שכבר נחתמו בטבעתו. נתבונן בתשובתו לדברי אסתר: "ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים" (ח, ז).

נתייחס לשני עניינים בתשובתו: האחד, תוכן התשובה: אחשוורוש הולך סחור סחור, מספר על מה שכבר עשה למענם. בתשובתו ניכרת מבוכה ונימת התנצלות. העניין השני הוא נוכחות מרדכי: עד עכשיו, השיחה היתה בין אסתר לאחשוורוש: "ויושט המלך לאסתר את שרבט הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך" (ח, ד), ולפתע - בפסוק ז' - מדבר אחשוורוש לאסתר ולמרדכי. בהמשך ננסה לעמוד על הסיבה לכך.

נתבונן בהמשך דברי אחשוורוש: "ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (ח, ח).

פסוק זה יכול לשמש מפתח להבנת מצוקתו של אחשוורוש. אסתר ביקשה דבר ברור - להשיב את הספרים. אחשוורוש אינו מאשר זאת, אלא מציע דבר אחר: "כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך". לאחר מכן הוא מוסיף כעין נימוק: "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב". למה מתייחס נימוק זה? אפשרות אחת היא שזה מנמק את התוקף שיהיה למה שהם יכתבו. אחשוורוש נותן להם אפשרות לכתוב מה שרוצים, ורוצה שיבינו את החשיבות של זה, ואת מידת ההליכה לקראתם. אפשרות שנייה, שמצויה בהרבה פירושים, היא שאחשוורוש לא התכוון בדברים אלו לתת תוקף למה שהם יכתבו, אלא דבריו מסבירים את חוסר היכולת שלו לענות לבקשתם בצורה פשוטה. הוא מסביר למה הוא לא יכול היה, ועדיין

איננו יכול, להיענות לבקשה הפשוטה של אסתר. המילים "אין להשיב" חוזרות על המילה העיקרית בדבריה של אסתר: "ויכתב להשיב את הספרים". על בקשתה זו הוא משיב לה תשובה כואבת, וחד משמעית: "אין להשיב". הוא מודה שאינו יכול לעזור. הוא חש אי נוחות, ולכן מקדים ואומר שהוא עושה מה שהוא יכול: הוא תלה את המן ונתן להם את ביתו, ולאחר מכן הוא מתנצל על חוסר האפשרות לעזור להם. משפט זה הנו הודאה מפורשת של המלך הגדול בתבל בקוצר ידו, ויש לשים לב לדבר זה.

אם כן, איך בכל זאת פתרו את הבעיה? איך אירע הנס? אחשוורוש אומר "כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך" - מתברר שיש במציאות הפרסית כוח שהוא מעל המלך - החתימה שחותמים בשמו גדולה ממנו. ברוך מרדכי

פּוּרִים פּוּרִים פּוּרִים לָנוּ בְּרוּךְ אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
וְתָרוּמָם שֶׁם אֱלֹהֵינוּ הַנוֹקֵם אֶת נַקְמָתָנוּ
מֵעַמְלֵק רֹאשׁ צָרֵינוּ כִּי בְּרַפִּידִים נִלְחַם בָּנוּ [לָנוּ] פּוּרִים פּוּרִים ...
וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיטְנוּ גּוֹלִים בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵינוּ
לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ לְהַפֵּר בְּרִיתוֹ אֲתָנוּ פּוּרִים פּוּרִים ...
סֵתֵר הִיְתָה לְרֹאשׁ אֵל מְלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ
בְּיָמֵי הַמְּלָכָה אֲחַשְׁוֶרֶשׁ יְיָ הוּא מְשַׁבֵּב לָנוּ פּוּרִים פּוּרִים ...
פִּתְשָׁגוֹן הַנְּשִׁתָּנוֹן לְהַכְרִית אֶת עַם לֹא אֶלְמָן
בְּעֶצְתָּ הַצּוֹרֵר הַמָּן אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲנוֹנוּ פּוּרִים פּוּרִים ...
שָׁלַח רְצִים דְּחוּפִים אֶל שְׁבַע מַאֲהָ וְעֶשְׂרִים
לְהַשְׁמִיד כָּל הַיְּהוּדִים לְוִלֵי יְיָ שֶׁהִנֵּה לָנוּ פּוּרִים פּוּרִים ...

בפסוק ט אסתר נעלמת מן התמונה:
"ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו, ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד כוש, שבע ועשרים ומאה מדינה, מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו, ואל היהודים ככתבם וכלשונם". כדי לפתור את הבעיה הסבוכה שנוצרה כאן צריך הבנה מיוחדת ומתאימה. מתברר שאסתר לא מסוגלת לפתור את העניין. ולכן אנו מוצאים כאן רק את דמותו של מרדכי. נתבונן בפסוקים המתארים את פתרונו של מרדכי: "אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבוז: ביום אחד בכל מדינות המלך אחשוורוש בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר: פתשגון הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם" (ח, יא-יג).

ניתן להבין מהפסוקים שמרדכי לא ביטל את האיגרות הקיימות, אלא כתב איגרות חדשות שנותנות רשות גם ליהודים להנקם בגוים. אם כן, ביום ההוא עתידה להיות מלחמה גדולה, כיוון שלגויים יש רשות להרוג ביהודים, וליהודים יש רשות להרוג בגויים. יותר מזה לא יכול היה מרדכי לעשות, ומטרתו הייתה לפחות להשיג שיוון. בפירוש זה, שהוא הפירוש הפשוט והרווח, יש כמה בעיות: ראשית - מספר הגויים גדול בצורה משמעותית ממספר היהודים. לפי המספרים שכתובים כאן, יש יחס של אחד לכמה מיליונים! גם אם יש רשות רשמית לשני הצדדים להילחם זה בזה, הסיכוי שהיהודים יעמדו במהלומה זו הוא קלוש. אמנם קושיה זו ניתנת לתירוץ בעזרת הפסוק: "כי נפל פחד היהודים עליהם" (ח, יג). אפשר לומר שזה היה עיקר הנס. העובדה שמרדכי כתב ספרים לא הפכה את הגלגל, כי יש לגויים יתרון מספרי עצום על היהודים. אלא הנס הוא מורא הגויים מפני היהודים. לפי תירוץ זה אנו רואים את עיקר הנס בהתערבות האלוקית, אמנם אסתר מתחננת, מרדכי כותב אגרות, ועם ישראל נדרש להיקהל ולהילחם, אך הדברים האלו אינם משמעותיים ללא התערבות ישירה של הקב"ה בהטלת הפחד על העמים.

מבנה הפיוט:
בית א – הנוקם את נקמתנו – על פי הברכה שלאחר קריאת המגילה: "הרב את ריבנו... והנוקם את נקמתנו". מעמלק ראש צרינו – יש כאן שילוב של הסיפור על עמלק שנלחם עם עם ישראל ברפידים בצאתם ממצרים ביחד עם נבואת בלעם "ראשית גויים עמלק".
בית ב – כל הבית מבוסס על הפס' "ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם (ויקרא כו, מד).
בית ג – סתר היתה לראש – יתכן שהכוונה שהאל שהוא נסתר מהמגילה עומד בראש ההתרחשויות. "משגב לנו", מתה' מו, ח. ראה פרוש בהמשך
בית ד – פשתגון הנשתון – מתוך המגילה. "כי לא אלמן ישראל" (ירמיהו נא, ה). "אזי חיים בלעוננו" (תהי' קכד, ג).
בית ה – "לולי ה' שהיה לנו" (תהי' קכד, א).
בית ו – לבש נקם – "וילבש בגדי נקם" (יש' נט, יז). ולי חסה – הגן עלי. "כי היית מחסה לי" (תהי' סא, ד). ימיני – מרדכי משבט בנימין, שנקרא במגילה "איש ימיני" (אס' ב, ה). "אלוהים שיר חדש אשירה לך" (תהי' קמד, ט). "עד הנה עזרנו ה'" (ש"א ז, ב).
בית ז – "ושלחו מנות לאין נכון לו" (נחמיה ח, י). "כי עין בעין יראו בשוב ה' שיבת ציון" (יש' נב, ח).

על הפירוש שהצגנו יש קושי נוסף. הקושי נוצר בקריאת הפסוק שמתאר את שמחת היהודים כאשר הגיעו אליהם אגרות מרדכי: "ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב" (ח, יז). התגובה של היהודים עם קבלת האגרות נראית קצת מוגזמת. אמנם מובנת שמחתם על כך שלא יובלו "כצאן לטבח", על כך שמותר להם לעמוד על נפשם ולהשיב מלחמה, אך קשה מאוד להבין מדוע היהודים מתחילים לחגוג ומכריזים מיד על "משתה ויום טוב". האם לא נכון יותר לקבוע צום ותענית, ולהתפלל שה' יהיה עמם בעת צרתם?! הלא הנס טרם הושלם, והמלחמה עודנה לפניהם. וגם אם נפל פחד היהודים על הגויים באותה עת,

פּוּרִים פּוּרִים פּוּרִים לָנוּ בְּרוּךְ אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
עִי"א בִּזְמַן מִתָּן תּוֹרָה יִשְׂרָאֵל קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה מִתּוֹךְ כְּפִיָּה – כִּפָּה עֲלֵיהֶם הָרַ
כִּגְיִיתָ, וּבִימֵי אַחְשׁוֹרוּשׁ קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה מִבְּחִירָה. לָכֵן נִחְשַׁב זְמַן הַפּוּרִים
כְּזִמְנָן שֶׁל בְּחִירָה מַחֲדוּשֶׁת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהָאֵל. מֵעַמְלֵק רֹאשׁ צָרֵינוּ – עַמְלֵק
מִכּוּנִים רֹאשִׁית גּוֹיִים, עַל פִּי בַמִּדְבָּר כָּד, כ: וַיִּרָא אֶת עַמְלֵק וַיִּשְׂא מְשֻׁלוֹ
וַיֹּאמֶר: רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֵק וְאַחֲרָיתוֹ עֲדֵי אַבְד. עַמְלֵק הוּא הָאוּמָה הָרֵאשׁוֹנָה

זמן רב עומד בין ימי קבלת האגרות, בחודש סיון, לבין יום י"ג באדר. הרושם המתקבל מתגובה זו הוא שכבר אין סכנה משנכתבו האיגרות, וזה תמוה מאוד, שכן הדברים עדיין על כף המאזניים, והסכנה עדיין מרחפת מעל פניהם. קושי נוסף יש בפירוש שהצגנו לעיל: נראה כי מרדכי מסתפק בבקשה מועטה, ואינו יכול להבטיח שכשיגיע היום לא תיפול שעה משערות יהודי ארצה. מדוע לא ראה לנכון מרדכי, למשל, להקדים את יום הנקמה באויבים, וכך להקדים רפואה למכה, או אם חשש שבעקבות הקדמת יום הנקם, ידם של היהודים תהיה על התחתונה ב"יג באדר, האם לא יכול היה מרדכי לתת להם רשות להנקם באויביהם גם לפני י"ג באדר וגם ביום זה? ידוע לנו שמרדכי לא עושה דבר מבין הדברים הללו, ונראה שברצונו לשמור על איזון: איגרותיו מקבילות, כמעט לגמרי, לאיגרותיו של המן. היום הוא אותו יום, וההיתר הוא "להנקם מאויביהם", כלומר, לפגוע רק במי שרוצה לפגוע בהם.

אם נסכם את הבעייתיות שבפירוש הרווח נוכל לומר שהפתרון שהציע מרדכי מינורי ומאופק, ויש בו משום הצלה חלקית בלבד, ויחד עם זאת השמחה הרבה של העם בקבלת האיגרות נראית מופרזת, ואינה תואמת את דלות כוחו של הפתרון. אבן עזרא מציע פירוש אחר, העונה על בעייתיות זו, כפי שנראה בהמשך.

שיטת אבן עזרא

"יש לשאול: למה כתב מרדכי להרוג שונאי היהודים ורב לו ולהם שימלטו? דע, כי חכם גדול היה. והנה אחשורוש אמר לו עשה כל מה שתוכל כדי למלט עמך, כי הספרים הראשונים שכתב המן נכתבו בשמי ונחתמו בטבעתי לא אוכל להשיבם, כי כן דת מדי ופרס. והעד בדברי דניאל שלא היה יכול דריוש להצילו" (אבן עזרא על [אסתר ח, ט](#)).

אבן עזרא שואל מדוע נתון מרדכי ליהודים רשות להרוג את אויביהם, ומדוע אינו מסתפק בכך שהיהודים יימלטו מגזירת המן. בניגוד לפירוש שהצגנו לעיל, אבן עזרא לא מניח שלא ניתן להשיב את הספרים, ושלכן מרדכי מציע את "הרע במיעוטו", יצירת שוויון כוחות בין היהודים והגויים. טענתו של אבן עזרא היא שפתרונו של מרדכי הוא אחר, אך לפני שהוא מציע את פירושו הוא מזכיר את סיפור דריוש [בדניאל פרק ו'](#). מסופר שם שדריוש המדי קיבל את המלוכה בן 62 ומינה 120 אחראים (כעין ח"כים), ומעליהם שלושה ראשים, ודניאל היה אחד מהם. דריוש ראה שדניאל עולה על כל האחרים בחכמתו, ולכן ביקש למנות אותו מעל כל השרים. קידום זה לא מצא חן בעיני השרים והראשים, והם ניסו למצוא בו פגם, אך לא מצאו. לבסוף השרים רקמו מזימה כנגדו, וביקשו מהמלך לחוקק חוק חדש שלפיו אסור לבקש בקשות משום גורם חוץ מהמלך, ומי שעובר על חוק זה ייזרק לגוב אריות. החוק מצא חן בעיני המלך, והוא נתן לו תוקף: "כדת מדי ופרס די לא תעזא" ([דניאל ו, ג](#)). כלומר: כחוקי פרס ומדי אשר אין להסירם. דניאל, למרות הכרת החוק, המשיך להתפלל שלוש פעמים ביום. ביום ארבו לו ותפסו אותו "על חס" מתחנן לה. וכמובן, מייד הלשינו למלך שדניאל עבר על החוק. המלך כעס מאוד עליהם, כי הבין את מזימתם, אך הוא עומד חסר אונים - החוק נחקק ואין ביכולתו לבטלו. מעניינים הם דברי המלך לדניאל: "אלקך די אנת פלח לה בתדירא הוא ישיזבנך" [=אלוקיך שאתה עובד אותו הוא יצילך] ([וי, יז](#)). המלך הגדול מודה בקוצר ידו, וכן שיש ה' מעליו. המלך הלך לגוב האריות לראות מה יקרה לדניאל. דניאל, כידוע, לא נפגע, ודריוש "נושם לרווחה". הסיפור מסתיים בכך שדריוש מוציא איגרת חדשה ובה הוא פוקד על כולם להיות יראים ומפחדים מהאל של דניאל, שידו לא מוגבלת בשום צורה ושום אופן. בסיפור זה אנו נתקלים במקרה דומה להפליא למקרה שלנו. בשניהם אנו רואים בברור שהמלך רצה לפעול, אך לא יכול היה לבטל את החוק. על דרך ההיחלצות של מרדכי ממצב זה אומר אבן עזרא "והנה הוצרך מרדכי לכתוב כן, דעו שהמלך צוה להמן שהיה משנה למלך שיכתוב כתב בשם המלך, ונתן לו

הנלחמת בישראל בצאתם ממצרים, ובכך מבטאת את המרידה באל. המן הוא מזרעו של עמלק ונחשב כהמשך, כביטוי שלו. **פי ברפידים נלחם גנו** - כפי שמתוארת מלחמת עמלק בישראל (שמות יז, ח): **וַיִּבֶא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיִדִם**. על פי הגרסא הנוספת נלחם לנו, המשמעות משתנה - גם שם, ברפידים, כמו במגילת אסתר - האל נלחם לנו את מלחמתנו בעמלק, בצורר. **סתר היתה לראש** - מגילת אסתר מאופינת בהסתרת פנים של האל. לאורך כל המגילה לא מופיע שמו של האל, בשמה של המגילה רמוזה ההסתרה, וכל השתלשלות נפילת ישראל ונס גאולתם נעשית בדרך טבעית היוצרת את ההסתר של האל. **י' הוא משגב לנו** - מלשון נשגב, גבוה וכן מלשון הגנה ומחסה. האל מצוי במקום גבוה ומהווה הגנה ומחסה לישראל. על פי הלשון בתהלים מו, ח: **ה' צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֹלָה**. **פתִּשְׁנָן** - מילה בפרסית, המופיעה פעם אחת במגילת אסתר ג, יד: **פִּתְשָׁנָן הַקֶּתֶב, וּפִירוּשָׁה, עַל פִּי הָאֵבֶן עֲזָרָא** - העתק. הכוונה להעתק של גזירת המלך שנשלח לכל מדינה ומדינה.

המחבר ר' יוסף שלום גלייגו (שמו מוזכר באקרוסטיכון השיר) נולד ברבע האחרון של המאה ה-16 בסלונקי, שהיתה אז חלק מהאימפריה העות'מנית. בסביבות שנת 1614 הגיע ר' יוסף שלום לאמסטרדם, אליה הוזמן כדי לשמש חזן לבני הקהילה הפורטוגזית במקום, אותם לימד את מסורת התפילה של סלונקי. בשנת 1628 פרסם קובץ פיוטים - אמרי נועם - שזכה לתפוצה רחבה ביותר והיווה גורם משמעותי בהתפשטותו ותפוצתו של הפיוט שנוצר באותן שנים בארץ ישראל, בתורכיה וביוון בקרב קהילות מערב אירופה וצפון אפריקה. באמצעות קובץ פיוטים זה התוודעו קהילות יהודי המערב לפיוטיו של ר' ישראל נג'ארה וממשיכיו.

אגב הדברים, קיימת אמרה בלדינו המזכירה את הקשר שבין פורים לפסח, המעבר מחורף לקיץ, הפותחת במילות הפיוט:

פורים פורים לנו/ פסח אין לה מאנו/ יה בינו

אינבי'ראנו/ פארה ייר אל קאמפו. בתרגום לעברית:

פורים פורים לנו פסח כבר מגיע.

כבר הגיע קיץ ללכת לשדה.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

[רפאל ירקוני, http://wikivort.co.il/view.php?vort=632](http://wikivort.co.il/view.php?vort=632)

איתא בגמ' תענית (כ"ט ע"א): אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ומי שיש לו דין עם עכו"ם, יתאמץ שיגמר באדר, דחודש זה הוא מזל לישראל. ופרש"י משנכנס אדר: ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח. ובספר מנהגים דבי מהר"ם כתב: משנכנס אדר מרבין בשמחה לבד מבערב פורים שנהגו להתענות בו וקורין לו תענית אסתר ובשחריתו נהגו לומר סליחות וכו'.

מרבין בשמחה? הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (פרשת משפטים) כתב, והנה יש לעיין בדברי חז"ל שכתבו 'משנכנס אדר וכו', דלכאוי' היו צריכים לומר 'משהגיע אדר וכו' ולמה לשון 'כנס' וביאר, דמשנכנס אדר אין הכוונה עד שיגיע ממש, אלא אפי' משעה שנכנס בחודש הקודם דהיינו חודש שבט זמן המולד של ראש חודש, ג"כ צריך הרבות בשמחה, מפני שהתחילה ההארה מאותו העת וכאילו הגיע ראש חודש ממש, וע"ש. ובשם ר"א נבנצאל שליט"א (ביצחק קרא) כתבו, שמרבין בשמחה אולי כבר משבת מברכים אדר, דמאז מתחילה ההארה של החודש. אמנם משמיה דהגר"ח קנייבסקי שליט"א (ס' דרך שיחה) מוטו, דמרבין בשמחה הוא מיום ב' דר"ח דהיינו א' אדר, מפני שיום א' דר"ח אינו חודש אדר עדיין.

כז' ע"ב) כתב: בגמרא פירשו, שכמו שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, לולי פירש"י משום פורים ופסח, ויותר נראה מאה דתלי ל' באב משום שבאדר ה' קיום הקרבתו והמקדש דבאדר זמן שקלים לחדש בניסן התרומה חדשה ונדבו בניי בשמחה שקלי הקודש וכמבואר כמה פעמים בפסוק כשהתנדבו בניי למקדש ה' שמחה גדולה בעולם, וכיון שקבלו עליהם בשמחה נדבת הלשכה עדיין השמחה נמצא באדר וכשקורין פ' שקלים מתעורר זה.

מכתב מאליהו (ח"ב - באה"י) כתב, ונתבאר לנו למה דוקא בפורים קבלו את התורה בנדיבות ואהבה. וצריך להתבונן הרבה בזה, ולהרבות את השמחה מדרגות רבות, כי על ידי התחדשות השמחה בכל דרגה תגדל הכרת הטוב ותתרבינה הנדיבות והאהבה, כי מתחילים כבר מראש חודש לגודל ההכנה הנדרשת, וממשיכים בעבודה זו מיום ליו' ומהו

ה'שמחה' שמרבים? כתבו משמיה דהגר"ח קנייבסקי שליט"א, אם יש לו סיום או שמחה, יראה שיעשנה בחדש אדר. ואם אין לו שמחה ישתה קצת יין בכניסת החודש וכך נהג אביו בעל הקהילות יעקב זצ"ל, שנהג בכל ראש חודש לשתות מעט יין ובראש חודש אדר הוסיף קצת יותר מכל ראש חודש. בספר ילקוט אברהם (לר' אברהם ליפשיץ. י"ל בתרצ"א. סי' תרפ"ו) הביא מקור למנהג ישראל קדמון לכתוב 'משנכנס אדר מרבים בשמחה' על נייר ולהדביק מול הפתח בבתי ובבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמנם בגמ' כתוב 'משנכנס אדר וכו' אך לכתוב זאת על נייר ולתלות על הקיר מניין? וביאר דהא נפסק בשו"ע (סי' תקס"ו) שיש לשייר בכל בית אמה על אמה זכר לחורבן, ולכך נהגו להדביק זאת דוקא על מקום שהוא שבמקום תוגה יהא שמחה וששון ליהודים. ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"יב או"ח סי' לו') כתב: ואשר דרש מני אם מצאתי טעם למנהג העולם שמדבק' על הפתחים 'משנכנס אדר מרבין בשמחה.' ואם משום כדי להזכיר את הדין למה אין מדבק' באלול 'משנכנס אלול מרבין בתשובה'. הנה אנכי לא ראיתי ולא שמעתי טעם למנהג זה, ובסי' המנהגים הגדולים שבידי כמדומה שלא ימצא. ויש לחפש בסי' הקטן הנקרא מטעמים, ישן וחדש, ובסי' אמרי צדיקים, ובסי' מנהגי ישרון. ועוד, אף שאינו מסוג זה מ"מ אולי יש בו דבר מן החדש, וכולם אינם תחת ידי וכו'. ויען כי מנהג ישראל תורה היא. הנראה בעיני על דרך דרוש מוסר להסמך המנהג הלו, עמ"ש הזודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. והוא עפ"ז"ל (ביצה ט"ו ע"ב) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר. (עיי"ש ברש"י) ופי' בסי' בני יששכר במאמרי אדר (מאמר א' סי' ט' וי'), עפ"מ"ש האר"ז"ל דאדר הוא החוטם שבו חוש הריח. והנה כל החושים נזכרים בחטא עץ הדעת שנשתמשו בו ונפגמו, וחוש הריח לא נזכר, כיון שלא נפגם רק בדרך בהדי הוצא לקי כרבא, כי לא נשתמשו בו אז ע"כ הנשמה נהנית.

וזהו הרמז, הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, שהוא בחי' חוש הריח, שהוא פעולת הנשמה דבר המתקיים ולא פעולת הגוף. ע"ש דברות קדשו.

השתא אתי שפיר מנהג ישראל לדבק על הפתחים בחדש אדר, גליון כתוב בו באותו רב"רין "משנכנס אדר מרבין בשמחה", כאלו כרוזא קרי בחיל לעורר לב ישראל על סגולת החדש להתפתחות והתפשטות כח הרוחני בבחי' חוש הריח שלא נפגם בעץ הדעת, שבו אפשר התיקון והוא פת"ח ומבוא גדול לזכך אתו עמו גם החושים שנפגמו, וע"ש.

מספר האגדה

מדרש שוחר טוב (תהילים), מזמור כבתלמוד בבלי, מסכת יומא, דף כט, עמוד א.
 "למנצח על אילת השחר" (תהילים כב, א) – בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֶרְדֵּכִי וְאֶסְתֵּר הַכְּתוּב מְדַבֵּר: בְּלִילָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא לִילָהּ – יֵשׁ אוֹר לְבָנָה וְכוֹכָבִים וּמַזְלוֹת; וְאִימְתִי הוּא חֶשֶׁךְ? בְּעֵלוֹת הַשְּׁחָר!
 הַלְבָנָה נִכְסְתָה וְהַכּוֹכָבִים נִכְסְוִים וְהַמַּזְלוֹת הוֹלְכִים – אוֹתָהּ שֶׁעָה אֵין חֶשֶׁךְ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ. וְאוֹתָהּ שֶׁעָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֶה לְעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ וּיְמַעֲלָה אֶת הַשְּׁחָר מִתּוֹךְ חֶשֶׁךְ וּמְאִיר לְעוֹלָם.
 וְעוֹד לְמָה מְשׁוּלָה אֶסְתֵּר לֹאֲיִלַת הַשְּׁחָר?
 מָה אֲיִלַת הַשְּׁחָר כְּשֶׁאוֹרָה בּוֹקֵעַ לְעֵלוֹת – בְּתַחֲלָה הִיא בָּאָה קִמְעָא קִמְעָא, וְאַחַר כֵּן הִיא מְנַפְצָת וּבָאָה, וְאַחַר כֵּן הִיא פְּרָה וְרָבָה, וְאַחַר כֵּן הִיא מְשַׁבַּחַת וְהוֹלֶקֶת –
 כֵּן הִיְתָה גְּאֻלְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי אֶסְתֵּר קִמְעָא קִמְעָא:
 בְּתַחֲלָה "וּמֶרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ" (אסתר ב, כא),
 וְאַחַר כֵּן "וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה" (אסתר ה, ב),
 "בְּלִילָהּ הוּא נִדְּוָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" (אסתר ו, א),
 וְאַחַר כֵּן "וַיִּקְרַח הַמֶּן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס" (אסתר ו, יא),
 וְאַחַר כֵּן "וַיִּתְלוּ אֶת הַמֶּן" (אסתר ז, י),
 וְאַחַר כֵּן "וְאִתָּם כְּתוּבוֹ עַל הַיְהוּדִים" (אסתר ח, ח),
 וְאַחַר כֵּן "וּמֶרְדֵּכִי לָצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת" (אסתר ח, טו),
 וְאַחַר כֵּן "לְיְהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה" (אסתר ח, טז)
 הַכְּמִים אֶמְרוּ: בְּשַׁעַר שְׂאֵלֶת הַזֶּה צִמְאָה, הִיא חוֹפְרֶת גְּמָא וְקוֹבְעֶת בְּרִינָה לְתוֹכָהּ וְעוֹרְגַת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתּוֹךְ צָרָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה לָהּ אֶת הַתְּהוֹמוֹת וְהַתְּהוֹמוֹת מַעֲלָה לָהּ אֶת הַמַּיִם.
 כֵּן אֶסְתֵּר: בְּשַׁעַר שְׁנֵי הַמֶּן הַרְשָׁע גְּזוֹרוֹת קְשׁוֹת עַל יִשְׂרָאֵל – הַתְּחִילָה עוֹרְגַת בְּתַפְלָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתּוֹךְ צָרָה וְעָנָה אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
 ר' אַסִּי אָמַר: מָה שְׁחָר זֶה סוּף כֵּן הַלִּילָהּ, אֵף אֶסְתֵּר סוּף כֵּן הַנְּסִים.

פקודי – מהות המקדש (על ההפטרות)

המלך טבעתו לחתום בה שיהרגו היהודים את אויביהם בשלשה עשר לחדש אדר. והנה המן הפך הדבר, שיהרגו היהודים ביום הנזכר. וכאשר ידע המלך מחשבתו הרעה תלהו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים הפך רצון המלך. וזה פירוש ובבואה לפני המלך כאשר אפרש. והנה העד הנאמן שנתלה המן וצוה המלך להכתב ספרים אחריה ונחתמו בטבעתו כרצונו הראשון, וזהו ונהפוך הוא" (המשך פירוש אבן עזרא על אסתר ח, ח).

מרדכי הציג באגרותיו תמונה שגויה. הוא מודיע שהאגרות הראשונות לא ביטאו את רצון המלך: המלך רצה שהיהודים יהרגו את הגויים, וכשהמלך ראה שהמן הפך את הדברים באגרותיו - הרג את המן כעונש. מרדכי לא מבטל את האגרות, כיוון שזה דבר בלתי אפשרי, אך באמת בתוכן אגרותיו הוא גרם לאגרות הראשונות להיות בטלות. פירוש אבן עזרא תראה תמוה בהתחלה, אך הוא משתלב יפה עם ההקשר. פירוש זה מסביר מדוע לשון מרדכי זהה כמעט לגמרי לאגרות המן. הוא כפוף לאגרות המן, והוא עורך בהן כמה שינויים: במקום עתידים - היהודים עתידים, וכדו'. דבר זה מסביר מדוע מרדכי משאיר את המילים "להשמיד להרוג ולאבד" שבאגרות המן. החזרה על מילות ההרג אינה הסגנון של אדם שרוצה להציל את עצמו, זה סגנון שמתאים להמן. גם המילים "ושללם לבוז" מתאימות להמן, הוא רצה לתת לגויים רווח ותמריץ. מרדכי לא צריך לתת תמריץ ליהודים להציל את עצמם. והמקרא אכן מדגיש בפנינו שלוש פעמים: "ובבזה לא שלחו את ידם" - פעמים כשמדובר על שושן, ופעם כשמדובר על שאר מדינות המלך. נראה שהכתוב רוצה להבליט שיש רשות לבזוז, אך היהודים לא עושים זאת. הכיוון הזה מסביר את לשון האגרות, וכן את העובדה שמרדכי משאיר את התאריך שקבע המן. מבחינה פורמלית יש כאן מעשה מרמה של מרדכי, הוא מציג עובדות לא נכונות כדי להציל את עמו, ואחשוורוש נותן לכך אישור. אחשוורוש עושה מאמצים כנים כדי לשנות את הגזירה על אף שהוא חתום עליה, כיוון שאם מסתכלים על המציאות המלאה באמת הייתה פה הטעיה. ההיתר להרוג ביהודים הושג מאחשוורוש בטעות (כמו אצל דניאל), הוא לא ידע שאסתר היא חלק מהעם. עם זאת הוא מוגבל ולא יכול לבטל את האגרות. אחשוורוש מרשה לעצמו לנצל את הטריק כדי להחזיר לאמת המוחלטת.

להיקהל ולעמוד על נפשם

אנו מוצאים במגילה שני משפטים שמתארים את ההיתר שניתן ליהודים: האחד "להיקהל ולעמוד על נפשם", והשני "להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבוז" (ח, יא). יש כאן סתירה: מצד אחד - ניתן ליהודים להיקהל ולעמוד על נפשם, כלומר לקיים מלחמת הצלה והגנה. מצד שני - הביטויים "להשמיד להרוג ולאבד", "ושללם לבוז" אינם מתאימים למלחמת הצלה. לפי הפירוש הראשון שהזכרנו לגבי פתרון מרדכי, היהודים מוכרחים להתגונן. אבל לכאן לא שייכת לשון "להשמיד להרוג ולאבד". לפי הפירוש השני, פירוש אבן עזרא, מובנות המילים "להשמיד להרוג ולאבד", שכן זה הניסוח שקיים באגרות המן, אך המשפט "להיקהל ולעמוד על נפשם" אינו מסתדר עם פירוש זה. זהו משפט שאינו קיים באגרות המן והוא סותר את גרסת מרדכי באגרות החדשות, שלפיה היהודים כלל אינם בסכנה. נראה, לפי דעת אבן עזרא, שאכן נוסח האגרות היה זהה לאגרות הקודמות, ולא נכתב בהן "להיקהל ולעמוד על נפשם", אלא "להשמיד להרוג ולאבד". וייתכן כי משפט זה נוסף בידי המספר של המגילה, שרצה להדגיש בפנינו את ניקיון כפייהם של מרדכי ועם ישראל. מלשון האגרות מובן שניצג היהודים ניסה להשמיד עם. אך מצד האמת אין הדבר כך, ולשון האגרות זהה לאגרות המן מחוסר ברירה. כותב המגילה—רוצה שנבין זאת, ולכן הוא מקדים ואומר שכל מטרתם של היהודים הייתה "להיקהל ולעמוד על נפשם". קריאת מרדכי "להשמיד להרוג ולאבד" לא משקפת את רצונו האמיתי, אלא זו הדרך היחידה של

היהודים להיקהל ולעמוד על נפשם.

ונהפוך הוא

אבן עזרא כתב בסוף פירושו: "וזהו ונהפוך הוא", המשמעות של "ונהפוך הוא" היא לא רק שמצב מסוים התהפך. אבן עזרא התכוון לומר שאותו כח שנוצר למטרה מסוימת, משמש למטרה הפוכה. במקרה שלנו, מרדכי לא מנסח איגרות מעצמו, ולא היה מנסח כאלו איגרות. המן ניסח איגרות במטרה לעקור את עם ישראל, "ונהפוך הוא" - הכוח שנוצר בכתיבת האגרות לא מבוטל, אלא הופך את הכיוון שלו.

"ונהפוך הוא" ניתן לראות גם בסיפור הסוס: אחשוורוש שואל את המן מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו. הוא חושב על עצמו, אך הכל מתהפך והוא צריך להוביל בכבוד ויקר את שונאו הגדול. כאשר המן חושב לעשות לטובת עצמו, אנחנו יודעים דבר שהוא לא יודע, שהוא בעצם יוצר כוח לרעתו. אילו נשאל המן מה לעשות למרדכי אשר המלך חפץ ביקרו, היה נאלץ לתת תשובה, אך בודאי היה עונה דבר אחר. מטרת ההעלמה מהמן היא כדי שהכוח שיווצר, ייווצר באופן מקסימלי על ידי העושה. אילו היו שואלים את מרדכי מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, לא היה מציע זאת, הוא לא מסוגל לחשוב בכיוון הזה. באותו אופן - אם היו אומרים למרדכי שיש לו אפשרות לפגוע באויבים, לא היינו מעלים על הדעת שהיה מנסח בצורה כזאת. המן יודע ליצור את הכח בצורה קיצונית ביותר "להשמיד להרוג ולאבד", אך ברגע המכריע - הכוח הרב שנוצר פוגע בו עצמו. הכח נוצר על ידי הרע כיוון שכך הוא נוצר באופן הטוב ביותר, והוא מנוצל לטובה, באופן הפוך למטרתו הראשונית.

מצינו בקהלת: "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה, ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלקים" (קהלת ב, כ), פירוש הפסוק: לאדם שטוב לפניו אין עניין לאסוף ולכנוס, יש לו עניין בחכמה ודעת. לעומתו, החוטא מתמחה ב"לאסוף ולכנוס", הוא יודע לעשות, וה' דואג שהעשייה של החוטא תשמש לדברים טובים. "לתת לטוב לפני האלקים". בגמרא דרשו פסוק זה: "לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק. ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן. לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר, דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן" (מגילה י, ג). צצהמן אסף וכנס, ולבסוף מרדכי ואסתר זכו במעשה ידיו. וכל זאת מכיוון שמרדכי לא עסוק בענייני השררה, הוא לא בונה לעצמו בית גדול, ולא מתאמץ להשיג את טבעת המלך, אך הוא ראוי להם. המן משקיע את מיטב כוחו ומרצו בדברים אלו, הוא מגיע לשיא, ואז מסולק מן התמונה, ומעשי ידיו ניתנים "לטוב לפני האלקים" - מרדכי עולה לגדולה, מקבל את ביתו ואת טבעת המלך. אותו רעיון מיושם בסיפור על העץ שהכין המן. המן מכין עץ בממדים שרק הוא זורש ואתו יכולים לחשוב עליהם, עץ גבוה חמישים אמה. אילו אמרו למרדכי להכין עץ להמן היה ודאי מכין עץ נמוך. גם כאן אנו רואים כי המן פועל בצורה הטובה ביותר מבחינתו, ולבסוף יד' משתמשת במעשיו לפי צרכיה, במקרה הזה - כנגדו, והוא עצמו נתלה על עץ זה.

הרב אורי שרקי שליט"א

בחלק הפטרת פקודי הנקרא על ידי הספרדים והתימנים (מלכים א' ז, מ-ו) מתוארת עשיית כלי המקדש כמפעלם של שני אנשים: חירום ושלמה. אף על פי שכנראה לא הם עשו בידם את הפעולה הטכנית בעשיית הכלים, זו מיוחסת להם משום שהם היו האחראים עליה. והנה מבחין הכתוב בין כלי הנחושת לכלי הזהב. את נחושת הוא מייחס לחירום (מ-מ), בעוד שכל כלי הזהב מיוחסים לשלמה (מ-ו). נראה שהנחושת, שהיא מתכת הנראית כזהב אך אינה יקרה כמוהו מבטאת את השלימות הטכנית, שהיא מעלתו של הנחש, המייצג בספר בראשית את השכל הטבעי "ערום מכל חית השדה" (בראשית ג, א). הנחושת היא לפי זה מפעלם של אומות העולם שמיישבים את העולם: "הרבה גשרים, שווקים ומרחצאות, בשביל ישראל שיעסקו בתורה" (עבודה זרה ב, ב). מתוך כך באה ההדגשה של היחס בין כלי הנחושת לבין האדמה "בככר הירדן יקסם המלך, במעבה האדמה" (מו), שהיא חלקו של הנחש ש"עפר לחמו" (ישעיהו סה, כה). חירום מייצג את החלק של אומות העולם המצטרף אל קדושת ישראל. הזהב מייצג את התורה המיוחדת לישראל: "וזהב הארץ ההיא טוב - אין תורה כתורת ארץ ישראל" (בראשית רבה), ולכן הוא חלקו של מלך ישראל. המקדש הוא הבית האוניברסלי "בית תפילה לכל העמים" הכולל את כל המפעלים של האנושות, של ישראל והעמים.

החלק השני, הנקרא על ידי האשכנזים (ז, נא - ח, כא), מעלה את השניות שבמקדש. הוא גם מקום להקרבת הקורבנות והוא גם מקום ליראות בו את פני ה'. משום כך יש במקדש שני מרכזים, המכוונים כנגד שני הערכים האלה: המזבח וקודש הקודשים. תחילת חונכת המקדש היתה הקרבת קורבנות לשם ה', שכן "העבודה צורך גבוה" היא: "והמלך שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא יספר מרוב" (ח, ה). אך משעה שנקבע הארון במקומו בקודש הקודשים, פסקה ההקרבה: "ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן, כי מלא כבוד ה' את בית ה'" (יא). היה בכך גילוי מלמעלה שעיקר הכוונה של המקדש היא להשרות את השכינה בישראל, כי ישראל עלו במחשבה תחילה. אמנם מצד האומה כבוד שמים הוא העיקר, אך מצד הבורא כבודם של ישראל הוא העיקר. וכך מבהיר שלמה (כ-כא): "ואבנה הבית לשם ה' א-לוהי ישראל", לעבודה, ולבסוף: "מקום לארון אשר שם ברית ה' אשר כרת עם אבותינו".

פרפראות לפרשה

אלה פקודי המשכן משכן העדות. וברש"י רמז למקדש שנתמשכן על עונותיהם של ישראל. וקשה למה לקח ה' את המשכן למשכן, הא כתוב בתורה לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חובל, דהיינו שאסור לקחת משכון מחבירו דבר שהוא לצורך חייו של האדם, וא"כ הרי גם המקדש הוא דבר נחוץ ביותר לנפש הישראלית, ואיך אפשר לקחתו למשכון, אך התירוץ הוא שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, רוצה שבני ישראל יציעקו ויתחננו אל ה' ויבקשו ממנו את החזרת בית המקדש, ולכן נטלה מהם כדי שירגישו את החסרון של סילוק השכינה, ואז יתפללו עליו ויחזירו להם בב"א, וכמו"כ במשכון כתבה התורה הטעם והיה כי יצעק אלי ושמעתי שאם בעל החוב מרגיש בחסרון וצועק על זה יש להחזירו לו.

פקודי - אני יודע!

1. רש"י = עדות לישראל על מחילת עוון העגל. רמב"ן = בגלל לוחות העדות. המלבי"ם = המשכן משמש כעד שלא היה דופי בשימוש בכספי התרומות.
2. ארון כפורת וכרובים, אש התמיד, שכינה, רוח הקודש ואורים ותומים
3. בקע
4. אבנט, אפוד.
5. הציץ והחושן
6. הנשים טוו את הצמר בעודנו מחובר לגוף העיזים!
7. אודם בצפון, ברקת ושוהם במרכז.
8. "יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם ויהי נועם העליכם"
9. שלוששתם חיו 120 שנה.
10. בצלאל ותובל קין. (בראשית ד, 22).
11. אבני השוהם. (לט, 6)
12. נאמר על הכותונת (לט, 28)
13. א ניסן (מ, 17)

14. בסיום שמות נאמר: "לעיני כל בית בית ישראל" ובדברים" לעיני כל ישראל".
15. חירם. (מלכים, א, ז).

ספור לשבת

בערב שבת, קרוב לשקיעת החמה, הגיעו שלושה סוחרים יהודים אל העיר טריפולי שבלוב. כסף רב היה באמתחתם, וכיוון שלא הכירו איש מאנשי המקום, חששו להפקיד אותו בידי זר, והחליטו להטמין אותו מתחת לעץ תאנה מחוץ לעיר. נשבעו הסוחרים זה לזה שאיש מהם לא יגע באוצר עד מוצאי שבת, אז יוציאו את כספם מן המחבוא וימשיכו בדרכם. בליל שבת לא עמד אחד הסוחרים בפיתוי, וגנב את הכסף.

כשהגיעו הסוחרים במוצאי שבת אל העץ, וגילו שהכסף נגנב, החלו לחשוד זה בזה, ופרצה ביניהם מריבה שבמהרה הייתה לקטטה אלימה. הסוחרים נאסרו וכשהגיעו למשפט אל הקאדי המקומי סיפרו לו את קורותיהם. הקאדי הנבוך, שלא הצליח לגלות מיהו הגנב, שלח את הסוחרים אל הרב אליהו חזן, ראש הרבנים בלוב, שאת יושרו ותבונתו העריך מאוד.

גם הרב חזן התקשה להכריע בין שלושת הסוחרים שכפרו באשמה, ולאחר חקירה קצרה השיב אותם אל הקאדי. לא הספיקו הסוחרים לצעוד צעדים ספורים, והרב חזן קרא להם לשוב ולמסור את גרסתם. האזין הרב חזן ברוב קשב, אך שוב לא הצליח להכריע.

אך יצאו הסוחרים מבית דינו של הרב חזן, ושוב נקראו להתייצב לפניו ולמסור את גרסתם, ושוב לא הצליח הרב למצוא את האשם. הכריז הרב חזן כי הוא מושך את ידיו מן הנושא, ושלח את הסוחרים בחזרה אל הקאדי עם מכתב חתום. מה גדולה הייתה תדהמתם של הסוחרים כאשר פתח הקאדי את מכתבו של הרב חזן, שבו הצביע על הסוחר הגנב. לאחר חקירה קצרה הודה הסוחר בגנבה, והחזיר לחבריו את רכושם.

מיהר הקאדי ההמום אל הרב חזן ושאל אותו: "כיצד ידעת מיהו הגנב? ומדוע חקרת את הסוחרים שלוש פעמים?" הסביר הרב חזן: "כשהסוחרים נכנסו בפעם הראשונה, הבחנתי שאחד מהם פוסע חלושות בכניסתו, ומהלך ברגליים קלות ביציאתו. חשדתי שהוא הגנב, שהחשש שמא יתגלה מכביד עליו בכניסה, ושמחתו שלא נתפס מקילה עליו ביציאתו. כדי לוודא זאת בדקתי את העניין שלוש פעמים. רגליו של הגנב הן שהסגירו את סודו."

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בערי

עלון 678 שבת זכור פרשת ויקרא ט באדר ב תשפב 12 מרס 2022
לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

ברכות למשפחות אלמקיאס שהכניסה ספר תורה לבית הכנסת בערי לע"נ שולמית בת רוזל ז"ל ולאכות, שיבדל"א שמעון בן מול

כניסת שבת: 1715 צאת שבת: 1821

משלכנס אדר מרבנים בשמוחה

השבוע בדברי הימים

ט אדר בית הלל ובית שמאי, זכר לכך אף קבעו במגילת תענית תענית צדיקים. ד' תתקע"ז 1217,, נפטר ר' יהודה החסיד גרמניה-רגנסבורג ה'תש"ז - פיצוץ "מועדון גולדשמיט" בירושלים בידי האצ"ל. ה'תש"ט - הנפת דגל הדיו סמוך למשטרת אום רשרש (אילת) במבצע עובדה וסיום מלחמת העצמאות. ה'תש"ט - לאחר 10 חודשי הממשלה הזמנית, מוקמת ממשלת ישראל הראשונה בראשות דוד בן-גוריון. ה'תש"ס - השגרירים הראשונים של ישראל ומצרים הגישו כתבי האמנה לנשיאי המדינה בקהיר ובירושלים

י אדר ה'תקע"ד - נפטר שלמה פפנהיים, בלשן ומשורר מאנשי תנועת ההשכלה. ה'תרפ"ט (אדר א') - נפטרה חביבה מסיכה, זמרת ושחקנית תיאטרון יהודיה-תוניסאית. ה'תשכ"ה (אדר ב') - ישראל וגרמניה מודיעות על כנון יחסים דיפלומטיים ביניהן. ה'תשל"ז - נפל יוסי יפה, מפקד בצה"ל. ה'תשל"ח (אדר ב') - עצרת האו"ם מעבירה את ההחלטות 425 ו-426, הקוראות לישראל להסיג את כוחותיה מאדמת לבנון (אליה נכנסו תחת מבצע ליטני) ומקימה את ארגון UNIFIL. ה'תשמ"ו (אדר א') - נפטר גדעון מחנימי, קצין בצה"ל. ה'תשנ"ב (אדר ב') - נפטר ישעיה תשבי, חוקר קבלה. ה'תשנ"ד - נפטר מרדכי קראוסמן, איש "הפועל המזרחי", כיהן כראש עיריית פתח תקווה למשך תקופה קצרה. ה'תשס"ג (אדר א') - נפטר דוד שטרן, מנכ"ל חברת בנייה ישראלית, נשיא התאחדות הקבלנים וכיהן כחבר כנסת מטעם הליכוד במהלך חלק מהכנסת התשיעית. ה'תשס"ז - נפטר יוסף בוקסבוים, רב, סופר, חוקר ועורך תורני, מייסד ומנהל מכון ירושלים. ה'תשס"ח (אדר א') - נפטרה בטי דובינר, מייסדת ונשיאת איל"ן

יא אדר "יום תל חי". בזמני קדם היו בני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ליום זה אם הוא חל ביום הכניסה (ראה הרחבה תשעו) בשנים בהם י"ג באדר חל בשבת, חלה ביום זה תענית אסתר ה'תקס"ו - נפטר החיד"א ר' חיים יוסף דוד אזולאי, מקובל, שדי"ה והיסטוריון. ה'תרנ"ז (אדר ב') - נפטר גיימס ג'וזף סילבסטר, מתמטיקאי בריטי יהודי (הרחבה תשעו). ה'תר"ע (אדר א') - נפטר הרב אברהם בורנשטיין מסוכאטשוב מחבר "אבני נזר". ה'תר"ף - יוסף טרומפלדור וחמישה מחבריו נפלו בהגנת תל חי. ה'תרצ"ט - החל שידורי קול ציון הלוחמת, תחנת הרדיו של האצ"ל. ה'תש"ו (אדר ב') - העלייה לביריה - אלפים נהרו אל היישוב בי לאחר שהבריטים ניסו להוריד את ההתיישבות העברית במקום. ה'תש"י - מוקם מושב גמזו. ה'תשי"ג - נוסד קיבוץ עין גדי. ה'תשל"א (אדר א') - נפטר שמואל יוסף עגנון, סופר עברי, חתן פרס נובל לספרות. ה'תשל"ב - נפטר יוסף ספיר, ראש עיריית פתח תקווה, שר וח"כ מטעם הציונים הכלליים וגח"ל ה'תשל"ד - כוחות ישראל נסוגים מהגדה המערבית של תעלת סואץ, במסגרת הסדר עם מצרים. ה'תשל"ה - נפטר מרדכי נמיר, מזכ"ל ההסתדרות, ראש עיריית תל אביב, שר וחבר כנסת מטעם מפא"י.

יב אדר בזמני קדם היו בני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ליום זה אם הוא חל ביום הכניסה (ימי שני וחמישי בהם היו בני הכפרים מגיעים אל העיר המחוזית, לצורכי מסחר או ענייני מינהל). יום חנוכה בית המקדש השני שבנה הורדוס. ה'תש"ב - תחילת הקמתו של מחנה ההשמדה סוביבור. ה'תש"ד - עמנואל רינגלבלום, הי"ד, היסטוריון ופוליטיקאי יהודי-פולני, נרצח ע"י הנאצים (הרחבה תשע"ד). ה'תש"ח (אדר א') - חיילים בריטים מפוצצים מכונית תופת ברחוב בן יהודה בירושלים ומביאים למות 54 אנשים ולפציעת 130. ה'תשי"ד (אדר ב') - טבח מעלה עקרבים. ה'תשנ"ז (אדר ב') - נרצח ישראל קסטנר, חבר ועד הצלה בבודפשט בזמן השואה ה'תשל"ח (אדר ב') - נפטר יצחק הירשברג, מורה ומתרגם ישראלי. ה'תש"ס - נפטר יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, מראשי תנועת העבודה, ראש ממשלת ישראל בפועל חבר הכנסת ושר בממשלות ישראל ה'תשנ"ב (אדר א') - צה"ל מחסל את עבאס מוסאווי, מזכ"ל החזבאללה, קודמו של חסן נסראללה ה'תשנ"ב (אדר ב') - 22 הרוגים ו-252 פצועים, פביצוץ מכונית תופת מול שגרירות ישראל בבואנוס איירס, על ידי ארגון הגייהאד האיסלאמי ה'תשנ"ו - 19 ישראלים נרצחים בפגיעות התאבדות של חמאס באוטובוס מספר 18 בירושלים. ה'תשנ"ח - נפטר הרב חיים דוד הלוי, הרב הראשי לתל אביב-יפו. ה'תשנ"ט - נפל ארז גרשטיין, מפקד חטיבת גולני ויחידת הקישור ללבנון. ה'תשס"א - אריאל שרון מציג את ממשלתו בפני הכנסת, ומתחיל לכהן כראש ממשלת ישראל

יג אדר תענית אסתר (כשלא חל בשבת). ג'ת"ה - נס פורים, נקהלו היהודים בערי מדינות אשורוש והרגו את שונאיהם יום ניקנור - יום ניצחון יהודה המכבי על צבא ניקנור בן 30,000 החיילים, שאירע בג'ת"ר. ד'תתקע"ז - נפטר רבי יהודה החסיד ה'תרל"ח (אדר א') - דולר מכסף, הופך למטבע רשמי בארצות הברית ה'תשמ"ו - (אדר ב') נפטר רבי משה פיינשטיין, הפוסק החשוב של יהדות ארה"ב. ה'תשנ"ז - נפטר אליעזר ננס, אסיר ציון ואוטוביוגרף, חסיד חב"ד ה'תשנ"ז (אדר ב') - נפטר הרב משה מלכה, רב-ראשי לפתח תקווה ה'תשע"ו - (אדר א') הרב יוחנן סופר האדמו"ר מערלוי, וראש ישיבה

יד אדר חג פורים לזכר הצלתם של יהודי האימפריה הפרסית. ה'תר"ל - נוסד בית הספר החקלאי מקוה ישראל, על ידי חברת כל ישראל חברים ה'תשמ"ב - נפטר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, ראש ישיבת מרכז הרב ה'תשס"ו - מבצע הבאת ביכורים: כוחות צה"ל וימ"מ מכתרים את הכלא בעיר יריחו במטרה לתפוס את רוצחי רחבעם זאבי הכלואים שם.

טו אדר שושן פורים. התחלת בניין חומת ירושלים בימי שיבת ציון על ידי עזרא ונחמיה. ה'רנ"ב (אדר ב') - המלכה איזבלה מורה ל-150,000 נתיניה היהודים להמיר את דתם לנצרות או לעמוד בפני גירוש. גרוש ספרד.

ויקרא - מי יודע ?

הרב משה ארבלאום

1. בפסוק הראשון בפרשה זו כתוב שה' קרא למשה לפני שהוא דיבר אליו. היכן עוד בתורה אלוקים קורא למשה לפני שהוא מדבר אליו? (4 תשובות)
2. היכן עוד משתמשת התורה במילה "ויקרא", כדי לספר שאלוקים קרא למישהו?
3. בפרשה זו, מדובר על קרבנות שונים. מיהו האדם הראשון בתורה שהביא קרבן?
4. מיהו האדם הראשון בתורה שבנה מזבח כדי להקריב עליו בעלי חיים?
5. מהי הפעם הראשונה בתורה בה מוזכרים הדברים הבאים: (א) צאן (ב) בקר (ג) אש (ד) עיזים?
6. היכן מוזכר בפרשתנו דבש?
7. היכן מוזכר בפרשה זו מלח? והיכן מוזכר מלח בספר בראשית (2 תשובות)?
8. איזה עוף מופיע בפרשה זו ופעם נוספת בחומש בראשית?
9. מה משותף לקרבן סולת (מנחה) ולקרבן פסח?
10. מה משותף לקרבן חטאת של נשיא למכירת יוסף?
11. שמו של איזה בעל חיים נכתב בפרשה זו בצורות שונות, אך באותן 3 אותיות?

קריאת מגילה על ידי נשים

הרב חיים נבון, האישה והמצוות, שיעור 16

א. אישה הקוראת לגברים

המשנה במסכת מגילה דנה בשאלה מיהם הכשרים לקרוא את מגילת אסתר: "הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ מחרש שוטה וקטן; רבי יהודה מכשיר בקטן" (מגילה יט ע"ב).
הגמרא בערכין מסיקה מכאן כי נשים כשרות לקרוא מגילה: "הכל כשרין לקרות את המגילה, לאיתוויי מאי? לאיתוויי נשים, וכדרי' יהושע בן לוי, דאמר ר' יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס" (ערכין ב ע"ב-ג ע"א).
ופירש רש"י, שנשים כשרות לקרוא במגילה, ואף להוציא את הגברים ידי חובתם (ערכין ג ע"א ד"ה לאתוויי). אמנם, לכאורה יש בתוספתא סתירה חזיתית למה שנאמר במשנה ובגמרא שלפנינו: "הכל חייבין בקריאת מגילה כהנים לויים וישראל גרים ועבדים משוחררין חללים נתינים וממזרים סריס אדם סריס חמה פצוע דכא וכרות שפכה, כולן חייבין ומוציאין את הרבים ידי חובתן" (שם). נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן" (תוספתא מגילה פ"ב ה"ז).

במשנה נאמר שהכול כשרים לקריאת מגילה, והגמרא מפרשת לרבות נשים. בתוספתא, לעומת זאת, נאמר שנשים פטורות מקריאת מגילה, ואי לכך אינן יכולות להוציא את הגברים ידי חובה. יש המפרשים שהתוספתא חולקת על המשנה והגמרא שלנו, ואז אין הלכה כמותה. וכן כתב הרשב"א, שתוספתא זו "משבשתא היא" (מגילה ד ע"א ד"ה ואמר ר' יהושע בן לוי). אך לבעל הלכות גדולות הייתה גרסה אחרת בגמרא שלנו, והוא יישב אותה עם דברי התוספתא (הלכות גדולות סימן יט).

בה"ג גרס בדברי רבי יהושע בן לוי, שאינו אומר שנשים חייבות בקריאת מגילה, אלא שחייבות במשמע מגילה. ואז אין כל סתירה בין דבריו לבין התוספתא, שקובעת שנשים אינן חייבות בקריאת מגילה. נשים חייבות לשמוע את המגילה, אך אינן חייבות בקריאתה. אמנם, לא ברור איך הסביר בה"ג את דברי הגמרא בערכין, הלומדת מדברי המשנה "הכל כשרין לקרות את המגילה" שגם נשים כשרות לקרוא. ופירשו התוספות בערכין ג ע"א ד"ה לאתוויי, (פסק) שלדעת בה"ג כוונת הגמרא לומר שנשים כשרות לקרוא כדי להוציא נשים אחרות - אך אינן יכולות להוציא גברים, שאופי חיובם שונה.

מסקנת הדברים לפי בה"ג היא שיש שני סוגי חיוב בקריאת מגילה. חובת הגברים היא לקרוא מגילה, והשומעים יוצאים ידי חובה מדין שומע כעונה. חובת הנשים היא לשמוע בלבד. מכאן ברור שאישה אינה יכולה להוציא גבר; כיוון שאינה חייבת בקריאה, אין בקריאתה קיום של מצוות קריאת מגילה. אך

פרשת ויקרא

פרשת ויקרא היא הפרשה ה-24 בתורה וה-1 בחומש ויקרא, הקרוי גם, ע"פ תכנון "תורת הכהנים". אי"ה נרחיב בהמשך) מתחילה בפרק א' פסוק א, ומסתיימת בפרק ה' פסוק כו. הפרשה נכתבת ב-215 שורות בספר תורה ויש בה 21 פרשיות (מיקום 7), מתוכן 13 פרשיות פתוחות ו-8 סתומות. בפרשה יש 111 פסוקים (מיקום 26), 1673 מילים (מיקום 20) ו-6222 אותיות (מיקום 20). לפי ספר החינוך יש בפרשת ויקרא 16 מצוות (מיקום 14), מתוכן 11 מצוות עשה (מיקום 7) ו-5 מצוות לא תעשה (מיקום 14)

בחלק מהשנים קוראים את פרשת ויקרא בשבת **הסמוכה לפורים**, ולפיכך קוראים בה גם את השנייה מ"ארבע פרשיות" - פרשת **זכור**. יש שנים שבהן קוראים אותה בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, ואז קוראים בה את הפרשה הרביעית - פרשת החודש. ענינה דיני הקרבנות: עולה (פרק א), מנחה (פרק ב), שלמים (פרק ג), חטאת ואשם (פרקים ד-ה).

ברוב השנים הפשוטות, מפטירים בספר ישעיהו, מפרק מ"ג פסוק כא עד פרק מ"ד פסוק כג (התימנים מסיימים בפסוק ו), שם נזוץ ישעיהו בעם על שלא הקריבו את הקורבנות. בשנים פשוטות מסוג הכז (18% מהשנים) קוראים את פרשת ויקרא בשבת ראש חודש ניסן, ואז קוראים איתה את פרשת החודש ומפטירים בהפטר של פרשת החודש. בשנים מעוברות מסוג השג ויקרא נקראת עם הפטרתה הרגילה. בשאר השנים המעוברות (30% מכלל השנים), ויקרא נקראת בשבת זכור ומפטירים בה את הפטרת פרשת זכור. הפרשה עוסקת בדיני הקורבנות במשכן ובבית המקדש. בזה אחר זה מפורטים:

דיני העולה, קורבן שנשרף כולו על המזבח, ואינו נאכל. פרשה זו מחולקת לשלוש פרשות משנה העוסקות בנפרד בקורבן עולה הבא מן הבקר, מן הצאן ומן העוף. (עולת העוף)

דיני המנחה, קורבן הבא מן הצומח. חמש פרשיות משנה העוסקות במנחת סולת, מנחת מאפה תנור, מנחת מחבת, מנחת מרחשת ומנחת ביכורים. (מנחת העומר)

דיני השלמים, קורבן הנאכל לכהנים ולמקריב. מחולקת לשלוש פרשיות משנה, העוסקות בקורבן שלמים הבא מן הבקר, מן הכבשים ומן העזים.

דיני החטאת - קורבן שבא לכפר על חטא. פרשה זו מחולקת לחמש פרשיות משנה: **חטאת הכהן המשיח** - הכהן הגדול. **חטאת הציבור** - פר העלם דבר. **חטאת הנשיא** - המלך. **חטאת היחיד** - כשבאה מן העזים. **חטאת היחיד** - כשבאה מן הכבשים. **דיני קורבן עולה ויורד** - קורבן אותו מביא הנשבע לשקר שבועת העדות, והעובר על טומאת מקדש וקודשיו ועל שבועת ביטוי. קורבן זה מיוחד בכך שסוג הקורבן משתנה בהתאם למצבו הכלכלי של האדם.

פרשה זו מחולקת ל**שתי** פרשיות משנה. הראשונה עוסקת בקורבן עולה ויורד הבא מן הכבשים או העזים והבא מן העופות, והשנייה עוסקת בקורבן עולה ויורד הבא - מנחה. קורבן זה נקרא "**אשם**" **דיני האשם**, קורבן שבא על חטאים מסוימים. פרשה זו מחולקת לשלוש פרשיות משנה: **אשם מעילות**, **אשם תלוי** ו**אשם גזלות**.

מתוך הפרשיות שעוסקות בקורבנות מסוימים, נלמדים גם דינים כלליים לכל עבודת הקורבנות.

על אופיו של עמלק

ידידיה קליין אוניברסיטת בר-אילן, הפקולטה למדעי היהדות, דף שבועי מספר 592

מצוות זכירת עמלק נזכרת בספר דברים (כה: יז-יט): "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרץ בדרך, ויִצַּב בך כל-הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא א-להים. והיה בהניח ה' א-להיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' א-להיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח". הפירוט על מלחמת עמלק מובא בספר שמות (יז: ח-ט): "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הִלָּחֵם בעמלק, מחר אנכי נָצַב על ראש הגבעה ומטה הא-להים בידי. ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל

אישה יכולה להוציא אישה אחרת. הראב"ה טען שאבחנתו של בה"ג צריכה להתבטא גם בנוסח הברכה (ראב"ה ח"ב מגילה סימן תקסט). לדעתו, נשים - שחיובן הוא לשמוע מגילה, ולא לקרוא מגילה - צריכות לברך לפני הקריאה "על משמע מגילה", במקום "על מקרא מגילה". האבני נזר הסביר את דברי בה"ג על רקע שני דינים שונים במצוות מגילה: "באמת יש בקריאת מגילה משום זכירת עמלק. לזכור שהשנאה טמונה בלבם לדורותם. ועל כן ימח זכרם... ולא משום פרסום נס לבד קורין המגילה. על כן משום הזכירה חייב בקריאה אלא ששומע כעונה. אבל נשים... אין לחייב הנשים משום שהיו באותו הנס, ואין חיובם [=אלא] רק משום פרסום נס. על כן אין חייבין בקריאה רק בשמיעה" (שו"ת אבני נזר או"ח סימן תקיא).

האבני נזר טוען שגברים חייבים בקריאה מחמת שני דינים: פרסומי ניסא וזכירת עמלק. חובת פרסומי ניסא מחייבת את שמיעת המגילה, והיא שייכת גם בנשים, שהיו באותו הנס. חובת זכירת עמלק מחייבת את קריאת המגילה, והיא אינה שייכת בנשים, אם משום שאינן חייבות בזכירת עמלק, ואם משום שחיוב זה אינו קשור לאותו הנס. כנראה כוונתו כדלהלן: גם אם נשים חייבות בזכירת עמלק, הן חייבות רק בזכירה הממוקדת של עמלק ולא בזכירת המן. ואין להרחיב החובה משום שגם הן היו באותו הנס, שהרי זכירת המן אינה קשורה לנס. המרחשת (סימן כב) הציע גם הוא אבחנה זו, והוסיף שלדעתו קריאת מגילה בלילה אין בה קיום של זכירת עמלק, אלא רק פרסומי ניסא. ולפי זה בלילה נשים יכולות להוציא גברים ידי חובתם גם לדעת בה"ג, ורק בקריאת המגילה שביום אין יכולות להוציאם.

הרב סולוביצ'יק הציע בשם אביו אבחנה אחרת: נשים חייבות מטעם שאף הן היו באותו הנס, וזהו חיוב כללי המחייב אותן פרסומי ניסא, אך אין להן חיוב פרטי על מעשה קריאת מגילה (הררי קדם א, ירושלים תש"ח; סימן קעד).

הטורי אבן הציע אבחנה שלישית בין גברים לנשים (מגילה ד ע"א ד"ה נשים). הוא לא קיבל את האבחנה בין מצוות קריאה למצוות שמיעה. לדעתו יש הבדל אחר בין נשים לגברים - חיוב גברים בקריאת מגילה אינו חיוב דרבנן רגיל, אלא חיוב מרוח הקודש, שהוא כעין דאורייתא; עיין ביחווה דעת ח"ג סימן נא, שהביא מחלוקת האם אכן מעמד פורים הוא כ"דברי קבלה" או דרבנן רגיל. בעוד חיוב הנשים מטעם "אף הן היו באותו הנס" הוא מדרבנן בלבד. אמנם, הרב צבי פסח פרנק ציין שגם לפי שיטה זו נשים יכולות להוציא גברים ידי חובה בקריאת הלילה, שהרי קריאה זו היא מדרבנן בלבד גם לגברים (מקראי קודש פורים סימן כט, עמ קלב).

המרחשת (סימן כב) הציע עוד אבחנה נוספת. לדבריו, אפשר לומר שבקריאת מגילה יש קיום כפול: פרסומי ניסא והלל ("קריאת זו הלילה" [מגילה יד ע"א] - קריאת המגילה היא כאמירת הלל). נשים פטורות ממצוות אמירת הלל, ולכן אינן יכולות להוציא גברים ידי חובת קיום זה של קריאת המגילה. הן מקיימות בקריאת מגילה רק רובד אחד של החיוב - פרסומי ניסא. גם כאן הוא מציין שרק בקריאת המגילה ביום יש קיום של הלל, ולכן בלילה לכאורה נשים יכולות להוציא גברים ידי חובה. הצעה נוספת להסבר שיטת בה"ג אפשר למצוא בדברי האור שמח, הלכות מגילה א', א.

המגן אברהם קבע שנשים אינן יכולות להוציא את הגברים ידי חובה מסיבה אחרת: "'[וי"א שהנשים] אינם מוציאות [את האנשים]' - ולא דמי לנר תנוכה, דשאני מגילה דהוי כמו קריאת התורה (ס"ט). פירוש, ופסולה מפני כבוד הצבור; ולכן אפילו ליחיד אין מוציאה, דלא פלוג (רא"ם)" (מגן אברהם או"ח תרפ"ט ס"ק ח). הסמ"ג כתב שנשים אינן יכולות להוציא גברים בקריאת מגילה, משום שקריאת מגילה דומה לקריאת התורה. לא ברור בדיוק למה כוונתו. המגן אברהם הסביר שכוונת הסמ"ג לומר שכשם שנשים אינן עולות לתורה "מפני כבוד ציבור" (מגילה כג ע"א), כך גם אישה אינה יכולה לקרוא מגילה מסיבה דומה. אך אפשר לחלק בין שני המקרים: בקריאת התורה אישה עולה למניין עשרה, ולכן אין זה כבוד לציבור שלא מצאו מישהו שיכול לקרוא מתוך מניין הגברים הנחוץ. אך בקריאת מגילה אישה לכאורה מעיקר הדין עולה למניין עשרה, שהרי היא חייבת במצווה כגבר (ונדון בזה להלן); ולכן יש מקום לומר שאין בעיית כבוד הציבור

משפחת פוגל, הי"ד, נרצחו בליל שבת, ו' באדר ב' ה'תשע"א (11 במרץ 2011)

וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. וידי משה כבדים ויקחו אבן וישמו תחתיו וישב עליה, ואהרן וחרור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד, ויהי ידיו אמונה עד בא השמש. ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים. ויבן משה מזבח ויקרא שמוה' נסי. ויאמר כי יד על כס זה מלחמה לה' בעמלק מדר דר. תמונות: למטה אדל חיה ביטון הי"ד. מתחתיה: הילד היהודי מגטו ורשה. הילדה בשמאל התמונה היא הנקה (חנה) למט, שנרצחה במיזינג, ולידה אמה, מתלדה למט גולדפינגר, אשר ניצלה, עלתה לישראל והקימה משפחה. הנער נושא השק הוא ליאו אהרון אלעזר קרטווינסקי, שנספה באושוויץ זמן קצר לאחר מכן. הוא זוהה על ידי אחותו, שאף היא עלתה לישראל. האישה שמאחורי הילד זוהתה אף היא גולדה סטאברובסקי. החייל הגרמני המכוון את נשקו הוא יוזף בלֶשֶה רוטנפֶרר

(רב-טוראי) אס אס שנודע לשמצה באכזריותו. לאחר המלחמה שהה בשבי הסובייטי, ונפצע בתאונת עבודה על ידי קרון משא, שבעקבותיה עותו פניו ללא הכר. עובדה זו סייעה לו להתחמק מעונש והוא אף הקים משפחה. רק ב-1967 התגלתה זהותו האמיתית, והוא נוצר ונחקר על ידי השטאזי, ובחקירתו רשם על גב התמונה כי: "התמונה מראה כיצד אני כאיש נשטפו בגטו ורשה יחד עם קבוצה של אנשי אס.אס. מוציאים קבוצה גדולה של יהודים מבנין. מדובר בעיקר בנשים ילדים וזקנים... משם הועברו לתחנת הרכבת באומשלגלאץ. הוא נשפט בגרמניה המזרחית, נמצא אשם במעורבות בשילוח מאות אלפים מיהודי הגטו וברציחתם של אלפי יהודים, ונידון למוות שבוצע על ידי ירייה בצוואר בלייפציג ב-29 ביולי 1941. 1. באשר לילד המרים ידיים, קיימים מספר זיהויים: לוי זילינוורג שנספה בשואה. זוהה על ידי אביו, אברהם, שעלה לישראל ומסר עדות בעניין התמונה. על פי עדותו, הצילום ברחוב קופניצקה ליד רחוב נאלבקי. צבי נוסבאום. יליד 1935 בתל אביב, שרד את מחנה ברגן-בלזן, נפטר בארה"ב ב-2012. אריה לודוויג סימונסון, כיום תושב אנגליה. ארטור דאב סמויטק - נולד ב-1935 בבלוביץ. בנם של לאון ושרה. תושבת ורשה העידה ב-1978 Jadwiga Piasecka, שמה, כי הוא הילד בתמונה. זיהוי נוסף: ישראל רונדל. דווקא העדר הזיהוי הודאי מדיש את הסמל של ילד יהודי בשואה שהנה אנו צופים בתמונתו כאן בארץ ישראל המתחדשת רבות נאמר על ציווי זה, שבעיני רבים נראה גזעני ואכזרי:

איך ייתכן שעם ישראל יחויב לבצע רצח-עם (ראה):

<http://www.hofesh.org.il/articles/halacha/amalek.html#a> ? יש אפוא לחקור מה פשרה של מצווה תמוהה זו. ברצוני להתייחס בעיקר לשתי שאלות עקרוניות:

א. בספר שמות מודגש כי המלחמה היא של ה': "מחה אמה... מלחמה לה' בעמלק". לעומת זאת, בספר דברים מובא חיוב על ישראל להכחיד את עמלק: "ותמחה את זכר עמלק". מה פשר השוני בין שני המקומות?

ב. מה היה החטא החמור כל כך של עמלק, שבגיננו חויב עם ישראל למחות את זכרו?

חטאו של עמלק רש"י מפרש את המילה "קרד" מלשון קרוו ומביא את המשל הבא

בכך שתקרא. אך המגן אברהם החמיר בזה. ועוד חידש המגן אברהם, שבגלל בעיה זו אישה אינה יכולה לקרוא מגילה אפילו לגבר יחיד, "דלא פלוג", כלומר - לא חילקו בדבר. הכלבו הוסיף עוד סיבה הלכתית, מדוע נשים אינן יכולות להוציא גברים בקריאת מגילה: "והבעל עשרת הדברות]בעיטור שלפנינו כתובים דברים שונים. עיין: ספר העיטור עשרת הדיברות הלכות מגילה דף קיג ע"ב. כתב שאין נשים מוציאות אנשים בקריאתם והטעם משום דקול באשה ערוה, ואע"ג דמדליקות נר חנוכה ומברכות - לא דמי, לפי שאין צורך שיהיו שם האנשים בעת ההדלקה" (ספר כלבו סימן מה). לדבריו, יש כאן בעיית "קול באישה ערווה". העובדה שמדובר בקריאת מגילה יכולה להשפיע בהקשר זה לקולא וגם לחומרא: לקולא - כי מדובר באישה הקוראת מכתבי הקודש, ולא מזמרת שיר סתמי, וקריאה זו אין בה גירוי יצרים אלא כובד ראש; לחומרא - כי השומעים עוסקים בכתבי הקודש, ואז צריך להקפיד יותר על הלכות צניעות. בכל אופן, הכלבו החמיר בזה, אך לכאורה משתמע שלא כדעתו מדברי הגמרא במגילה (כג ע"א), שמעיקר הדין נשים היו יכולות לעלות ולקרוא בתורה, ונמנעים מכך רק משום כבוד הציבור. ומכאן למד הרב עובדיה יוסף, "שבמקום השראת שכינה לא חששו חכמים להרהור" (שו"ת יחוה דעת ח"ד סימן טו; ועיי"ש ח"ג סימן נא), ולכן לא חששו לשמוע קול אישה בקריאת התורה, ונמנעים מכך רק מסיבות אחרות.

הלכה למעשה, השולחן ערוך פסק (תפ"ט, א) שהכול חייבים בקריאת מגילה: "אנשים ונשים וגרים" וכו'. אך בסעיף ב הוסיף: "ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות את האנשים". ונחלקו הפוסקים כמי כוונתו לפסוק. אמנם "סתם וי"א - הלכה כסתם", אך כאן לא פירש השו"ע בסתם שהנשים מוציאות גברים, והדבר רק נלמד מדבריו מכללא. הרמ"א לא התייחס במישרין לשאלה זו, אך התייחס לשאלה עקיפה - נוסח הברכה שמברכות נשים: "ויש אומרים אם האשה קוראה לעצמה מברכת 'לשמוע מגילה', שאינה חייבת בקריאה" (רמ"א או"ח תפ"ט, ב). נוסח ברכה זה נובע, כמובן, מסברתו של בה"ג; ומכאן שמי שסובר שנשים מברכות "לשמוע מגילה" יפסוק ככל הנראה שאינן יכולות להוציא גברים. המשנה ברורה (או"ח תרצ"ב ס"ק יא) גם הוא פסק שנשים יברכו "לשמוע מגילה". ובחיי אדם כתב שאישה שקוראת תברך "לשמוע מקרא מגילה" (כלל קנה, יא). אך הפרי חדש פסק שתברך כגברים, "על מקרא מגילה". וכן פסק גם הגר"א (מעשה רב סימן רמז). וכן פסק הרב עובדיה יוסף (יביע אומר ח"א או"ח סימן מד). למעשה, נראה שמנהג הנשים האשכנזיות לברך "לשמוע מגילה", ומנהג הנשים הספרדיות לברך "על מקרא מגילה". אישה הנוהגת לברך "לשמוע מגילה" מקבלת בכך את הפסק שחיוב הנשים שונה מחיוב הגברים בקריאת מגילה, וממילא אישה אינה יכולה להוציא גבר ידי חובתו במצווה זו. ולמעשה דומני שכן נהגו כולם, שאישה אינה קוראת מגילה עבור גברים בשנת תשס"ט צוטט הרב עובדיה יוסף בתקשורת כאומר שבשעת הדחק, במקום שאין איש שיכול לקרוא במגילה, תקרא אישה לציבור כולו.

ב. אישה הקוראת לנשים

מסקנת דברינו עד כה היא שיש מחלוקת האם אישה יכולה להוציא גברים ידי חובת קריאת מגילה, אך לכאורה פשיטא שמבחינה הלכתית יכולה אישה להוציא ידי חובה אישה אחרת. אמנם, המגן אברהם (או"ח תרפ"ט ס"ק ו) כתב שעל פי הסוד נשים לא יקראו מגילת אסתר בעצמן, אלא ישמעו מן הגברים. והחיי אדם (כלל קנה, יא) כתב שאפשר להבין מלשון ספרי הסוד שאישה לא תקרא לאחרים, אך יכולה לקרוא להוציא את עצמה. בכל אופן, מבחינה הלכתית צרופה לכאורה פשיטא שאישה יכולה להוציא נשים אחרות. וכן כתב המשנה ברורה בפשטות, שאישה יכולה להוציא את חברתה (או"ח תרפ"ט ס"ק ז).

אמנם, הקרבן נתנאל (מגילה פ"א אות מ) כתב שאין זה ראוי שאישה תקרא מגילה להוציא ידי חובה נשים רבות. הוא נסמך על דברי התוספות בסוכה (לח ע"א ד"ה באמת). אך מדברי התוספות משתמע אחרת. התוספות כתבו שאישה אינה יכולה להצטרף לזימון של גברים, משום "דזילא בהו מילתא" - אין זו מכוונת. התוספות הדגימו זאת מדינו של בה"ג, שלפי פירושים

(דב' כה: יח): "משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה. בא בן-בלעל אחד, וקפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה, הקרה (קירר) אותה בפני אחרים. ומוסיף ר' אברהם אבן עזרא (שמי' ז: ד): בעבור שהכעיס את השם, כי אלופי אדום נבהלו מפחדו בעבור האותות שעשה במצרים ובים, וככה מואב ופולשת. והנה זה עמלק שמע גבורות ה' בעבור עמו ישראל, והנה בא ממקום רחוק להלחם עם ישראל, ולא פחד מה'. וכן כתוב "ולא ירא א-להים". לפי ראב"ע, הביטוי "ולא ירא א-להים" מתייחס לעמלק.

הנצי"ב מקשה העמק דבר, שמי' יז: יד: מהי מלחמת ה' בעמלק שעליה כתוב "כי מחה אמחה את זכר עמלק"? אם הכוונה היא להכחדת העם העמלקי, למה קבעו חז"ל מצווה זו לדורות, הרי עם זה כבר איננו קיים! ואם הכוונה שייכחד שמו וזכרו, הרי מסופר עליו בתורה, והתורה קיימת לעולמי עד! והנצי"ב מסביר שהכוונה היא כי את "תעודת עמלק בעולם" ימחה ה', היינו את שיטתו. כבר התנבא בלעם ואמר (במ' כד: ב): "וירא את עמלק וישא מְשָלוֹ ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד". וכי היה לעמלק מעמד של ראשית לגוים? אלא שיטתו הנה "ראשית גוים". וכך אומר הנצי"ב: "הבטיח הקב"ה כי תגיע שעה שימחה זכר עמלק, היינו **תכלית תעודתו שתהיה הליכות הטבע חופשי בלי השגחה לפי מעשים**".

בפירושו לספר דברים כה יח מסביר הנצי"ב כי "ולא ירא א-להים" קאי על ישראל, שאילו יראו לא היית עיף ולא יגע, אלא מתהלך בתום בלי שום חקירה", ולכן נענשו במלחמת עמלק. ואת הפסוק "תמחה את זכר עמלק" (דב' כה: יט) מפרש הנצי"ב: "היינו מלוכת עמלק, ולא כמו שפירשנו בפרשת בשלח", היינו שהקב"ה מתחייב לחסל את שיטת עמלק לעתיד לבוא, אולם אין מצווה זו מוטלת על ישראל. קביעה זו תואמת את מה שכותב הרמב"ם במשנה תורה הלכות תשובה פרק ט: "לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה'" (יש' נא: ט), ונאמר "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו" (יר' לא: ג), ונאמר "והקרת את לב האבן מבשרכם" (יחי' לו: ב). מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דויד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב ממשה רבנו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשמוע, שנאמר "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים" (יש' ב: ב).

ובסוף הלכות מלכים (יב, ח): "ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמוקים, וישגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר: 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'".

נחמה ליבוביץ מבינה, בדומה לדעתו של ראב"ע, שהביטוי "ולא ירא א-להים" מתייחס לעמלק, והיא גם מציינת שביטוי זה מופיע בשלושה מקומות נוספים בתורה **עיונים חדשים בספר דברים**, פרשת כי תצא, "זכור את" וכו'.

1) ברי' כ: יא: "ויאמר אבימלך אל אברהם: מה ראית, כי עשית את הדבר הזה? ויאמר אברהם, כי אמרתי רק **אין יראת א-להים** במקום הזה והרגוני על-דבר אשתי".

2) ברי' מב: יז: יט: "ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. ויאמר אלהים יוסף ביום השלישי, זאת עשו וחיו, **את הא-להים אני ירא**. אם כנים אתם, אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רַעְבֹן בתיכם".

3) שמי' א: טז: יז: "ויאמר, בילדכן את העבריות, וראיתן על האבנים, אם בן הוא והמתן אותו, ואם בת הוא וחיה. ותיראן המילדת את הא-להים, ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, ותחיינן את הילדים".

המשותף בין כל המובאות הנ"ל הוא המשמעות של יראת אלוקים בהקשר של **יחס חיובי לחלש ולזר**. אברהם הגיע כזר למקום שאין בו יראת אלוקים - ולכן היה חשש שיהיה הרג. גם יוסף מדגיש את היותו ירא אלוקים כסיבה לשחרור האחים - הזרים בינתיים - מבית הסוהר. וכן המילדות, הן יראות אלוקים ולכן אינן מיישמות את הצו הפוגע בבני העם הזר.

לכן נצטוונו למחות את זכר עמלק. עמלק היה נטול כל יחס כלפי החלש והזר. על אף העובדה שעם ישראל לא עבר בגבולו ולא הפריע לו, הוא התנפל עליו, בזמן שהיה "עייף ויגע", מיד אחרי יציאתו

אומר שאישה אינה מוציאה גברים ידי חובת קריאת מגילה מסיבה זו. התוספות דיברו דווקא על אישה הקוראת לגברים. קשה מאוד להבין איך פירש הקרבן נתנאל שהתוספות מדבר על אישה הקוראת לנשים, ולכאורה בזה אין בעיה.

ג. קריאת נשים כקריאת הציבור

הגמרא (מגילה ה ע"א) דנה בשאלה האם צריך מניין עשרה בקריאת מגילה. למעשה, רצוי לקרוא את המגילה בנוכחות מניין עשרה, אך אפשר לקרוא אותה גם ביחיד (שו"ע אורח חיים תר"צ, יח). כאן צריך לדון, האם עשר נשים נחשבות כמניין עשר לעניין זה. הר"ן טען שנשים מצטרפות למניין לעניין קריאת מגילה ור"ן מגילה ו: באלפס ד"ה מתניי הכל). קריאת מגילה אינה בבחינת "דברים שבקדושה" (בניגוד לקריאת התורה), והצורך בעשרה הוא רק משום פרסומי ניסא. ולכן סבירה מאוד דעת הר"ן, שגם נשים מצטרפות לעשרה. גם מי שערער על כך לא העלה טענה עקרונית, אלא רק אמר ש"משום פריצותא" אין מערבים נשים וגברים במניין אחד. הר"ן טען כנגדו שאם נשים יכולות לקרוא לגברים, ואין בכך פריצות, הלכה למעשה, הרמ"א הסתפק בכך (א"י"ח תר"צ, יח). אמנם, יש לשים לב שכל הספק הוא רק לגבי צירוף נשים עם גברים לעשרה. לכאורה אין כל ספק שנשים לבדן נחשבות כמניין עשר לעניין קריאת מגילה. וכן כתב הציץ אליעזר (חלק יג סימן עג). לשאלה זו יש השלכה הלכתית חשובה. הרמ"א (א"י"ח תר"צ, א) כתב שאת הברכה שאחרי המגילה - "הרב את ריבנו" - מברכים רק בציבור. כיוון שגם עשר נשים נחשבות כציבור לעניין קריאת מגילה, כאשר יש עשר נשים המתקבצות לקריאת מגילה, הן יכולות לברך לאחר הקריאה ברכת הרב את ריבנו (ולקוט יוסף מועדים עמ' רפ).

לקרוא ואז לדבר

סיון רהב-מאיר. החלק היומי, פרשת ויקרא

כשאנחנו רוצים לומר משהו למישהו, אפילו לנו, או, איך אנחנו ניגשים אליו? ספר ויקרא שאנחנו מתחילים לקרוא השבוע ממליץ לנו להתחיל ב"לשון חיבה".

העיקרון הזה מופיע כבר בפסוק הראשון בספר ויקרא: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד. אלוקים קודם כל קורא למשה, ורק אז מדבר אליו. רש"י כותב שלכל הדיבורים ולכל הציווים קדמה קריאה, "לשון חיבה". אלוקים קרא קודם כל למשה בשמו הפרטי, נתן לו מקום וכבוד, הערכה והכרה, ורק אחרי היחס החיובי הזה – הגיע העניין, התוכן. פרשנים רבים מסבירים שאם כך דיבר אלוקים למשה רבנו, אז קל וחומר שכך אנחנו צריכים לדבר. למה להוריד פקודות בבית, במקום לפנות לכל אחד בשמו, בחיבה? למה לא לפנות לבן הזוג קודם כל בצורה נעימה, לא משנה מה רוצים לומר אחר כך? ומה לגבי מקום העבודה, או הישיבה או הצבא או בית הספר או התור בדואר?

לשון חיבה. מוזמנים לנסות בפעם הבאה שתפנו למישהו.

פיוט

נוסח הפיוט, משקלו וסגנונו מעידים על קדמותו הרבה (לא יאוחר מן המאה ה-5 לספירה) ועל הורתו בארץ ישראל, כברכות מפויטות נוספות שהשתמרו בחלקן עד לימינו. כיום הוא הפיוט המרכזי לפורים במסורות האשכנזיות ונאמר בתום קריאת המגילה, בליל פורים ובבוקר. בבוקר - רק הבית האחרון, הפותח במלים: 'שושנת יעקב'. הפיוט הוא בעצם הרחבה פיוטית לברכה הנאמרת לאחר קריאת המגילה בפורים. בראשי הטורים מופיע אקרוסטיכון אלף-בית מלא, ללא חריזה, וללא חתימת שם הפייטן, שאכן אינו ידוע לנו – תופעה אופיינית לפיוטים מתקופה זו.

שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב צִהְלָה וְשָׁמְחָה בְּרֵאוּתָם יַחַד תִּכְלֹת מְרֻדָּי
תְּשׁוּעָתָם הֵייתָ לְנִצָּח וְתִקְוָתָם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר
לְהוֹדִיעַ שֶׁכָּל קוֹיָד לֹא יִבְשׁוּ וְלֹא יִכְלְמוּ לְנִצָּח כָּל הַחוֹסִים בְּךָ
אֲרוּר הַמֶּן אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ לְאִבְדֵי בְרוּךְ מְרֻדָּי הַיְהוּדִי
אֲרוּרָה זָרַשׁ אֶשֶׁת מִפְּחִידֵי בְרוּכָה אֶסְתֵּר בְּעֵדֵי
אֲרוּרִים כָּל הַרְשָׁעִים בְּרוּכִים כָּל הַצְּדִיקִים
וְגַם תְּרַבְּנָה זְכוֹר לְטוֹב:

הפיוט מספר בעברית פשוטה ומובנת למדי את סיפור המגילה.

מעבודות מצרים.

נחמה ליבוביץ מסבירה גם את ההבדל שבין ספר שמות - בו מובאת החלטת ה' למחיית עמלק - לבין ספר דברים שבו יש ציווי על ישראל למחות את עמלק. בספר שמות מובאת השתלשלות המאורעות שהתרחשו במדבר, ולכן אין קביעת ה' זקוקה לנימוקים, ואילו בספר דברים מובא סיכום הדברים ומשמעותם המעשית-הלכתית, ולפיכך יש שם עניין לבסס את המצווה כך שהיא תהיה מובנת למקיימה.

בספר שמואל א פרק טו מסופר על מלחמת שאול בעמלק, ושם אמנם מצטווה שאול מפי שמואל על הריגת כל העם, כולל בעלי חיים כדלהלן (שם א): "עתה לך והכיתה את-עמלק, והחרמתם את-כל-אשר-לו, ולא תחמל, עליו; והמתה מאיש עד-אשה, מעלל ועד-יונק, משור ועד-שה, מגמל ועד-חמור. הגמרא מביאה בבלי יומא כב, ע"ב: בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול (שמואל א טו: א): "לך והפיתה את עמלק", אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז טו): "אל תהי צדיק הרבה".

כדי להבהיר שהצו של מחיית עמלק אינו נובע מאכזריות, מלווה הצו בקריאה של חסד: הפנייה לקיני לסור מתוך עמלק: "ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים" (שמו"א טו: א). אותם לוחמים שמצוים על השמדת עמלק, נקראים כאן לסכן את נפשם בויתור על גורם ההפתעה במלחמה עם עמלק, כדי לגמול על חסד שעשה יתרו לישראל מאות שנים קודם לכן, חסד שהיה מזערי לכאורה - "שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישראל", רש"י שמו"א טו: א. "היה להם נחת רוח מיתרו משה שהיה מראה להם חנייתם", מהר"י קרא שם א. "בעצה שנתן יתרו למשה". רד"ק שם הדיון ההלכתי לדורותיו על הביצוע המעשי של מצווה זו הוא עניין לרשימה נפרדת.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: יז - עד מתי מותר לנטוע ולזרוע בזמן הזה

השבוע: יח - שותף בבניין שעובדים בגינתו בשביעת

כל הדינים שחלים על היחיד חלים כמוכן גם על כל אחד ואחד מהדיירים בבניין שיש לו גינה משותפת. ומי שגר בבניין שרוב דייריו מתעסקים שהגן שהם מעסיקים ימשך לעבוד בשביעית כרגיל, חייב להביע את מחאתו ולבקש שלא להשתתף בתשלום עבור כך, שאם לא כן הוא שותף בכל העבודות האסורות. ונכון שיכתוב את מחאתו בלוח המודעות, אולם עליו להקפיד שהמחאה תנוסח בזהירות תוך שמירה על כבודם של שאר הדיירים, כדי שלא להפר את השלום שביניהם. ואם למרות זאת הם מחייבים אותו לשלם מיסים כרגיל, ישלם כרגיל אך יודיע להם בנימוס שהמיסים שהוא משלם מיועדים אך ורק לצרכי חשמל וניקיון של הבניין ולא לעבודת הגינה. תושבי עיר או מועצה מקומית שמנהיגיה מעסיקים בשביעית גננים כבכל השנים, צריכים למחות במנהיגים ולבטא זאת בכתב, ולהודיע שאינם מסכימים שתשלום המיסים שלהם ישמש עבור פעילות אסורה בשביעית יש אומרים שגם כאשר מוסכם על ועד הבית שהמיסים שהדייר הדתי משלם ילכו לצורכי ניקיון וחשמל, עדיין הוא עובר על ביטול עשה, שכן בנוסף לאיסור שלא לעשות מלאכה, ישנה מצווה עשה שהשדה תשבות, וגם אם אחרים עובדים בשדה שהוא שותף בה, הוא עובר בכך על מצווה עשה. כך היא דעת מנחת חינוך קיב, וכך אפשר להבין מגמ' ע"ז טו, ב, ותוספות ר' אלחנן שם. וכדי להינצל מהאיסור לשיטתם כתבו כמה פוסקים שנוון להפקיר בפני שלושה את חלקו בגינה (עי' מנחת שלמה ח"א נא, ג; באהלה של תורה ג, ט). ויש אומרים שאין שום תועלת בכך, מפני שאין להפקיר הזה תוקף לפי חוקי המדינה. ובכל אופן גם אם היתה בכך תועלת, אין חובה להפקיר, מפני שלרובם המכריע של הפוסקים אין בעל השדה עובר באיסור כאשר עובדים בניגוד לרצונו בגינה שהוא שותף בה, וכפי שביאר מרן הרב (שבה"א קונ"א א). קל וחומר כאשר מדובר בד"ן דרבנן, ששמיטה בזמן הזה מדרבנן. (קל וחומר שתושבי עיר או מועצה שעובדים בגינותיה, אינם צריכים להפקיר את חלקם, כי ממילא אין להם שותפות ממשית בגינות הציבוריות). אלא שחובה על כל אחד מבעלי הדירות למחות על כך, שהרי אפילו על אדם שאינו שותף ישנה מצווה מחאה, שנאמר (ויקרא יט, יז): "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". ואמנם "אמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון: כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצווה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר:

חובה, שנאמר (משלי ט, ח): אֵל תֹּכַח לֵךְ פֶּן יִשְׁנֶנְךָ הֹכֵחַ לְחֶכֶם וַיִּאָּהֲבֶךָ (יבמות סה, ב). לכן, כיוון שפעמים רבות ההוכחה נתפשת כהתערבות בוטה בחייו של הזולת, וממילא איננה נשמעת, מצווה להימנע ממנה. אולם כאן שהיא שותף בגינה, אין דיירי הבית רשאים להיעלב ממנו, שכן המחאה מצדו מתחייבת ובתנאי שיקיים אותה תוך שמירה על כבודו. וכן תושבי עיר או מועצה שיהודים עובדים בגינותיה באיסור, צריכים למחות על כך בנימוס.

שבוע הבא בעז"ה: פרק ג א – מצוות השמטת הפירות

מגילת ושתי? המסר הפמיניסטי של מגילת אסתר

הרב יהודה גלעד, ישיבת מעלה גלבוע

אחת השאלות העולות ממגילת אסתר היא – מה עניינו של פרק א. פרק א מספר לנו את סיפורי המשתאות וההוללות של אחשוורוש, ובמרכזם את המעשה המוזר עם ושתי, המסרבת לבוא אל המלך ומודחת ממקומה. לאחר מכן מסופר על הספרים המגוחכים, הקפריזיים, שיצאו בעקבות האירוע. בעקבות אישה אחת, המלכה, שאינה מוכנה לבוא אל המלך – יצאו ספרים מופרכים "להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו" (א, כב). בכל הדורות ניסו

למצוא איזושהי משמעות, איזושהי הסבר להבאת הסיפור הזה במלואו. גם אם נקבל את דעת חז"ל שהקב"ה מקדים תרופה למכה ולכן חשוב לספר את סיפור המלכתה של אסתר, מספיק היה לומר שהייתה מלכה שהודחה, או שמתה, ואסתר נקראת אל המלך במקומה ובה מקדימה תרופה למכה. ואפילו אם המגילה רוצה לספר על היהודים שנהנו מסעודתו של אותו רשע, מספיק משפט אחד כדי לומר זאת. עדיין כל פירוט הסיפור עם ושתי ועם הספרים נשמע מוזר וחסר פשר.

אבל כשמסתכלים בראייה שניה, נראה שושתי היא הגיבורה הסמויה של המגילה, והיא משקפת מסר פמיניסטי חשוב שעולה מן הסיפור. רבים דיברו על כך שמגילת אסתר במבט הראשון היא מאוד שוביניסטית – וזה דבר שאין צורך להרחיב עליו את הדיבור – אך בהמשך מתחולל בה

איזה מהפך מגדרי. בחלק הראשון מרדכי מצווה על אסתר, "ואת מאמר מרדכי אסתר עשה" (ב, ג), ובשלב מסוים, מסוף פרק ד ואילך, היא מצווה אותו: "ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי. לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי. ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר" (ד, טו-יז).

על שמה של אסתר. היא הגיבורה הגדולה שעושה מהפך, שבעצם מבינה שכל ההסתוות הזו, הצנעת הזהות היהודית, ההתבוללות בתוך המשטר הפרסי – לא תעבוד, ולכן אם לא נעשה את המעשה היהודי של צום, לא יתחולל המהפך. ואז, במעשה אמיץ, היא באה אל המלך שלא כדת, ויחד עם זה מבקשת להתפלל. לכן המגילה נקראת על שמה.

מכאן ואילך היא כבר אינה כנועה כלפי מרדכי. אם בתחילת המגילה מרדכי מצווה עליה ולאחר מכן היא עליו, הרב פרופ' יוני גרוסמן עמד על נקודת האיזון שנוצרת לקראת סוף הסיפור, כששניהם כותבים יחד את הספרים. אבל אני חושב שבפרק א יש משהו אחר. מתגלה לנו גיבורה חדשה של המגילה, גיבורה סמויה – ושתי. הרי מה קורה שם במסיבה הזו? שני המשתאות הנפרדים, לגברים ולנשים, לא נעשו מרוב צניעות. כבר כתב פלוטרקוס, ההיסטוריון היווני, עצמו שצמלכי פרס יושבים במסיבותיהם עם הפילגשים והמחוללות שלהם, והנשים החשובות יושבות במסיבה נפרדת, שבה הן מוגנות ואינן לוקחות חלק בהוללות. ואז באמצע המשתה, כשאחשוורוש רוצה שושתי תבוא למסיבת הגברים "בכתר מלכות, להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא" (א, יא) – הפירוש של חז"ל שהכוונה היא "בכתר מלכות" בלבד, כלומר בעירום, נראה הולם מאוד את הפשט. ברור שהוא רוצה להראות להם מי באמת יפה בתוך כל מסיבת ההוללות שלהם. ולכן הסירוב שלה הוא סירוב אמיץ מאין כדוגמתו. גרוסמן עמד על כמה נקודות שבהן מעוצב סיפור המיאון של ושתי לאור סיפורו של יוסף המאמן לאשת פוטיפר. בשניהם יש אדם שבשביל ערכים מוכן לסכן את עצמו בצורה מודעת. ושתי יודעת בדיוק מול מי היא עומדת, ואינה מוכנה לעשות כדבר המלך. המעשה של ושתי מהווה השראה לכל המגילה. הוא זה שנותן למרדכי את האומץ לעמוד, ולא לכרוע ולא להשתחוות להמן. ויותר מזה, כשמרדכי בא לאסתר ואומר לה "אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים" (ד, יג) מה בעצם

במבט ראשון נראה שאין הוא אלא עיבוד שירי קולח של המאורעות הידועים-ממילא מן המקרא; במבט שני מתגלה מיד ייחודו של הסיפור בגרסתו המפוייטת: בהשוואה למגילה, שמקומו של הקדוש ברוך הוא כמסובב כל הסיבות נפקד מתוכה לכאורה, מבלית הפייטן בראשית הפיוט ובסופו את תפקידו של האל כמושיעים של ישראל. כך בטור הפתיחה: "אֲשֶׁר הִנְיָא עֲצַת גוֹיִם / וַיִּפְרַח מְחַשְׁבוֹת עֲרוּמִים", וכך גם בטור הסיום: "תְּשׁוּעַתְּם הִיִּית לְנֶצַח / וְתַקְוַתְּם בְּכָל דוֹר וְדוֹר". אף על פי כן, אין הפיוט מתעלם מתושייתם האנושית המרשימה של מרדכי, ויותר ממנו של אסתר – שהוליכו את המן אל אובדנו, בתעוזה, בשום-שכל, ובעיקר באמונה: "מִי זֶה יַעֲמֵד לְכַפֵּר שְׁגָגָה / לְמַחַל חַטָּאת עֲוֹן אֲבוֹתֵינוּ?" שואל הפייטן באמצע שירו, ומיד משיב – "יֵצֵא פֶרַח מְלֻבָּב חֵן / הַדְּסָה עֵמְדָה לְעוֹרֵר יִשְׁנִים". ניסוחם החריג של טורים אלו כשאלה ותשובה מעצים את המתח הדרמטי שבסיפור המפוייט; אך בה בעת הוא כורך יחדיו את הצורך בהתעוררות מלמטה, מבני האדם שבארץ, כמפתח חיוני להתעוררות מלמעלה, בשמים, שעל ידי מחילת העוונות מושיעה היא את ישראל.

מספר האגדה

תרגום מארמית, תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף ז, עמוד ב.

אָמַר רַבָּא: חֲזַב אֲדָם לְהַתְּבָסָם בְּפוּרִים עַד שְׁלָא יָדַע בֵּין "אֶרְוִי הָמֵן" לְ"בְרוּךְ מְרַדְכִי"

רַבָּה וְר' זִירָא עָשׂוּ סְעֻדַת פּוּרִים בְּיַחַד.

וַתְּבָסָם רַבָּה, עִמְד וַיִּשְׁחַטוּ לָרִי זִירָא.

לְמַחַר בְּקֶשֶׁת רַחֲמִים בַּתְּפִילָה וְהִתְחַיָּהוּ.

לְשָׁנָה אָמַר לוֹ: גָּבֹא מַר וְנַעֲשֶׂה סְעֻדַת פּוּרִים בְּיַחַד

אָמַר לוֹ: לֹא בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה מִתְרַחֵשׁ נָס.

מיהו עמלק ההסטורי?

וַיִּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶלְעִיָן מִשְׁפַּטָּא הוּא קִדְשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת־כָּל־שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת־הַקְּאֲמָרִי הַיֵּשֵׁב בְּחַצְצֵן תְּמָר: בְּרַא יְד ז' – עמלק מוזכר במלחמת ארבעת מלכי הצפון, בימי אברהם, כלומר דורות לפחות לפני ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלך לאליפז את עמלק אלה בני עדה אשת עשו. ברא' לו יב ולפיכך עמלק הוא בעצם שבט אדומי. קיים איפוא קושי עם קדמוניות עמלק ללידת עמלק נכד עשו, קושי שמיושב ע"י פרשנים (כרש"י) כשמוש מאוחר בשמו של המקום. פרשנות זו מתקשה להסביר את ההפרדה המפורשת בנבואת בלעם מה קיימת הפרדה מחלטת בין אדום (עשו) לבין עמלק: וַיִּרָא אֶת עַמְלָק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִי אֲבָד. אגב, תמנע מוזכרת כאחות לוטן בן שעיר החורי ובדברי הימים תמנע ועמלק עם בני אליפז, ולכן יש מדרשים הסבורים שאליפז עבר על גילו עריות ובא על אשת שעיר ומהם נולדה תמנע שאחר כך הפכה לפילגשו. לא הבאנו אלא מקצת הקשיים אודות מוצאו והרכבו של עם זה מהבחינה ההסטורית. נסתפק בדעתו של הרב יעקב מידן שעמלק זה אינו נכדו של עשו, שכן אז הוא היה קרוב משפחה שלנו, אלא כדברי בלעם (במדבר כד, כ): רֵאשִׁית גוֹיִם עַמְלָק – ועל שם אותו עם עתיק קרא אליפז לבנו בשם עמלק (!). בשל אופיו הנבזי והאכזרי, ציווה ה' להשמידו כולו, כיוון שאין כל תקווה שיתקן את דרכיו אי-פעם, אחרי מאות שנים של חיי שוד וביזה.

העמדה המקובלת יותר במקרא היא שעמלק הינו אחד משבטי אדום, מצאצאי עשיו בן יעקב. כך "ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלך לאליפז את עמלק" ("בר' לו, יב), "אלה אלופי בני עשו בני אליפז בכור עשו אלופי תימן [...] אלופי עמלק אלה אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני עדה" (שם, טו-יז). עמלק המוזכר בתורה הוא הראשון שנלחם עם ישראל בצאתם ממצרים (ברפידים), וזינב בנחשלים ובעיפיים שהלכו בסוף המחנה. ישראל החזירו מלחמה שעה והכו את צבאו מכה שהצליחה להחלישו אך לא למגרו, תוך שהם נעזרים בסיוע אלוהי. המלחמה עם עמלק ברפידים. ההתנגשות הבאה בין עם ישראל והעמלקים הייתה לאחר פרשת המרגלים כאשר בני ישראל ניסו לעלות בהר בניגוד לדברי משה, וספגו תבוסה קשה מידי הכנענים והעמלקים. בתקופת השופטים המשיכו העמלקים יחד עם עגלון מלך מואב והעמונים והכו את בני ישראל וכבשו מהם את "עיר התמרים" ופשיטותיהם עם המדינים ובני קדם הגיעו

עד עמק יזרעאל (ותבוסתם בידי גדעון בן יואש). בספר שמואל מסופר על הטלת משימות השמדת עמלק על שאול ומוזכרים "עיר עמלק" ו"מלך עמלק" המלמדים על ממלכה עמלקית. למרות שניתן היה להסיק כי העם העמלקי הושמד, בהמשך מסופר על פשיטת עמלק על צקלג עירו של דוד הנרדף ע"י שאול, אשר פושט על העמלקים ומשחרר את השבויים שלקחו מצקלג. ספור הנער המצרי בפרשה זו מלמד אולי על מעורבות מצרית נגד הממלכה המתהווה בישראל. נער עמלקי הוא המבשר לדוד על נפילת שאול ובניו במלחמה מול הפלישתים בגלבע ואף מייחס לעצמו את המתת מלך ישראל. הפעם האחרונה שבהם מוזכרים העמלקים כקבוצה אתנית היא ככל הנראה ימי המלך חזקיהו שאז "וימקם מן-בְּנֵי שְׁמֵעוֹן, הַלְכוּ לְהָר שְׁעִיר, אֲנָשִׁים, חֲמֵשׁ מֵאוֹת... וַיְכֹּוּ, אֶת-שְׂאֵרֵי הַפְּלִטָה לְעֵמֶלֶק; וַיֵּשְׁבוּ שָׁם, עַד הַיּוֹם הַזֶּה". דברי הימים א', ד' מב-מג במגילת אסתר מוזכר כי המן היה "אגגיי" ומכאן התפרש כי הוא נצר לאגג מלך עמלק (יש גם דעות שונות לחלוטין, מקצתן הבאנו בעבר, במיוחד לאור משמעויות רלבנטיות למגילה).

אמרתיו לכב

בשבוע שבת זכור הכניסה משפחת אלמקיאס ספר תורה לבית הכנסת, לזכותו של אביהם, חברנו היקר שמעון בן מזל הי"ו ולע"נ רעייתו המנוחה שולמית בת רחל. מדוע בחרו מועד זה? - "מקריית", המועד הזדמן לכך...

בשבת זכור קוראים מספר דברים את מצוות "זכירת" מחית עמלק ואיסור שכתה. עמלק אינו קיים כבר אלפי שנים, מה הטעם בקריאה? עמלק מסמל את הרוע המחלט, זה שאין לו תקנה או תשובה, מצווה להדבירו כליל. אבל למה סמלים ארכאיים? למה צורך בפרשנויות, לעתים מפותלות?

יש תשובה לכך בשמחה האדירה שארגנה (הפעם) משפחת אלמקיאס, הכנסת ספר התורה התורה. קריאת "זכור" מתוכו מזכירה בראש ובראשונה את נצחיות ספר התורה. השמחה שאפפה את כל החוגגים, כבני משפחה אחת, משפחת העם היהודי, אפילו הם באים ממגוון גלויות, דעות, מנהגים (ונוהגים יותר ונוהגים פחות) סביב ספר תורה לא רק שהוא נצחי אלא שהיא התגשמות בעין של נבואת הגאולה כבירמיהו (טו יד-טו) לְכֹן הַיְהוָה-יָמִים בָּאִים, נֶאֱמַר-יְהוָה; וְלֹא-יִאָמַר עוד חַי-יְהוָה, אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. כִּי אִם-חַי-יְהוָה, אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן, וַיַּמְלֵךְ הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר הִדִּיחַם שָׁמָּה; וְהַשְׁבֵּתִים, עַל-אֲדָמָתָם, אֲשֶׁר נָתַתִּי, לְאֲבוֹתָם. גְּאוֹלֵת עִם יִשְׂרָאֵל מִכָּל הַגְּלוּיֹת שֶׁאֵנוּ בַתְּהַלִּיכָה בִּימֵינוּ גְּדוֹלָה מִגְּאוֹלֵת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל.

פרפראות לפרשה

ויקרא כתוב באלף זעירא (האות אלף הוא קטן), וכתוב בבעל הטורים הטעם מפני שמשה רבנו רצה שיהא כתוב ויקרא אל משה, כמו שכתוב אצל בלעם, שהקב"ה הראה את עצמו אליו רק במקרה, ומשה רבינו מרוב ענותנותו לא רצה שיהא כתוב ויקרא, שמשמע שהקב"ה מתראה אליו תמיד, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפ"ין שבתורה וכתבה קטנה. ובפ"י הרא"ש עה"ת כתוב שמשה אמר לפני הקב"ה בבקשה ממך שתעשה דבר שיכירו וידעו הדורות שקשה עלי הקריאה הזאת, א"ל אעשה אל"ף קטנה שהקטנת עצמך

הוא אומר לה? הוא מזכיר לה שהיה הייתה אחת, ושתי, שבשבל הכבוד העצמי שלה הייתה מוכנה לסכן את עצמה, ולא לבוא אל המלך כשהוא קרא לה. באותו אופן מצופה ממך לבוא אל המלך כשהוא לא קורא לך, בשביל משהו גדול יותר – לא רק בשביל עצמך אלא בשביל כל עם ישראל. באיזשהו מקום, זה מה שמדבר לאסתר, מה שמניע אותה לפעולה, לתפוס פיקוד ולצוות על מרדכי. כשאסתר מוכנה לקחת ולעשות את המעשה הנכון, לצאת ולקחת יוזמה, היא הופכת מ'אסתר א' ל'אסתר ב', מאסתר הכנועה של תחילת המגילה לאסתר היוזמת של סוף המגילה, כפי שכתבה רבקה לוביץ. המהפך הזה מאפשר גם את המהפך הלאומי שהיהודים יכולים לעשות בשונאיהם: "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשנאיהם" (ט, א). כפי שכתבה יפה פרופ' חנה קהת, המהפך המגדרי שמתבטא במגילה כרוך גם במאבק הלאומי. גרוסמן הראה את ההשוואה שהמגילה עושה בין הספרים המגוחכים של ממוכן והמן, בין "להיות כל איש שרר בביתו" ו"להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים". ההשוואה מראה שהמקבילה של היהודים זה הנשים. חז"ל עמדו על כך כשזיהו את ממוכן עם המן: אותו אחד שמשפיל את הנשים הוא זה שרוצה בעצם להרוג את היהודים. ושתי היא גיבורה סמויה שכל השנים לא הבחנו בה, לא ראינו אותה, ובעצם היא מהווה את ההשראה לסיפור המגילה כולו. האומץ שלה הוא ההשראה גם למעשה של מרדכי שאינו כורע ומשתחוה, אבל בעיקר למעשה של אסתר לבוא ולהציל את עמה, מתוך לקיחת הגורל בידיה. יש פה מהפך שהוא גם מהפך מגדרי, יחד עם המהפך הלאומי. שניהם כרוכים זה בזה ואומרים לנו שבתוך המגילה הכה שוביניסטית הזאת מצוי מסר פמיניסטי מאוד חד ומאוד מובהק. נדמה לי שהפירוש הזה, שבעיני הוא ממש פשוט, הוא מן הפשוטות שמתחדשים ויכולים להתחדש רק בזמננו, אלפי שנים אחרי.

פקודי – אני יודעי!

1. בפרשת שמות, אלוקים קורא למשה מתוך הסנה הבווער, לפני שהוא מדבר אליו בפעם הראשונה (שמות ג ד). בפרשת יתרו ה' קורא למשה פעמיים (שמות יט ג, ד) ופעם נוספת בפרשת משפטים בקשר לקבלת התורה (שמות כד טו).

2. בפרשת בראשית, ה' קרא לאדם לפני שהוכיח אותו על אכילת פרי עץ הדעת (בראשית ג ט).

3. בפרשת בראשית מסופר שקין הביא קרבן מפרי האדמה (בראשית ד א).

4. בפרשת נח, אחרי המבול, נח בנה מזבח והקריב עליו בהמות ועופות טהורים (בראשית ח ב). (התורה לא מציינת שקין או הבל בנו מזבח).

5. א. בפרשת בראשית נאמר שהבל היה "רועה צאן" (בראשית ד א ב). בפרשת לך לך, פרעה נתן מתנות שונות ובתוכן בקר לאברם, אחרי המקרה עם שרי (בראשית יב טו). ג. בפרשת לך לך, בברית בין הבתרים, עובר לפיד אש בין בתרי החיות (בראשית טו יז). ד. בפרשת תולדות, רבקה שמה עורות גדיי עיזים על ידיו של יעקב כדי שהוא יהיה דומה לעשיו (בראשית כו טז).

6. הדבש מוזכר באיסור להקריב דבש על המזבח (ויקרא ב יא).

7. בפרשה זו כתוב שעל כל קרבן צריכים לשים מלח (ויקרא ב יז). בפרשת לך לך, במלחמת ארבעת המלכים בחמשת המלכים, נפגשו הצבאות ליד ים המלח (בראשית יד א). בפרשת וירא, אשת לוט הופכת לנציב מלח, אחרי שהיא הסתכלה אחורה על חורבן סדום (יט כ).

8. העוף הוא יונה. בפרשה זו מוזכר שבני יונה יכולים לשמש לקרבנות מסוימים (ויקרא א יד, ה ז). לאחר המבול, נח שלח את היונה לבדוק אם יבשו המים (בראשית ח ח).

9. את שני הקרבנות האלה התורה אוסרת לעשות חמץ או עם חמץ (ויקרא ב יא, שמות לד כה).

10. נשיא שחטא צריך להקריב שעיר עזים (ויקרא ד כג).
בפרשת וישב, אחיו של יוסף שחטו שעיר עזים וטבלו בדמו את
כותנתו של יוסף (בראשית לו לא).

11. כבש נקרא לפעמים כבש (למשל בויקרא ד לב), ולפעמים כשב
(למשל בויקרא ג ז).

ספור לשבת

ד"ר מרדכי ארנון, תלמידי הכולל, שמורת ©

פעם אחת בפורים בא איש עני מן הכפר הסמוך לקוז'ניץ אל העיר, כדי לשמוע את קריאת מגילת אסתר בבית הכנסת. כשבא אל בית הכנסת שבו קרא המגיד מקוז'ניץ את המגילה, שמע הכפרי את קריאת המגילה והוטב בעיניו מאוד. הנהה גדולה הרגיש ושמחה מילאה את לבו. אחר התפילה בירכו המגיד לשלום ואמר לו: "הלוא אתה מן הכפר השייך לי, ומדוע לא נתת לי משלוח מנות?" לא ידע האיש מה להשיב, כי לא היה דבר בביתו, אפילו לחם לילדיו, ואיך ייתן למגיד משלוח מנות? בתוך כך אמר לו המגיד: "הנה פורים היום. בוא עמי לטעום מעט 'משקה'." הלך האיש אל בית המגיד ונתנו לו שם יין-שרף ומגדנות. מרוב שמחה על שזכה לשתות בבית המגיד עם החסידים, ובשל היין ששתה, נהפך הכפרי לאיש אחר. הרהיב עוז בנפשו והלך אל ביתו של הגביר ר' ליטמאן יונה, שהיה סוחר יין. כאשר בא אל ביתו של הגביר קרא בקול ואמר בשמחה: "פורים שמח!" וכך אמר לגביר: "מבקש אני ממך שתיתן לי בהקפה בקבוק יין טוב, ובטח עוד אשלם לך. ואם לא אשלם – הלוא פורים היום!" הסכים הגביר ונתן לו בקבוק יין טוב. אחר כך הלך הכפרי גם לחנות אחת ושוב קרא בקול: "פורים שמח!" וביקש שייתנו לו בהקפה שניים או שלושה תפוזים, ושוב אמר: "בוודאי אשלם. ואם לא אשלם – הלוא פורים היום!" ונתנו לו את התפוזים כרצונו. כשהיו בידו היין והתפוזים רץ בשמחה גדולה אל המגיד ואמר: "זה אני נותן עבור משלוח מנות." אמר לו המגיד: "טוב עשית. זכור להביא לי משלוח מנות בכל פורים, כשם שנוהגים כל בני הכפרים." לאחר שיצא מבית המגיד חשב הכפרי: "הנה בני ביתי עטופים ברעב ואינם יודעים כלל משמחת פורים. כעת אשמח גם אותם." הלך ובא אל מוכר היי"ש ואמר שוב בקול: "פורים שמח!" וביקש שייתנו לו בהקפה מידה של יין שרף – "בטח אשלם. ואם לא אשלם – הלוא פורים היום!" אחר כך הלך אל האופה ואמר שוב את אותו הנוסח, וקיבל כיכר לחם. ושוב הלך אל חנות אחרת וקיבל דגים מלוחים. כאשר היו בידו כל אלו, מיהר ובא אל ביתו. עמד הכפרי בפתח הבית ואמר בקול: "פורים היום, פורים היום!"

אשתו ובני ביתו מעולם לא ראו אותו כך, שהוא מלא שמחה. חשבו בני הבית כי השתגע, ולא הבינו מה אירע לו. אך הוא הניח לפניהם את הלחם, הדגים והיי"ש, ואמר להם: "אכלו ושתו וייטב לבכם, כי פורים היום!" מיד ישבו ואכלו, וגם הוא אכל ושתה עמם. לאחר ששתו כמה כוסות נמלאו גם הם ששון ושמחה, וקמו כולם לרקוד. "פורים היום!" ענו כל בני הבית בקול, ורקדו ללא הפסק עד אמצע הלילה. והנה מישהו דופק בדלת. שאלו בני הבית: "מי שם?" שמעו קולו של גוי אחד בפתח הבית.

אמר הכפרי לאשתו: "אל תפתחי את הדלת כי פורים היום, ולא יבוא האיש ויפריע לשמחתנו."
אבל הדפיקות לא פסקו. אמרה לו אשתו: "נראה לי כי הגוי הדופק בדלת הוא מי שנוהג תמיד לתת לי תפוחי אדמה וכדומה. לכן אפתח לו." כאשר פתחה את הדלת נכנס האיש אל הבית והוא מוכה ופצוע מאוד וכולו מגואל בדם. מיד רחצו אותו ונתנו לו כוס יי"ש ופת לחם. לאחר שאכל ושתה אמר: "החיייתם את נפשי. כפסע היה ביני ובין המוות." אז סיפר להם הגוי, כי בנו יחידו שעתיד לרשת את כל רכושו, הכה אותו מכות מוות והשליך אותו החוצה, ואם לא הם שפתחו לו את ביתם היה מת וגווע מן המכות ומן הקור העז שבחוץ. "כעת, כשבני נהפך לאכזר ולרוצח ואתם ריחמתם עליי, הנה אראה לכם מטמון ואוצר שהיה בדעתי לגלות לבני סמוך למותי. כעת אגלה אותו לכם ואני נותן לכם אותו במתנה." אז הלך הכפרי עם הגוי אל היער והראה לו הגוי כי תחת עץ פלוני מונח המטמון. לא עברו ימים רבים ומת הגוי מן המכות שהכה אותו בנו. בלילה הלך הכפרי אל היער וחפר תחת העץ ומצא הון רב. מאז בא אל המגיד כאחד הגבירים, ובכל פורים היה שולח לרבו משלוח מנות נאה, ועושרו הרב היה לו ולזרעו אחריו.

שבת שלום, פורים שמח

מורשת עיר

עלון בית-הכנסת בערי

עלון 679 פרשת צו טו באדר ב תשפ"ב 19 מרס 2022
 לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימני, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1720 צאת שבת: 1826

טו אדר תחילת בניית **חומת ירושלים** בתקופת **עזרא** ו**נחמיה** ה'תרפ"א (אדר א) - יסוד הרבנות הראשית לישראל, ובחירת הרב אברהם יצחק קוק והרב יעקב מאיר לכהן כרבנים הראשיים לישראל. ה'תש"ח (אדר ב') - **שיירת יתיעם** הותקפה באזור **כברי**. 47 לוחמים נהרגו בקר **שיירת נבי דניאל** הותקפה בדרכה חזרה **מגוש עציון לירושלים**. בקרב נהרגו 14 לוחמים. ה'תשל"ד - **גולדה מאיר** מציגה את **ממשלתה השליש** בפני **הכנסת**. ה'תשמ"ד - נפטר דוד הכהן, ממנהיגי היישוב, דיפלומט וחבר הכנסת מטעם מפא"י. ה'תשמ"ט - נפטר משה אונא, מראשי הקיב הדתי וחבר הכנסת מטעם המפד"ל. ה'תשס"ג נפטר איסר הרל, מאבות קהילת המודיעין הישראלית, ראש השב"כ הראשון, ראש המוסד וח"י ה'תשנ"ו - נפטר הרב פנחס מנחם אלטר, האדמו"ר השישי של חסידות גור

יז אדר ה'תרע"ז - נפטר אדמו"ר יצחק מבוואן, בעל "פחד יצחק", של חסידות בוואן. ה'תש"ב - נפטר ר' **מאיר שלמה יהודה ממעזריטש** ב"זיכרון משל"י", **בגטו ורשה**. ה'תש"ג (אדר א) - אנשי השושנה הלבנה מוצאים להורג בגרמניה. ה'תש"ח (אדר ב') - נפטר **זרובבל הורביץ**, לוח **פלמ"ח**, בעל **עיסטור הגבורה**. ה'תשט"ו - נפטר **אלכסנדר פלמינג**, מגלה ה**פניצילין**. ה'תשי"א (אדר א) - התערוכה הראשונה של "קבוצת העשרות בתל אביב. ה'תשי"ט - נפטר יהודה ארזי, ממפקדי ההגנה. ה'תשמ"ה - 12 חיילים נהרגים בפיגוע **מכונת תופת** ליד **מטולה**. ה'תשס"ה (אדר א') - הרוגים ב**פיגוע התאבדות במועדון** ה-Stage **בתל אביב**. (אדר ב') - נפטר אדמו"ר **אברהם מנחם דנציגר** מאלכסנדר בעל "אמרי מנחם" האדמו"ר ה'תשס"ו - מקרה ראשון של **שפעת העופות** בישראל - בקיבוצים **חולית** ועין **השלושה** שבדרום הארץ, וב**מושב שדה משה** שבחבל לכיש. ה'תשס"ז - נפטר ר' **ברוך שמעון סלומון** - רב הראשי ו**אב"ד** ב**פתח תקוה** וראש ישיבת נחלת דוד.

יח אדר - ה'תרע"ח - זאב ז'בוטינסקי ויוסף טרומפלדור מקימים את הגדוד העברי באלכסנדריה (הרחבה תשע"ז) ה'תש"ח (אדר א') - מוקם חטיבת גולני וחטיבת כרמלי. ה'תשכ"ט - מלחמת ההתשה: גמאל עבד אל נאצר מודיע על ביטול הפסקת האש בין ישראל ומצרים. ה'תשמ"ד (אדר א') - נפטר מיכאל שולוחוב, סופר רוסי, חתן פרס נובל לספרות. ה'תשנ"ח (אדר א') - נפטר אברהם כהנא, חוקר מקרא ויהדות. ה'תש"ן - ממשלת יצחק שמיר נופת בהצבעת אי אמון בכנסת, במסגרת "התרגיל המסריח". ה'תשנ"ח - האפיפיור יוחנן פאולוס השני מתנצל באופן רשמי על אי-פעילותה של הכנסייה הקתולית כנגד השמדת היהודים בשואה. ה'תשס"ט - נפטרה עפרה חזה, זמרת ישראלית. (אדר ב') - לילי שרון, אשתו של אריאל שרון. ה'תשס"ט - נפטר הרב יצחק שלמה זילברמן, רב, מחנך ומייסד "שיטת זילברמן" בלימוד תורה. ה'תשס"ב - 11 הרוגים בפיגוע התאבדות בשכונת בירושלים

יט אדר ה'תל"ז - נפטר ברוך שפינוזה, פילוסוף יהודי-הולנדי. ה'תרפ"ו - פנחס רוטנברג מקבל זכיון לשימוש במי הירדן והירמוך להפקת חשמל ה'תרצ"ד - הצהרת ארתור בלפור, פוליטיקאי בריטי. ה'תרצ"ב (אדר ב') - נפטר הרב יוסף חיים זוננפלד, מנהיג העדה החרדית בראשית המאה העשרים. ה'תש"ג (אדר א) - הוקם גטו סלונקי (הרחבה תשע"ז) ה'תש"ן (אדר א') - נפטר אברהם כהנא, חוקר מקרא ויהדות. ה'תש"ן (אדר ב') - עבר הירדן מוכרת כמדינה עצמאית. ה'תש"ח (אדר ב') - מלחמת העצמאות - מבצע השמד (הרחבה תשע"ט) של חטיבת גבעתי לתקיפת "צו ההצלה" הערבי ביבנה. ה'תש"י - ברית המועצות מכריזה שיש לה פצצת אטום. ה'תשל"ג (אדר א) - מפל מטוס לובי שחדר לתחומי מדינת ישראל ולא הזדהה. ה'תשל"ו - נפטר רנה קאסן, משפטן יהודי-צרפתי, חתן פרס נובל לשלום. ה'תשמ"א (אדר ב') - נפטר יונתן רטוש, משורר, מתרגם ומקים תנועת העברים הצעירים ("הכנענים") ה'תשמ"ח - נפטר הנריק שרינג, כנר יהודי-פולני-מקסיקני. ה'תשס"ג (אדר ב') - במסגרת דיוני ועד אור אחד העדים מותקף על ידי אביו של אחד מהרוגי אירועי אוקטובר 2000. הדיונים מופסקים לשבועיים ומתחדשים לאחר התקנת מחגי משוריינת בין הקהל והעדים. ה'תשס"ד - נפטר המשורר נתן יונתן (הרחבה תשפ"א).

כ אדר מעשה חוני המעגל וירידת הגשמים - בימי שמעון בן שטח בתקופת בית שני היה בארץ רעבון ובצורת במשך 3 שנים וביום זה ירדו גשמי רבים ועשו יום זה למעין יו"ט אשר ציינו אותו מדי שנה בתקופת בית שני כמצוין במגילת תענית. ה'ת-נפטר רבי יואל סירקיש, בעל הבית חז ה'תרנ"ט - נפטר מרדכי זאב פיארברג, סופר עברי. ה'תרס"ב (אדר א') - נוסד בנק אנגלו-פלשתניה, לימים בנק לאומי. ה'תרצ"ב (אדר ב') - נפתח המכביה הראשונה. ה'תש"ד - מלחמת העולם השנייה: חנה סנש וצנחנים נוספים צונחים בקרואטיה. ה'תשכ"ו - נפטר ויקטור בראונר, צי יהודי-רומני. ה'תשל"ל (אדר ב') - נפטר נתן אלטרמן, משורר ישראלי. ה'תשנ"ה (אדר א') - נפטר רבי שלמה זלמן אוירבך, מחשובי פוסקי ההלכה במאה ה-20. ה'תשס"ג (אדר א') - נפטר שלמה ארגוב, דיפלומט ישראלי. ה'תשס"ח (אדר א') - נפטר דן שומרון, הרמטכ"ל ה-13. ה'תשע"ב - נפטר רבי משה יהושע הגר, האדמו"ר החמישי מוויז'ניץ

כא אדר ה'תקמ"ז - נפטר רבי אלימלך מליזינסק. ה'תרנ"ו - נפטר הרב יצחק אלחנן ספקטור. ה'תרע"ט (אדר א') - נרצח קורט אייזנר, מדינאי יהודי-גרמני. ה'תש"ח (אדר א') - אנשי ההגנה מחבלים במסילת הברזל של רכבת העמק (הרחבה תשע"ה). ה'תשי"א (אדר ב') - יוליוס וא רוזנברג מורשעים באשמת ריגול על סודות האטום האמריקאים לטובת ברית המועצות. ה'תשכ"ח - צה"ל מבצע את פעולת כראמה בירושלים ה'תשל"ג (אדר ב') - נפטר חיים חזן, סופר ומחזאי עברי. ה'תשל"ח (אדר א') - נפטר חתן פרס ישראל, הרב שלמה יוסף זיון, מייסד ועוד האנציקלופדיה התלמודית ה'תשס"ד - עשרה נרצחים בפיגוע התאבדות כפול בנמל אשדוד. ה'תשס"ה (אדר א') - נפטר צבי מלחין, איש המוסד שלכד את אייכמן.

כב אדר ה'תרס"ח – נפטר רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין, בעל ערוך השולחן (הרחבה תשע"ח). הוחלט על הקמת ההגנה, ארגון הגנה עברית באישראל שפעל בארץ למשך 28 שנים. **ה'תרצ"ג** - בגרמניה מוקם מחנה הריכוז הראשון: דכאו. **ה'תרצ"ח** (אדר א') - נמל תל אביב נפתח לתנועת נוסעי ה'תש"ס (אדר א') – נפטר קריאל גרדוש, הידוע יותר בשם העט דוש, קריקטוריסט ישראלי. **ה'תשס"ח** (אדר א') – נפטר אהרן אמיר, סופר, משורר ומתרגם **תשסה** נפטר צבי מלחין איש המוסד מלוכדי אייכמן

ויקרא – מי יודע ?

הרב משה ארלבאום

1. שמן של אילו פרשות, מלבד פרשה זאת, נכתב בשתי אותיות בלבד? (2 תשובות)
2. היכן מופיעה בתורה המילה "דשן" (5 פעמים)?
3. איזו מצווה דורשת בין השאר מהאדם לפשוט את בגדיו? איפה עוד בחומש ויקרא יש מצווה לפשוט בגדים?
4. איזה סוג כלי מוזכר לראשונה בפרשה זו?
5. איזה קרבן בפרשה זו מובא עם חמץ? איזה קרבן נוסף מובא עם חמץ?
6. בפרשה זו מוזכר שוב איסור אכילת דם (ויקרא ז כו). היכן הפעם הראשונה בה התורה מזכירה דם?
7. באיזה הקשר מוזכר סל בפרשה זו? היכן מזכירה התורה בפעם הראשונה סל?
8. שלושה חלקי גוף מופיעים בפרשה זו, ובשני מקומות נוספים בתורה. מהם והיכן הם מופיעים?
9. בשמה של איזו פרשה מופיעות האותיות צו? אילו עוד פרשות כוללות בשמן שמות של פרשות אחרות?

נפגשים בפרשה (סיחה עם אראל סג"ל) – פרשת צו

הרב אורי שרקי, מכון מאיר, תש"ע סיכום סיחה - עוד לא עבר את עריכת הרב

מדוע יש צורך בשתי פרשות המדברות על נושא הקרבנות (ויקרא ו"צו)?

שתי הפרשות אמנם עוסקות באותם הקרבנות ובהלכות דומות, אלא שמבחינה סגנונית הן בנויות על עולם רוחני שונה לגמרי: פרשת ויקרא פותחת בתיאור היוזמה של האדם, בהתעוררות ספונטנית של מי שרוצה לעבוד את ה' ללא שכופים עליו לעשות כן - **"אדם כי יקריב מכס קרבן לה'"** (ויקרא א', ב). לעומתה, פרשת צו פותחת בציווי - **"צו!"** (ויקרא ו', ב), זוהי פרשה בה האדם מתואר כמי שמביא קרבן מתוך חיוב. ניתן לראות את ההבדל הזה גם כהבדל שבין "תורת משה" ל"תורת אהרון" (כפי שהרחבנו עוד בספר שמות בפרשות תרומה-תצוה, ויקהל-פקודי), כאשר הדבר בא לידי ביטוי בפתיחת הפרשות: **"ויקרא אל משה"** (ויקרא א', א) – כאשר משה הוא הדמות המייצגת את הספונטניות העברית, לעומת: **"צו את אהרון ואת בניו"** (ויקרא ו', ב) – כאשר אהרון הוא המייצג את הקורפוס הכוהני האחראי של סדרים של כפיה, חינוך וכדומה. אפשר לומר ששורש ההבדל בין שתי הפרשות נוגע למוטיבציה של האדם להבאת קרבן; בפרשת ויקרא ההנחה היא שהאדם מגיע בתור אחד שלא חטא ורוצה להתקרב לבוראו בעזרת הקרבן, אלא שאם קרה והאדם חטא – קיימת גם האפשרות להביא קרבן חטאת ואשם. מסיבה זו קרבנות החטאת והאשם מופיעים רק בסוף פרשת ויקרא. לעומת זאת, בעוד שבפרשת ויקרא קרבן השלמים - בו האדם מוזמן ל"שולחנו של מקום" - ממוקם אחר כבוד מיד לאחר קרבן העולה והמנחה, בפרשת צו אנו מוצאים אותו רק לאחר קרבן החטאת והאשם. זאת משום שבפרשת צו האדם מתואר כמי שחפש תחילה לכפר על חטאיו, וכל אימת שלא הביא קרבן חטאת או אשם אין הוא רשאי להביא קרבן שלמים. כלומר, היחס אל האדם בפרשה זו הוא פרמטי הרבה יותר - כביכול לא מאמינים ביכולתו לאכול בקדושה מלכתחילה, ולכן השלמים מופיעים רק לאחר הבאת החטאת והאשם.

למרות כל הדברים הללו, ישנה נקודת עידוד יסודית אף בפרשת צו, המצויה במילים: **"אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"** (ויקרא ו', ו) - אנו מאמינים שבמעמקי לב האדם, גם כשהוא נופל, בכל זאת יש אש קודש תמידית היוקדת לה.

בפרשתנו מופיע לראשונה "קרבן המילואים". מהו אותו קרבן? הזכרת קרבן המילואים מפתיעה אותנו: "זאת התורה לעולה, למנחה, לחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (ויקרא ז',

פרשת צו

פרשת צו היא ה-25 בתורה וה-2 בחומש ויקרא. נכתבת ב-169 שורות בספר תורה ויש בה 8 פרשיות (מיקום 34), מתוכן 7 פרשיות פתוחות ו-1 סתומות. בפרשה יש 97 פסוקים (מיקום 36), 1353 מילים (מיקום 38) ו-5096 אותיות (מיקום 38). לפי ספר החינוך יש בה 18 מצוות (מיקום 10), מתוכן 9 מצוות עשה (מיקום 9) ו-9 מצוות לא תעשה (מיקום 13). כמדי שנה תתנגש האמירה הידועה לפיה מספר הפסוקים בפרשה הוא צ"ו (96) עם מנין פסוקיה הנכון - צ"ז (97). מנין הפרש זה? ייתכן שמחלוקה קודמת של פסוקי הפרשה, **העלון ממתין (כבר שנים) להצעותיכם**.

בכל השנים הפשוטות (63%), פרשת צו היא השבת שלפני פסח, **שבת הגדול**. בשנים מעוברת היא יכולה להיות פרשת פרה (16%) או פרשת זכור (6.66% בלבד! רק בשנים מסוג השג) בשאר השנים (14%) ייתכן ושבת צו תהיה בדיוק בשושן פורים, מה שיגרום בירושלים לקריאת הפטרה אחרת. ולכן בירושלים הפטרתה המקורית של פרשת צו נקראת רק ב-6% מהשנים, מה שהופך אותה להפטרה הנדירה ביותר (יותר אפילו ממקץ). בשאר העולם, הפטרת מקץ נדירה יותר מהפטרת צו. הפטרת פרשת צו היא בנבואת תוכחה של ירמיהו. אצל האשכנזים והספרדים, קוראים ספר ירמיהו, פרק ז', פסוק כ"א עד פרק ח', פסוק ג', ומוסיפים פרק ט', פסוקים כ"ב-כ"ג. בנוסח איטליה קוראים ספר ירמיהו, פרק ז', פסוק כ"א עד פסוק כ"ח ומוסיפים פרק י', פסוקים ו' ו-ז'. התימנים קוראים ספר ירמיהו, פרק ז', פסוק כ"א עד פסוק כ"ח, ומוסיפים פרק ט', פסוקים כ"ב-כ"ג. ירמיהו מוכיח את העם על שעבודת הקורבנות שלהם מחפה על שחיתות מוסרית. לנבואת התוכחה מוסיפים עוד פסוקי מוסר. בנוסח הומניא הפטירו בפרשת צו ספר מלאכי, פרק ג', פסוק ד' עד פרק ג', פסוק כ"ד, וחזרו על פסוק כ"ג.

הרמב"ם כותב שיש פרשה פתוחה בפסוק "וידבר" שלפני "דבר אל בני ישראל". והעיר על כך בהגהות מיימוניות שיש בפרשת צו, בפרק ז', שני פסוקים שעונים להגדרה זו: פסוק כ"ב ופסוק כ"ח. וכתב על כך: "ובדקתי ודרשתי בכל הספרים הטובים אשר מצאתי, ומצאתי שתיים פתוחות... וכן מצאתי שוב בתיקון ספר תורה אשר עשה הה"ר יוסף נקדן המומחה והעתיקו מן המיימוני ז"ל: דבר כל חלב פתוחה, דבר המקריב פתוחה". לפי עדויות גם בכתר ארם צובא, שיש הרואים בו את מקורו של הרמב"ם, הייתה פרשה בשני המקומות. לעומת זאת, במסורת העדות השונות יש פרשה אחת: בספרי תימן יש פרשה רק לפני פסוק כב, ואילו בספרי אשכנז וספרד יש פרשה רק לפני פסוק כח.

בשנים פשוטות, פרשת צו נקראת תמיד בשבת הגדול ורבים נוהגים לקרוא בה הפטרה מיוחדת לשבת הגדול. ובקצת קהילות, קוראים את הפטרת שבת הגדול רק בערב פסח שחל בשבת, אבל בשאר השנים קוראים את הפטרת הפרשה כרגיל.

בשנים המעוברות מסוג בחה, זשה וזחג קוראים עם פרשת צו את פרשת פרה.

בשנים מסוג השג קוראים את פרשת צו בשבת זכור.

בשנים מסוג החא, בשז וגכז קוראים את צו לבדה ביחד עם הפטרה שלה.

חלקה הראשון של הפרשה ממשך את העיסוק בקורבנות שהחל בפרשה הקודמת, פרשת ויקרא; ואולם ההתייחסות בפרשת צו ממוקדת יותר בנקודת המבט של הכהנים, בעוד בפרשת ויקרא נקודת המבט היא של מביא הקורבן. בתחילת הפרשה מובא ציווי על תרומת הדשן, ואחר כך דיני קורבן מנחה, קורבן חטאת, קורבן אשם, קורבן שלמים ואיסור אכילת חֵלֶב.

החלק השני של הפרשה עוסק בשבעת ימי המילואים, כלומר בקיום טקסי חנוכת המשכן שעליהם נצטווה משה בפרשת תצווה. במסגרת זו הוקדשו אהרן ובניו לכהונה, הולבשו בבגדים המיוחדים להם ונמשחו בשמן המשחה. שיאו של תהליך חנוכת המשכן, היום

לז). מי שיחפש פירוט של קרבן זה בסדר הכתובים עד כה - יעלה חרס בידו. הרב פרופסור דוד צבי הופמן ז"ל פתר את התעלומה כשאמר שקרבן המילואים הוא הקרבן המופיע עוד בפרשת תצוה, פרשה בה יש תיאור של הקרבנות אותם צריכים להביא אהרון ובניו ב"יום המילואים" שלהם - היום בו הם נכנסו לראשונה לעבודה. על פי פירוש זה, פרשת תצוה ניתנה יחד עם פרשת צו עוד קודם לפרשת ויקרא, אלא שכשמה בא לכתוב את הפרשיות בספר התורה הקב"ה ציווה עליו לסדר כך שאת פירוט קרבן המילואים יסדר בספר שמות - שם מדברים על סוד הנצח, ואילו את כל הקרבנות שמביאים במהלך השוטף של החיים - אותם יסדר בספר ויקרא. ללמדנו, שהפסוק "זאת התורה לעולה, למנחה, לחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (שם) מתייחס לנאמר בפרשת תצוה. כך שניתן לומר שהמשכה של פרשת תרומה היא ויקרא, ואילו פרשתנו היא המשכה של פרשת תצוה (תרומה-ויקרא, תצוה-צו).

מדוע מצוים אהרון ובניו לשבת פתח אוהל מועד שבעה ימים? ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מילואיכם... ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה' ולא תמותו כי כן צויתם (ויקרא ח', לג-לה) - התורה אסרה עליהם להכנס לעבודה שכן באותם שבעת ימים הכהן הגדול הוא משה רבינו בעצמו. מה רוצה התורה ללמד אותם ואותנו בכך? רצתה התורה שאהרון ובניו יחוו חוויה של שבעת ימי בראשית. המקדש הלא הוא ההשלמה של שבעת ימי הבריאה, כאשר היום השביעי בבריאה מסמל את ההיסטוריה האנושית כולה, והמקדש מסמל את היום השמיני המשלים את סדר הבריאה. על מנת להכנס ליום שהוא בבחינת היום השמיני של בריאת העולם, על הכהנים לשבת פתח אוהל מועד ובאופן תמציתי לסכם את כל ההיסטוריה מבריאת העולם ועד אותה שעה קודם שהם נכנסים אל הקודש פנימה.

מעניין הוא שמי שמנחה אותנו במהלך ההיסטוריה כיצד לפעול ומה לעשות זוהי תורת משה. כך אומרת התורה מיד לאחר הציווי האמור: "ויעש אהרון ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" (שם, לו) - ורש"י שם: "להגיד שבחן שלא היטו ימין ושמאל". ונשאלת השאלה - וכי יעלה על הדעת שאהרון ובניו ישנו כהוא זה מצו משה? אלא, מכאן אנו רואים שלקראת "היום השמיני" הכהונה מתמרדת נגד שלטון היחיד של משה (דבר שעתידי לבוא לידי ביטוי באופן גלוי בפרשה הבאה אצל נדב ואביו שאינם שומעים לקול משה ביום השמיני לחנוכת המשכן). כלומר, במשך שבעת ימי הבריאה אנו נאמנים לתורת משה באופן מוחלט, כאשר אנו נעים לקראת זמן שבו נתעלה, כפי שאמר רב יוסף: "מצוות בטלות לעתיד לבוא" (נידה סא:), רוצה לומר: תורת משה עתידה לקבל צורה חדשה ביום השמיני של בריאת העולם - שהוא בעצם העולם הבא. רמו לדבר מצאנו בעבודת יום הכיפורים של הכהן הגדול, נאמר במסכת יומא שזקני הסנהדרין היו **משביעין** את הכהן הגדול בערב יום הכיפורים שלא ישנה מדיבריהם, וכפי שאומר הרמב"ם על סמך המשנה ביומא: "הוא פורש בוכה - על שחשדוהו במינות, והם פורשים ובוכים - לפי שחשדו מי שמעשיו סתומין, שמא אין בליבו כלום" (הלכות עבודת יוה"כ א', ז). מכאן שאכן קיים איזשהו מתח בין תורת החכמים (תורת משה) לבין תורת הכהנים. אמנם במשך שבעת ימי ההיסטוריה אנו מצליחים בקושי רב להתגבר על המתח הזה, אך ביום השמיני הדברים כבר עשויים להתפרץ. זהו בעצם הפיתוי הצדוקי שהיה קיים בשעה שהכהן הגדול היה נכנס לבדו לקדש הקדשים, שאז היתה סכנה שלא ישמע לקול החכמים. ואפשר שבביטוי "**משביעין** אנו עליך" (יומא א', ה) רצו לרמוז לנו על המספר **שבע** - שרצו חכמים לחבר את הכהן הגדול לשבעת ימי הבריאה, בהם נוהגים על פי תורת משה בלבד.

מדוע נאסרו לאכילה דם וחלב הבהמה?

החלב הוא החלק השמן ביותר של הבהמה ובו טמון ה"עושר" שלה. רוב איבריה של הבהמה הם איברים החיוניים לה - הלב, הריאות, המוח וכו', ולעומתם החלב מסמל את התוספת, את המיותר. וכך, הציווי: "**כל חלב - לה**" (ויקרא ג', טז) בא ללמדנו שהאדם צריך לדעת לתת לזולתו את הדבר היותר נעלה. וזהו

השמיני למילואים, יפורט בפרשה הבאה, פרשת שמיני. אחת השאלות שהפוסקים עוסקים בה היא מתי נאמרה. שכן, בסיום ספר שמות נאמר כי ביום א' ניסן נחנך משכן אוהל מועד והאמור בפרשת צו קדם לחנוכת המשכן.

הרמב"ן סבור שכל המסופר בפרשת "ויקרא" ובפרשת "צו" נאמר ונעשה מן היום הראשון למילואים, שהוא כ"ג באדר. מתעורר השאלה לעיל, על הדברים המפורשים: "ויהי בח' הראשון בשנה השנית ב'אחד לח'דש ה'השני ה'השני" שמות מ', י"ז, שממנו משמע שהתורה מתארת כבר בספר שמות אירועים מאוחרים מאלה שזכרו בספר ויקרא? **יונה בר מעוז**, במאמרו **מוקדם שהוא מאוחר** בדין שבועי לפרשת השבוע לפרשת צו ושבית הגדול, תשס"ט, אוניברסיטת בר אילן, מציג את פירושו של הרמב"ן לשאלה. כדי לפתור בעיה זאת נאלץ רמב"ן לפרש שם שמפסוק י"ז ועד סוף הפרק מצוינת רק מטרת התהליך שתחילתו בכ"ג באדר, ואין נזכרים שם מעשים שנעשו באותה עת: "ויהי בחדש הראשון באחד לחדש - על דעת רבותינו (ראו תנח" פקודי יא), הזכיר הכתוב שהוקם המשכן - לעמוד כן באחד לחדש הראשון, כאשר צוה (שמי' מ.ג.א), ואמר "וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת-הַמִּשְׁכָּן" (להלן, יח) - לספר מה שעשה בהקמתו אותו מן היום הראשון שהתחיל בו, שהוא עשרים ושלושה באדר (ראו ספרי במדבר מד). ולא הזכיר בכאן משיחת המשכן וכליו, ולא משיחת אהרון ובניו וקרבנות המילואים, כי לא עשה אותם עד שסיים כל ההקמה ונצטוה בהם פעם שנית: "קח את אהרון", כמו שמפורש בפרשת 'צו' (ד.ח). והנה המשכן וכליו לא נתקדשו לעבודה אלא במשיחה, כמו שנאמר "וּמִשְׁחָתְךָ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בוֹ וְאֶת-כָּל-כְּלָיו" (שם, ט). על כן פירוש "וַיִּעָרְךָ עָלָיו עֲרֹךְ לַחֵם" (להלן כה), "ויעל הנרות" (להלן, כה) - כי עשה כן בזמנם, אחרי המשיחה; והנה הם כטעם: לעשות כן (ההדגשה שלי ב"ב"מ).

אם כן, לפי פירושו עלינו להבין שפסוקי סוף ספר שמות אומרים שהקמת המשכן בכ"ג באדר נועדה להסתיים בכל הפעולות שזכורות שם, ובירידת הענן על האוהל והשכנת כבוד ה' במשכן כפי שאכן אירע לאחר מכן: "וַיִּרְא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הָעָם" (ויק' ט: כג), שכן ירידת הענן בשמות מ:לד היא עתידית לפי דבריו: "ויכס הענן את אהל מועד וגו'" - יאמר, כי הענן יכסה (ההדגשה שלי) את האהל מכל צד, והוא מכוסה וטמון בו".

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: יח - שותף בבניין שעובדים בגינתו בשביעית

השבוע: פרק ג א - מצוות השמטת הפירות

מצווה לשמוט ולנטוש את פירות השדה בשנה השביעית, שנאמר (שמות כג, י-יא): "וַיֵּשֶׁשׂ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֲרֶצְךָ וְאֶת תְּבוּאָתָהּ וְהִשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָהּ וְנִטְשָׁתָהּ, וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וַיִּתְּרֶם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֵה, כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָרְמְךָ לְזִיתְךָ".

כיוון שהמצווה היא לשמוט את הפירות, הרי שהם הפקר לכל, לעניים ולעשירים, ליהודים ולגויים, לבני אדם ולבעלי חיים (להלן ט). ומה שנאמר "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ", הוא מפני שזה עיקר החידוש, שבשנת השמיטה גם העניים יכולים ליהנות מהפירות כמו בעלי השדות. וכך היה בפועל, שרוב פירות השביעית נאכלו על ידי האביונים, כי מלבד בעלי השדות שגרו סמוך לשדותיהם והיו לוקטים מהם לתצרוכת ביתם, לעשירים לא היה משתלם ללכת בכל השדות כדי ללקוט לעצמם, אבל לעניים הטרחה הזאת היתה משתלמת (מכילתא דרשב"י שמות כג, יא).

מצוות השמיטה חלה על הפירות בלבד ולא על הקרקע והעצים. לפיכך, אסור לבאים לאכול מהפירות לחתוך את ענפי האילן, וכן אסור להם לשהות שם בלא רשותו של בעל השדה, מפני שרק לצורך קטיף הפירות התירו להם להיכנס לשדה.

עיקר המצווה הוא להפקיר את הפירות, ואין מצווה לאוכלם, אלא מותר להשאירם על העצים למאכל החיות והציפורים. ויש מי שסובר שיש באכילת פירות השמיטה מצווה, ואף שדעת רובם המכריע של הפוסקים אינה כמותו, המהדרים משתדלים לאכול פירות שביעית. כתב רמב"ן בשכתה העשר ג', שרמב"ם השיט את המצווה לאכלה ולא לסחורה, ונכפלה מצווה זו בשמות כג, יא: "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ", ולא נאמר לעזוב את הפירות בלבד, כפי שנאמר במתנות עניים. ולמדו מזה (מהרי"ט אלגזי, צ"ץ הקודש ועוד) שלדעתו יש מצווה לאכול את פירות השמיטה. ורוב האחרונים כתבו עפ"י הראשונים שלא הזכירו מצווה זאת, שאין מצווה לאכול פירות שביעית. וכ"כ ערוה"ש כד, ו; תורת הארץ ח, כה-כח. ויש שכתבו שגם רמב"ן מסכים לכך (חזו"א יד,

כלל גדול: התורה ניתנת למי שמסוגל לתת את הטוב ביותר דווקא לזולתו ולא לעצמו. לעומת החלב, הדם הוא החלק היותר חי של הבהמה, הוא מסמל את החיות של הבהמה ("כי הדם הוא הנפש" (דברים י"ב, כג)), ודווקא את הדבר בו החיים באים לידי ביטוי בכל תוקפם - דווקא אותו האדם מצווה לתת לבורא.

מהו הטעם לאיסור הקרבת שאור ודבש במקדש?
עוד בפרשת בא עמדנו על כך שמבחינה היסטורית המצרים הם אלו שהמציאו את לחם החמץ. כלומר - האדם המציא תחילה את לחם המצה, והשמרים הגורמים להתפחת הבצק הגיעו בתקופה מאוחרת יותר. ולא עוד, אלא שיש בידנו נתונים המעידים על כך שפעמים שהמצרים היו משתמשים בדבש בתור חומר מתפיח. אם כן, בסופו של דבר יש בציווי שלא להקריב שאור ודבש במקדש שלילה של חלק מסוים מן המצריות - דבר שהיה מובן לחלוטין ליוצאי מצרים. אף הציווי שלא לאכול חמץ שבעת ימים בחג הפסח - שעבורנו נחשב חריג ודורש הסבר, עבור יוצאי מצרים היה מובן מאילו - שכן להם ברור היה שלחם החמץ הוא לחם מצרי שאותו התורה רוצה לשלול בתקופה בה יצאו ממצרים. יחד עם זאת, התורה כן מצווה אותנו להקריב קרבנות כדוגמת הכבש והגדי שהם סמלים מובהקים למצריות, וזאת משום שהדבר המתבקש מאיתנו הוא לדעת לקחת את החלקים החיוניים, את ניצוצות הקדושה המצויים בחלקה של התרבות המצרית, ואותם - ורק אותם - להעלות. כך גם כשחזרנו לארץ בתום הגלות האחרונה - הבאנו עמנו ערכים רבים שלא כולם חיוביים ולא כולם שליליים. אנו נמצאים כיום במין מעבדה תרבותית העוסקת בשאלה: מה מתוך הערכים שהבאנו עמנו ראו להשמר, ומה צריך להדחות? כך נדחו השאור והדבש מפני שהם מסמלים את התפיחה, הגאוה של האדם; של דבר שהיה שפל נמוך, תפח והתגדל. התורה רוצה לחנך את האדם להמנע מגאוה מיגיע כפיו. איסור זה איננו תקף לכל ימות השנה, אלא הדגש מושם על נקודת המוצא: ביום הולדתה של האומה, התורה מצווה אותה לאכול מצה ולא חמץ, ולאחר מכן - כשהאומה כבר מורגלת ומחונכת לעונה, היא יכולה לצאת ולקדש את התרבות האנושית כולה גם דרך אכילת חמץ. היהדות איננה באה לשלול את ההתפתחות הטכנולוגית ואת הקדמה האנושית, אלא היא דורשת שנקודת המוצא של האדם תהיה של ענוה כלפי הבורא, ומתוך כך אפשר וצריך לצאת, לעמול ולהנות מיגיע כפיו.

מדוע יש צורך להזות דם על גוף הכהנים?

תנוך האוזן, בוהן היד ובוהן הרגל הם איברים הבולטים מגופו של האדם. לאדם יש פניה אל העולם החיצוני לו: האוזן פונה אל העולם בפניה אינטלקטואלית של קליטת רשמי העולם, היד (ובמיוחד הבהון) מסמלת התקדמות טכנולוגית, והרגל מסמלת את ההתקדמות הפיזית, את התנועה במרחב. לכן, יש מקום לקידוש שלוש הנקודות הללו בהן יש פניה של האדם אל העולם. זאת ועוד, בעוד שהאדם המביא את הקרבן נשאר באנושיותו ואת הקרבן הוא מביא על המזבח (העושה עבורו את העבודה הפולחנית), בעומד זה של הזיית הדם על גוף הכהן - הכהן עצמו הופך למזבח, ולכן מקדשים אותו בדיוק באופן שבו מקדשים את שאר חלקי המשכן.

מדוע משה הוא זה שצריך להביש את הכהנים?

תורת משה הוא כולה שכלית, ותורת הכהונה כל כולה דמיונית-פולחנית. היה מקום לומר שמדובר בשני מימדים שונים של החיים המנותקים זה מזה, ולכן יש להפריד ביניהם לחלוטין. כנגד זה, אמרה התורה בפרשת תצוה: "ואתה, הקרב אליך את אהרן אחיך" (שמות כ"ח, א) - כלומר, לא זו בלבד שהתורה גילתה לנו שצריך ליצור חיבור בין שתי התורות הללו, אלא שהדרך לעשות זאת היא שאהרן יתקרב אל משה (ולא להפך). כך גם מצינו אצל הלל הזקן שאמר: "הוי מתלמידי של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א', יב) - מקרבן לתורה של מי? לתורה של משה כמובן. ומפני שאהרן הוא המתווך בין האדם הירוד לבין תורת משה הנעלה, משה הוא זה שצריך להיות מלבישו של אהרן בתהליך מיוחד זה.

כפי שאמרנו בפרשות תרומה-תצוה, הכהונה ממלאת תפקיד חשוב של טיהור דמיון של האדם - לא על ידי הצבה של השכל

י; שרידי אש ב, קטז). ומרן הרב קוק כתב שנראה מדברי רמב"ן שיש מצווה (שבה"א ו, א, ב), והמליץ להדר בכך (דעת כהן רמ), אבל כתב שמדינא אין בזה מצווה (קונ"א כא).

הפירות שמצווה להפקירם הם הפירות שגדלו בשביעית, וכיוון שכבר למדנו (בפרק הקודם), שמצווה לשבות בשביעית מעבודת השדה והעצים, יבול השדות בשביעית היה מצטמצם לכעשרים אחוזים מהיבול הרגיל. שכן בדרך כלל רוב יבול השדות הוא מגידולים חד שנתיים של תבואה, קטניות וירקות, וכיוון שאין זורעים ושותלים בשביעית, ממילא כשבעים אחוז מהיבול אינו בנמצא. ואמנם מהתורה ספחים שגדלו מעצמם מותרים באכילה, אולם חכמים גזרו עליהם שלא לאוכלם, מפני עובדי עבירה שהיו זורעים בשמיטה וטוענים שאלו ספחים שגדלו מעצמם (להלן ד). גידולי השדה היחידים שיש להם דין שביעית הם ירקות שהחלו לצמוח בערב שביעית ונלקטים בשביעית, שאותם צריכים לשמוט (להלן ו). נמצא אפוא שעיקר יבול השביעית היה מפירות העץ, אבל גם הוא היה מצטמצם בשמיטה, הואיל ואסור לעשות מלאכות שמועילות לצמיחת העץ והפירות (לעיל ב, א). אם כן כאשר מדברים על פירות השביעית מדובר על בערך עשרים אחוזים מסך היבול שהיה צומח בשאר השנים.

בשבע הבא בעז"ה: ב. דרכי ההשטמה

מספר האגדה

מדרש רבה לויקרא, פרשה ג, ה:מד"ת כב, לא.

אֶגְרֵפֶס הַמִּלֶּךָ בְּקֶשֶׁת לְהַקְרִיב בַּיּוֹם אֶחָד אֶלֶף עוֹלוֹת.
שֶׁלַח וְאָמַר לְכֹהֵן גְּדוֹל: אֵל יִקְרִיב אֶתְּךָ הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי.
בָּא עֲנִי אֶחָד וּבְיָדוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים.
אָמַר לְכֹהֵן: הַקֶּרֶב אֶת אֱלֹהֵי.
אָמַר לוֹ: הַמִּלֶּךָ צוּנִי וְאָמַר לִי - אֵל יִקְרֵב אֶתְּךָ הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי.
אָמַר לוֹ: אֲדוּנִי כֹהֵן גְּדוֹל, אֶרְבֶּעָה אֲנִי צַד בְּכָל יוֹם וְאֲנִי מִקְרִיב שְׁנַיִם וּמִתְפָּרֵס מִשְׁנַיִם,
אִם אֵי אֶתְּךָ מִקְרִיבְּךָ אֶתְּךָ חוֹתֶךָ פְּרָנְסְתִי.
נְטָלָם וְהִקְרִיבָם.
נִרְאָה לוֹ לְאֶגְרֵפֶס בְּחֵלוֹם: קֶרֶבְךָ שֶׁל עֲנִי קֶדְמָךְ.
שֶׁלַח וְאָמַר לְכֹהֵן גְּדוֹל: לֹא כָךְ צוּיִתֶיךָ - אֵל יִקְרֵב אֶתְּךָ הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי! הַזְכוּיּוֹת שְׁמוֹרוֹת ©
אָמַר לוֹ: אֲדוּנִי הַמִּלֶּךָ, בָּא עֲנִי אֶחָד וּבְיָדוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים.
אָמַר לִי: הַקֶּרֶב אֶת אֱלֹהֵי,
אָמַר לוֹ: הַמִּלֶּךָ צוּנִי - אֵל יִקְרֵב אֶתְּךָ הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי.
אָמַר: אֶרְבֶּעָה אֲנִי צַד בְּכָל יוֹם וְאֲנִי מִקְרִיב שְׁנַיִם וּמִתְפָּרֵס מִשְׁנַיִם,
אִם אֵי אֶתְּךָ מִקְרִיבְּךָ אֶתְּךָ חוֹתֶךָ אֶת פְּרָנְסְתִי - לֹא הִיָּה לִי לְהַקְרִיבְּךָ?
אָמַר לוֹ: יָפָה עֲשִׂיתָ כָּל מָה שֶׁעָשִׂיתָ.

מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהִבִּיאָה קֶמֶץ שֶׁל סֹלֶת,
וְהִיָּה כֹהֵן מִבְּזָה עֲלֶיהָ
וְאָמַר: מָה הֵן מִקְרִיבוֹת!
מָה בְּזָה לְאָכְלָה?
מָה כִּבְר אֶפְשֶׁר לֹאכֹל מִזֶּה?
מָה בְּזָה לְהַקְרִיב?
נִרְאָה לְכֹהֵן בְּחֵלוֹם: אֵל תִּבְזָה עֲלֶיהָ, כָּאֱלוֹ נִפְשָׁה הַקְרִיבָה.

פיוט

שׁוֹשְׁנֵת יַעֲקֹב צָהֳלָה וְשִׁמְחָה בְּרִאוֹתָם יַחַד תִּכְלַת מְרֻדְכִי
תְּשׁוּעָתָם הֵייתָ לְנִצָּח וְתִקְוָתָם בְּכָל דוֹר וְדוֹר
לְהוֹדִיעַ שְׁכָל קִנְיָךְ לֹא יִבָּשׁ וְלֹא יִפְלָמוּ לְנִצָּח כָּל הַחוֹסִים בְּךָ
אֲרוֹר הַמֶּן אֲשֶׁר בְּקֶשֶׁת לֹאבָדִי בְּרוּךְ מְרֻדְכִי הִיְהוּדִי
אֲרוֹרָה זָרֵשׁ אֲשֶׁת מִפְּחִידֵי בְּרוּכָה אֶסְתֵּר בְּעַדִּי
אֲרוֹרִים כָּל הַרְשָׁעִים בְּרוּכִים כָּל הַצַּדִּיקִים
וְגַם חֲרַבְוֹנָה זְכוּר לְטוֹב:

פיוט קדום ואנונימי זה הוא הפיוט המרכזי ביותר לפורים במסורות האשכנזיות והוא נאמר בתום קריאת המגילה, בליל פורים ובבוקר בבוקר אומרים רק את הבית האחרון, הפותח במלים: 'שושנת יעקב'. הפיוט הוא בעצם הרחבה פיוטית לברכה הנאמרת לאחר קריאת המגילה בפורים. נושא הפיוט, ששקלו וסגנונו מעידים על קדמותו הרבה (לא יאוחר מן המאה ה-5 לספירה) ועל הורתו בארץ ישראל, כברכות מפויטות נוספות שהשתמרו בחלקן עד לימינו. בראשי הטורים מופיע אקרוסטיכון אלף-בית מלא, ללא חריזה,

כנגד הדימיון, אלא באמצעות הצבת דימיון של קודש אל מול דימיון של טומאה, עד אשר מסוגל האדם להגיע למעלות נעלות של כח הדימיון, ששיאן בנבואה - "וביז הנביאים אדמה" (הושע י"ב, יא). ואמנם, אחד האתגרים של התרבות המתחדשת בארץ ישראל בדורות האחרונים הוא חידוש קדושת הדימיון. הרב קוק בספרו "אורות" מרבה להזכיר שאיבדנו את חוש הדימיון כתוצאה מעודף שכליות (עשינו זאת מסיבה טובה - על מנת שלא ניפול לעבודה זרה), ושבדורות האחרונים אנו עדים לתופעה שבה התרבות המודרנית מקדשת את הדימיון ונותנת הרבה מקום לסובייקט, דבר המסייע להתחדשותה של התרבות הנבואית במהרה בימינו.

היכן אפשר למצוא את המימד הפולחני בעבודת ה' בימינו?

ראשית, עלינו לשוב אל לימוד הצד הנסתר של היהדות שממלאת חסכים רבים בתחום הדימיון. דבר זה החל להתפשט בצורה קצת נאיבית על ידי לימודי קבלה להמונים למיניהם, אבל בהחלט נראה שקיימת תביעה למילוי כוחה של הנפש במימדים דימוניים של אמת דרך האמונות, המוסיקה, הפיסול וכדומה. שנית, אפשר לומר שברית המילה היא המעשה הפולחני הבולט ביותר שנשמר בידינו גם לאחר סילוק השכינה, כאשר הסנדק מתכבד להיות כמזבח הקטורת וכו', ויש בזה איזה מין ריח רחוק של הפולחן.

יחד עם זאת, איננו ששים לחפש תחליפים לעבודת המקדש, מפני שההשתוקקות לחזור לחיי המקדש המקוריים צריכה להשאר בטהרתה. המקדש הוא חלק אינטגרלי ממתן תורה (מיד לאחר קבלת עשרת הדברות נצטוו על מזבח אדמה, ולאחר מכן על בנית המשכן), הוא בבחינת השלמות הכלי לקבלת תורה במובן השלם של המושג - כלי הכולל בתוכו את חלקי הדימיון, הרגש, הגוף והשכל של האדם בעבודת ה'.

שלוחי דידן ושלוחי דרחמנא

הרב יצחק בן-דוד

בפרשת ויקרא פירטה התורה את סוגי הקרבנות השונים: עולה, מנחה, שלמים, חטאת ואשם. בפרשת צו חוזרת התורה בפעם השנייה על רשימת הקרבנות, אך בשינויי סדר קלים. מדוע נדרשת כפילות זו? הרמב"ן, בהקדמתו לפרשתנו, עומד על כך ששתי הפרשיות עוסקות בהיבטים שונים לחלוטין של הקרבן: בעוד שפרשת ויקרא פונה אל האדם מישאל שמביא את הקרבן, פרשת צו עוסקת בכוהנים שאמורים להקריב אותו. הגמרא דנה בשאלת היחס בין בעלי הקרבן לבין הכוהן המקריב, ומעלה את השאלה הבאה: האם הכוהן העובד הוא שלוחו של בעל הקרבן, או שמא הוא אינו אלא שליחו של הקב"ה, שבשמו הוא עובד במקדש? שאלה זו עולה בעיקר בשתי סוגיות, אך התשובה שניתנת עליה שונה בכל אחת מהסוגיות. בקידושין (כג ע"ב) מובאים דבריו של רב הונא: "הני כהני - שלוחי דרחמנא נינהו, דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו - מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו מצי עבדי?".

אמנם, בניגוד לדברי רב הונא, מהגמרא בנדרים (לה ע"ב) עולה דווקא המסקנה ההפוכה. הגמרא שם דנה האם כוהן יכול להקריב קרבנות עבור אדם שהדיר עצמו הנאה מהכוהן העובד. פשטות מסקנת הגמרא מורה שהכוהן נחשב שלוחו של הבעלים, ולכן הוא לא יכול להקריב קרבנות עבור מי שהדיר ממנו הנאה (שהרי מילוי שליחות היא הנאה).

אמנם, ניתן ליישב באופן פשוט את הסתירה שבין שתי הגמרות. הגמרא בקידושין דנה ביחס להליך ההקרה של הקרבן. ואכן, בעובדו את עבודת הקרבן - הכהן משמש כשליחו של הקב"ה, שכן - כדברי רב הונא - אדם מישאל לא יכול למנות כהן לבצע עבודה שהוא עצמו לא יכול לבצע. הגמרא בנדרים, לעומת זאת, כלל לא עוסקת בהליך ההקרה, אלא בחלות הכפרה של הקרבן. בסופו של דבר, הבעלים זוכה בכפרה בעקבות הקרבת הקרבן, וביחס לכפרה זו - הכהן משמש כשלוחו של הבעלים. לכן, ככלל, הכהן אינו יכול להקריב את קרבנו של מי שמודר ממנו הנאה (פרט לקרבנותיהם של זב, זבה, מצורע ויולדת, שלא נועדו לכפרה).

לסיום נאמר, כי למבנה שהצגנו כאן ישנו חריג בולט - קרבן הפסח. בקרבן זה ניתן להראות כי קיימת מעורבות בולטת של

וללא חתימת שם הפייטן, שאכן אינו ידוע לנו - תופעה אופיינית לפיוטים מתקופה זו.

הפיוט מספר בעברית פשוטה ומובנת למדי את סיפור המגילה. במבט ראשון נראה שאין הוא אלא עיבוד שירי קולח של המאורעות הידועים-ממילא מן המקרא; במבט שני מתגלה מיד ייחודו של הסיפור בגרסתו המפוייטת: בהשוואה למגילה, שמקומו של הקדוש ברוך הוא כמסובב כל הסיבות נפקד מתוכה לכאורה, מבליט הפייטן בראשית הפיוט ובסופו את תפקידו של האל כמושיעים של ישראל. כך בטור הפתיחה: "אֲשֶׁר הִנְיָא עֲצַת גֹּיִם / וַיִּכְרַם מְחֻשְׁבוֹת עֲרוּמִים", וכך גם בטור הסיום: "תְּשׁוּעַתְּם הָיִיתָ לְצַח / וְתִקְוַתְּם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר". אף על פי כן, אין הפיוט מתעלם מתושייתם האנושית המרשימה של מרדכי, ויותר ממנו של אסתר - שהולכו את המן אל אובדנו, בתעוזה, בשום-שכל, ובעיקר באמונה: "מִי זֶה יַעֲמֵד לְכַפֵּר שְׁגָגָה / לְמַחַל חַטָּאת עֲוֹן אֲבוֹתֵינוּ?". שואל הפייטן באמצע שירו, ומיד משיב - "יֵצֵא פָּרַח מְלוּלָב חֵן / וְתִשְׁבֶּה מַעְצִים אֶת הַמֵּתַח הַדְּרַמְטִי שֶׁבְּסִיפּוֹר הַמְּפוֹיֵיט; אֲךָ בַּהּ בַּעַת הוּא כוֹרֵךְ יַחַדְיוֹ אֶת הַצּוֹרֵךְ בְּהִתְעוֹרְרוֹת מַלְמֵטָה", מבני האדם שבארץ, כמפתח חיוני ל'התעוררות מלמעלה', בשמים, שעל ידי מחילת העוונות מושיעה היא את ישראל.

מתי נאמרה פרשת צו ומדוע הובאה לאחר פרשת ויקרא?

הרב אורי שרקי שליט"א, סיכום שיעור

מתי נאמרה פרשת צו?

פרשת "ויקרא" נאמרה מאוהל מועד (ויקרא א, א), לאחר שהוקם המשכן. פרשת "צו" המדברת אף היא על קרבנות בדומה לפרשת "ויקרא". נאמרה בהר סיני כמפורש בכתוב (ו, לה-לח), וזה לפני הקמת המשכן. אם כן, פרשת "צו" קדומה בזמן לפרשת "ויקרא" אך נכתבה אחריה. עולות מכאן שלש שאלות: מה הסיבה להיפוך סדר הבאת הפרשיות? מדוע יש שתי פרשיות שמדברות על הקרבנות? מה ההבדל בתוכן של שתי הפרשיות?

על מנת לענות על שאלות נזכור שיש בתורה פרשיות המדגישות יותר את "תורת משה" הפונה אל הספונטניות של האדם, ויש השייכות יותר ל"תורת אהרון" המטפלת באדם העשוי ליפול ממדרגתו. פרשת "ויקרא" היא פרשה של משה. הדיבור פונה אל משה ומדברת בתחילתה על קרבנות נדבה שאדם מביא גם כשהוא ללא חטא כלל. פרשת "צו" היא "פרשה 'אהרונית'", שפונה אל האדם שעלול לחטוא. הפניה הראשונה היא אל אהרון והיא בלשון ציווי שנועד לזרז את הכהנים לעשות גם את עבודת העולה בזריזות למרות שאין להם בה הנאה (רש"י).

סדר הקרבנות בפרשת "ויקרא" נועד לצדיק. האדם שלא חטא יביא עולה מנחה או שלמים וקרבנות אלו מוזכרים בהתחלה. אם חטא יביא חטאת או אשם.

פרשת צו מדברת אל האדם הרגיל שיש סבירות גדולה שהוא עלול לחטוא. לאדם זה יש להזכיר את החטאת והאשם לפני השלמים. אמנם עולה ומנחה מובאות כדי להתקרב לה' אך גם החוטא יכול להביאם כי אין לו בהם הנאה ולכן מאמינים לו שכוונתו לשם שלמים. בקרבן שלמים לעומת זאת, האדם הופך לשותף לה' באכילת הקרבן. אם אתה רוצה להיות שותף לשולחנו של ה' על ידי קרבן שלמים אז קודם תדאג לנקות את הכתמים שבך ולהביא חטאת ואשם לכפרת העוונות ורק אז אתה יכול להתרומם למדרגת צדיק שמביא שלמים, אוכל מהם, והאכילה בעצמה היא מצווה.

צו עבודת האדם ועבודת המזבח

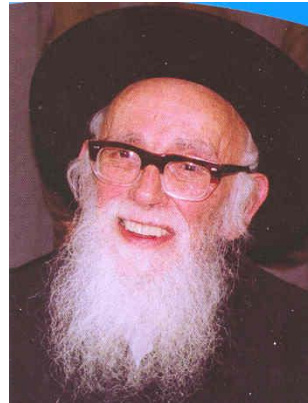
הרב אהרן ליכטנשטיין

כשאנו בוחנים את הפסוקים הפותחים את הפרשה, אנו נתקלים בתופעה מוזרה ביותר: בד"כ התורה מתארת קודם כל את סיבת הבאת הקרבן ולאחר מכן את תהליך הכפרה, ואילו הפרשה שלנו פותחת בכותרת "זאת תורת העולה", אך במקום לספר לנו על תהליך הקרבת קרבן העולה ועל כפרת האדם, היא מתחילה לתאר את תהליך הרמת הדשן!

ניתן להסביר שיש שני תפקידים לקרבן העולה: מצד אחד, קרבן עולה הוא חלק מעולם הקרבנות הכללי, ומשרת את האדם כאשר הוא רוצה להקריב קרבן לקב"ה; ומצד שני, קרבן עולה משרת את המזבח, בתור חומר בעירה תמידי לאש: "היא העולה על מוקדה על המזבח... והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה". אם כן, כשהתורה

הבעלים בתהליך ההקרה עצמו. נראה שיסודה של תופעה זו הוא בכך שבפסח שעשו ישראל לפני יציאת מצרים - הבעלים הם שהקריבו את קרבן הפסח באופן עצמאי, וללא עזרתו של הכהן. שריד מסויים למצב זה נשתמר גם בפסח דורות.

הרב שלמה זלמן אוירבך (אויערבאך זצ"ל)

נולד כ"ג בתמוז ה'תר"ע, 30 ביולי 1910, בשכונת שערי חיים בירושלים לצביה ולרב חיים יהודה לייב אוירבך, ראש ישיבת המקובלים שער השמים. משפחת אביו היא משפחה חסידית, מצאצאי בעל תולדות יעקב יוסף מפולנאה (אבי המשפחה היה הרב אברהם דוב אוירבך, חתנו של בעל ה'תולדות יעקב יוסף', שהיה מחותנו של הבעל שם טוב). משפחת אמו, צביה, היא

בת למשפחת פרוש הירושלמית, והוא נקרא על שם אבי אמו, הרב שלמה זלמן פרוש. למד בתלמוד תורה עץ חיים, בפרט אצל הרב אברהם חיים הקלמן. לאחר מכן למד בישיבת עץ חיים, שם היה לתלמידו המובהק של הרב איסר זלמן מלצר, שהסכים על ספרו מאורי אש שיצא לאור בשנת תרצ"ה, ואף הביא מתורתו בספר אבן האזל. ספרו זה, שהוציא בגיל 24, קיבל הסכמות גם מהרב חיים עוזר גרודזנסקי, הרב אברהם יצחק קוק, אביו הרב חיים יהודה לייב והרב אבא יעקב הכהן בורוכוב[2]. בי"ד באדר ה'תר"צ נישא לחיה רבקה רוחמקי. לאחר נישואיו למד בישיבת עץ חיים ומשנת תרצ"ה למד אחר הצהרים גם בכולל של הרב צבי פסח פרנק, "מדרש בני ציון", שהתמקד בסדר זרעים ובהלכות מצוות התלויות בארץ. את חידושי פרסם בביטאון המוסד כרם ציון ובספרים מעדני ארץ על שביעית ותבומות. כמו כן למד בבית המדרש אוהל תורה, בראשות הרב שמואל יצחק הילמן בשכונת רחביה.

עשה "שימוש חכמים" אצל "הגאון מטשיבין" - רבי דב בריש ווינדנפלד, רבי שמשון אהרון פולנסקי מטפליק, רבי זליג ראובן נגיס ורבי ליב הורביץ. נודע כפוסק חדשני ומקיף, הבקי בחידושי הטכנולוגיה. באדר ה'תש"ט התמנה כראש ישיבת קול תורה, תפקיד שבו שימש במשך 46 שנה, עד לפטירתו. גר כל חייו בשכונת שערי חסד בירושלים. היה מפורסם בעדינותו כלפי הזולת ובמאור פניו כלפי כל מי שפגש בו. אף על פי שהוצעו לו תפקידי רבנות כמו רבנות העיר ירושלים, הרב אוירבך לא הסכים מעולם לשאת במשרה רבנית נוספת. עם הקמת בית הדין הגדול לערעורים נתבקש על ידי הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג לשמש כדיין שם, ובעצה עם החזון איש סירב גם להצעה זו[דרוש מקור]. הרב אוירבך הפך במהרה לסמכות תורנית שרבים מהארץ ומחו"ל פנו אליה. כיהן כנשיא המרכז הארצי לטהרת המשפחה. על אף שנמנה עם הציבור החרדי, היה מקובל על כל פלגי היהדות החדתית האורתודוקסית. הרב אוירבך חלק כבוד רב לרב אברהם יצחק הכהן קוק, שאותו כינה "מרא דאתרא דארץ ישראל" וכן "הרב" סתם. הרב קוק סידר את הקידושין בחתונתו, שימש כהכהן הפודה לבנו בכורו, לימים הרב שמואל אוירבך, וכסנדק לבנו השני, לימים הרב אברהם דב אוירבך, וכאמור לעיל אף נתן הסכמה לספרו הראשון "מאורי אש". הוא סירב לשמוע פסקי הלכה של רב זולזל בפומבי בכבודו של הרב קוק. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית לשנים תש"ג-תש"ד. גם בנושא חיילי צה"ל, הביע הרב אוירבך עמדה מעט שונה מהמקובל בסביבתו החרדית, כאשר השיב לבחור בישיבה שביקש רשות לנסוע בתקופת הלימודים לקברי צדיקים בצפון כך: "בשביל להתפלל על קברי צדיקים יש צורך לנסוע עד הגליל? כשאני מרגיש צורך להתפלל על קברי צדיקים אני הולך להר הרצל, לקברי החיילים שנפלו על קידוש השם". עם זאת, בעצמו לא הרבה להתפלל על קברי צדיקים.

התרחק מעיסוק פוליטי. בשנת ה'תשמ"ח (1988) סירב להביע

פותחת את פרשת צו ומתארת לנו את תפקיד קרבן העולה, היא בוחרת לספר דווקא על תפקידה של העולה כמשרתת של המזבח, ולא כמשרתת של האדם. לכן פרשיית העולה איננה פותחת בצורה שבה יש להקריב את העולה, ובאופן שבו על האדם להתנהג בתהליך ההקרה.

אין ספק שעבודת הקרבת הקרבן ועבודת הרמת הדשן הן שתי עבודות שונות באופיין. אולם, למרות שמדובר בשני תפקידים שונים לגמרי, הגמרא קובעת שכהן שאינו מוכן לפנות את הדשן - גם אינו יכול לעבוד בעבודת הקרבנות. ייתכן שדין זה רומז לנו מסר חשוב: אדם שמעוניין לעבוד בקודש ולשרת בעולמו של הקב"ה אינו יכול לשים את האינטרסים הפרטיים שלו לפני צורכי גבוה. אדם שאינו מוכן לעבוד בפניו הדשן, למרות שמדובר בעבודה שהיא צורך מזבח שלכלוך ועמל כרוכים בה, גם אינו ראוי לעבוד בהקרת הקרבנות.

יכול להיות שכאשר התורה מגדירה לנו את תפקידה של העולה, היא מקדימה את תפקידה כמשרתת המזבח כדי לשים את צרכי הקב"ה לפני צרכי האדם. אדם שמוכן לכפר על חטאו אבל אינו מוכן לעשות את העבודה הסיזיפית של הטיפול במזבח - אינו עבד אמיתי, ולכן אינו ראוי לעסוק בעבודת הקרבת הקרבן כלל.

ניתן להביא את הדברים גם אל עולמו הדתי של כל אחד מאיתנו. מה שמגדיר אותנו בתור עובדי ה' היא היכולת לשים את הרצונות הפרטיים שלנו בצד כאשר ערכים גבוהים מהם מתנגשים איתם. זה מה שמבדיל בין אדם שהוא עבד ה' לבין אדם שהוא עבד עצמו.

חמץ ומצה בעולם הקורבנות

הרב יואל בן נון שליט"א

באופן כללי, קובעת התורה בפרשת ויקרא: "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ, כי כל שאור וכל דבש [=דבש פירות] לא תקריבו ממנו אישה לה'" (ב', יא). בפרשתנו אנו מוצאים כי קרבן התודה מובא "חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן", אך הכתוב אומר במפורש: "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו" (ז', יב-ג). הכלל שטבעה התורה דורש, אפוא, בחינה: מתי מותר להקריב חמץ (ודבש פירות) ומתי אסור לעשות זאת?

נקל יהיה להבין את דיני החמץ והמצה במקדש אם נעמוד על ההבדל המהותי שביניהם. החמץ והדבש - שניהם מסמלים את סופו של תהליך. הלחם החמץ והפרי הבשל והמתוק - שניהם ביטוי מוצלח לתכלית הנכספת, שלה ערג החקלאי מתחילת העונה. לכן, שניהם מסמלים את העושר, ההצלחה, הברכה והשפע. לעומת זאת, המצה היא סמל לתהליך שנפסק באמצעו; לעיסה שלא הסיקה לחמץ. לכן, היא מבטאת חסרון המצפה להשלמה ולהשתלמות. בדומה לה, אף המלח מבטא ראשוניות גולמית, שיד אדם לא נגעה בה וכל-כולה מתנת שמיים.

הקרבן שהאדם מקריב על המזבח הוא ביטוי לעמידת האדם לפני הקב"ה. לכן, עליו להביא אותו מתוך הרגשת קטנות ובתחושה של "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דבה"א כ"ט, טו). אי אפשר לקרב אל המזבח בתחושת עשירות גאה של "כוחי ועוצם ידי". על כן, אין להקריב אל המזבח חמץ ודבש פירות, המסמלים שניהם את גאונת הלב ואת השלמות שאינה צריכה עוד דבר. בפרשת ויקרא מוזכר רק חריג אחד לאיסור הבאת החמץ והדבש: "קרבן ראשית תקריבו אותם לה'" - שני המאכלים הללו מובאים כביכורים, עם קריאת מקרא ביכורים, הבולם את הסכנה הגלומה בהם.

כאשר אדם מביא קרבן תודה - עליו לזכור בעת ובעונה אחת שני זמנים ושתי תקופות: את תקופת הצרה והמצוקה שנחלץ ממנה, ואת ההווה, לאחר שנגאל מצרתו. לכן, קרבן התודה מורכב מחמץ וממצה כאחד: מצות - כנגד המצוקה שבה היה שרוי, וחמץ - כנגד סוף ישועתו וגאולתו.

מעתה מובן שאף קרבן המילואים, אותו מביאים הכהונים ביום כניסתם לעבודה, מובא חמץ בלבד. כניסת כהן לעבודתו - חותם של תחילת דרך יש בה, תחילתה של הכהונה הנמשכת בלא נקודת סיום וגבול. בדומה לכן, אף קרבן הנזיר - אותו מביא הנזיר בסוף ימי נזרו - מורכב ממצות בלבד, שכן הנזירות אינה תכלית כשלעצמה אלא תקופת הכשרה לקראת העתיד והחיים שאחריה.

מעתה גם מובן שדווקא קרבן שתי הלחם, המובא בחג השבועות, עשוי חמץ. חג השבועות מבטא סיום תהליך: סיום התהליך החקלאי, עם קצירת השדה והבאת הביכורים לבית המקדש; וסיום התהליך שראשיתו ביציאת מצרים עם קבלת התורה למרגלות הר

עמדה בשאלת הפילוג בתנועת אגודת ישראל. נפטר בירושלים בכ' באדר א' ה'תשנ"ה (1995), ובהלווייתו השתתפו, לפי הערכת המשטרה, כשלוש מאות אלף אנשים. נקבר בהר המנוחות בירושלים. על שמו שכונת רמת שלמה בירושלים. כמו כן הוקמו על שמו ישיבת משכן שלמה בירושלים, רשת הכוללים והישיבות עטרת שלמה, תלמוד תורה חכמת שלמה בירושלים וישיבת חכמת שלמה בבני ברק. על שם ספרו קרוי רחוב "מנחת שלמה" בערים פתח תקווה, ביתר, בית שמש ונתיבות.

סיני. לכן, הקרבן המובא בחג זה עשוי כולו חמץ - כביטוי של תודה לקב"ה עם סיומו המוצלח של התהליך.

פרפראות לפרשה

הוא העולה על מוקדה. מוקדה המ"ם זעירה (קטנה), כי מוקדה הפירוש מלשון התלהבות, והכוונה שאם אדם מישראל יש לו התלהבות דקדושה, צריך הוא להקטין את עצמו, שלא יהיה הדבר בולט לכל.

וכמו שמבואר בגמרא סוכה, כמה גדולים היו תלמידיו של הלל הזקן, ותלמידו רבי יונתן בן עוזיאל בשעה שהיה יושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, והוא היה גדול תלמידיו של הלל הזקן, ובכל זאת אצל הלל הזקן לא מצאנו מעלה זו, שהיה נשרף כל עוף פורח, אלא שאצל הלל הזקן, כל כך היתה גדולה מעלתו, שהיה יכול להחזיק את ההתלהבות אצלו, שלא יהיה ניכר מבחוץ כלל (שפת אמת).

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים. ומפרש רש"י, **בגדים שבישל בהם קדירה לרבו, אל ימזוג בהם כוס לרבו.** והמהרש"א מביא מכאן ראייה, שצריך אדם להחליף בגדיו לכבוד שבת לבגדים נאים ונקיים, שכמו הכהן היה מחליף את בגדיו בשעת העבודה, ולא השתמש באותם בגדים שהוציא בהם את הדשן, כן יש להחליף את הבגדים, ולא להשתמש באותם הבגדים שהלך בערב שבת בהכנות של שבת

צו - אני יודעני

12. בספר בראשית נח נכתבת בשתי אותיות, ובספר שמות -

בא.

13. המילה דשן מופיעה פעמיים בפרשה זו (ויקרא ו ג-ד), ושלוש בפעמים בפרשת ויקרא (ויקרא א טו, ד י).

14. כשהכהן ניגש לעשות את עבודת תרומת הדשן - סילוק האפר שנתר על המזבח מעבודת היום הקודם - עליו לפשוט תחילה את בגדיו הטובים וללבוש במקומם בגדים אחרים (ויקרא ו ד).

בעבודת המקדש ביום הכיפורים (המפורטת בפרשת אחרי מות), היה על הכהן הגדול לפשוט את שמונת בגדי הכהונה הרגילים שלו וללבוש במקומם בגדי פשתן לבנים. הכהן היה צריך לעשות זאת בכל פעם בה עמד להיכנס אל קודש הקודשים. וכשהוא היה מסיים את החלק הזה בעבודתו, הוא היה חוזר ופושט את בגדי הלבן שלו ולבוש במקומם את שמונת בגדי הכהונה (ויקרא טו כג).

15. כלי חרס מוזכר בפעם הראשונה בויקרא ו כא.

16. בפרשה זו קרבן התודה מובא עם לחם חמץ (ויקרא ז יג). פרשת אמור מתארת את קרבן שתי הלחם שנעשה בחג השבועות, שכולל שני ככרות לחם חמץ (ויקרא כג יז).

17. בבראשית, אחרי שקין הרג את הבל, ה' פונה אל קין ואומר לו: "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה" (בראשית ד י).

18. בפרשה, משיחת הכהנים לתפקידם כוללת לקיחת סל מצות (ויקרא ח ב). בפרשת וישב, שר האופים של פרעה חלם שהוא נושא על ראשו שלושה סלים ובהם דברי מאפה (בראשית מט יז-יז).

19. שלושת חלקי הגוף הם בהן הרגל, בהן היד ותנוך האוזן. בפרשה זו, במשיחת אהרן ובניו לכהונתם, נמרח מעט מדם הקרבן על חלקי הגוף האלה (ויקרא ח כג-ד). אברים אלה מופיעים גם בפרשת תצווה, שם מתואר לראשונה תהליך המשיחה (שמות כט כ). בפרשת מצורע, אותם חלק גוף מוזכרים גם ביחס לתהליך הטהרה של המצורע (ויקרא יד יד-כח).

20. פרשת תצווה בספר שמות כוללת את האותיות צו. שמות פרשות נוספים הכוללים בתוכם פרשות אחרות: 1. וישלח וישלח. 2. בשלח וישלח. 3. משפטים ושפטים. 4. בחקותי וחקת. 5. פנחס ונח. אפשר גם לכלול את וילך שכוללת את המילה הראשונה מפרשת לך לך, וכן את כי תבוא שכוללת את המילה בא בכתוב מלא.

ספור לשבת

אשה אחת בעיר זרזיס שבתוניסיה ביקשה לשחוט עוף ולבשלו למשפחתה. המצב הכלכלי בתוניסיה באותן השנים היה קשה, ולא בכל יום זכתה המשפחה שבשר יעלה על שולחנה. לקחה האישה את העוף אל השוחט, אך לאחר השחיטה התעורר בלב השוחט ספק ביחס לכשרותו. הצטערה האישה מאוד על ההפסד הצפוי לה, ובצר לה פנתה אל הרב מניני ביתאן בתקווה שיושיע אותה ויתיר את אכילת העוף. בחן הרב מניני את העוף ופסק שהוא כשר. אך בליבה של האשה המשיך לכרסם הספק, והיא החליטה להתייעץ עם רב נוסף, שאסר על אכילת העוף האישה המבולבלת פנתה לרב שלישי כדי לשאול בעצתו, וגם הוא אסר על אכילת העוף. בצר לה שבה האישה אל הרב מניני וסיפרה לו על קורותיה. שאל אותה הרב מניני: "מפני מה אסר הרב הראשון על אכילת העוף?" ענתה האישה: "בגלל חשש לטרפה ברגל הימנית." "ומפני

מה אסר הרב השני על אכילת העוף? "מפני חשש לטרפה ברגל השמאלית." חייך הרב מניני ואמר: "עתה אני בטוח בפסיקתי, וברור כשמע שאפשר לאכול את התרנגול." תמהה האישה על דבריו: "והרי שני הרבנים האחרים אסרו על אכילת העוף?!" חייך הרב מניני והשיב: "הרב הראשון פסק שיש חשש ברגל ימין, ומשמע שהוא מסכים איתי שאין חשש ברגל שמאל. הרב השני סבר שיש חשש ברגל שמאל, ומשמע שהוא מסכים איתו שאין חשש ברגל ימין. אם כן, על כל רגל ישנם שני מתירים ורק אחד אוסר, והתורה אמרה 'אחרי רבים להטות'."

לחדרו של הרדב"ז (רבי דוד בן שלמה אבן זמרא) בקהיר שבמצרים נכנס אדם ובפיו שאלה. השואל סיפר לרב שהוזמן לחתונה בעיירה הסמוכה, שהשמועות מספרות שהשוחט בה אינו שוחט על פי ההלכה, ושאל אם עליו להתחשב בשמועות ולהימנע מאכילת בשר בחתונה. השיב לו הרדב"ז: "לו הייתה לך ראייה לכך שהשוחט אינו שוחט כראוי, היה עליך להימנע. אך כאן מדובר בשמועות בלבד. אם תגיע לחתונה ותימנע מאכילת הבשר, מן הסתם תיוודע הסיבה לכך. כך תלך אותה שמועה ותתעצם, ובמהרה לא יאכל איש משחיטתו של השוחט והוא יאבד את פרנסתו. הלוא זוהי ממש שפיכות דמים!"

"אך אם כן, מה עלי לעשות? לאכול מן הבשר שאני חושד בכשרותו?" הקשה השואל. ענה לו הרדב"ז: "אם משוכנע אתה שהשמועות נכונות, אל תגיע לחתונה." הרדב"ז ראה שדעתו של השואל לא נחה בתשובתו, והוסיף: "אספר לך דבר על עצמי. כבר שנים שאני נמנע מאכילת פלפל בגלל חשש שהוא אסור בגלל עורלה. ודאי סבור אתה שכאשר מגישים לפי פלפל במקום ציבורי, אני נמנע מאכילתו. אך לא כך הדבר: בביתי איני אוכל פלפל כלל, אולם מחוץ לבית איני מחמיר בכך, כדי שלא להוציא שם רע על אחרים שכן אוכלים." את דבריו חתם הרדב"ז בקביעה: "יש הלכה של בית ויש הלכה של מחוץ לבית."

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 680 פרשת שמיני שבתפרה כג באדר ב תשפב 26 מרס 2022
לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1825 צאת שבת: 1931

כב אדר ה'תרס"ח – נפטר רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין, בעל ערוך השולחן (הרחבה תשע"ח). הוחלט על הקמת ההגנה, ארגון הגנה עברית בארץ ישראל שפעל בארץ למשך 28 שנים. ה'תרצ"ג - בגרמניה מוקם מחנה הריכוז הראשון: דכאו. ה'תרצ"ח (אדר א') - נמל תל אביב נפתח לתנועת נוסעים. ה'תש"ס (אדר א') – נפטר קריאל גרדוש, הידוע יותר בשם העט דוש, קריקטוריסט ישראלי. ה'תשס"ח (אדר א') – נפטר אהרן אמיר, סופר, משורר ומתרגם תשסה נפטר צבי מלחין איש המוסד מלוכדי אייכמן

כג אדר ה'תרכ"ו – נפטר אדמו"ר גור יצחק מאיר אלתר, בעל חידושי הרי"ם, הראשון לחסידות גור, ה'תרס"ה – נפטר האדמו"ר הראשון של חסידות ביאלא ר'יצחק יעקב רבינוביץ, בעל דברי בינה. ה'תרע"ח - נוסדה מפלגת הפועלים הגרמנית, אם המפלגה הנאצית (הרחבה תשפב). ה'תש"ח (אדר ב') - החל מבצע נחשון, הנחשב לנקודת מפנה במלחמת השחרור. ה'תשנ"ט (אדר ב') - ליל הברווזים - תרגיל לגיוס מילואים מושמע ברדיו במפתיע וגורם למתיחות רבה בין ישראל ושכנותיה. ה'תשל"ד – נפטר לואיס קאן, אדריכל יהודי - אמריקאי ה'תשל"ה - פגוע במלון סבוי בתל אביב. ה'תשל"ט - הכנסת אישרה הסכם השלום ישראל - מצרים. ה'תשס"ז – נפטר הרב ישראל גרוסמן, ראש ישיבת פינסק קרלין.

כד אדר ה'תש"ן (אדר א') - אנשי אצ"ל ולח"י מפוצצים עשרות מטוסים של הצבא הבריטי בשדות התעופה בלוד, קסטינה, חצור וסירקין (הרחבה תשעד) ה'תש"ח (אדר ב') - פרץ קרב משמר העמק במלחמת העצמאות. ה'תש"י - הכנסת מעבירה ישיבותיה לבית פרומני, שימש אותה במשך 16 השנים הבאות. ה'תשנ"ד (אדר ב') - בעקבות טבח מעלה עקרבים כוח צנחנים בפיקוד אריאל שרון פשט על הכפר נחאלין שבסביבות בית לחם. ה'תשל"א – נפטר פרץ ברנשטיין, ממנהיגי הציונות הכללית. ח"כ ושר בממשלות ישראל ה'תשל"ד - מסתיים משבר האנרגיה העולמי שהטילו מדינות אופ"ק על המערב לאחר מלחמת יום כיפור. ה'תשנ"ט – נפטר יהודי מנוחין, כנר ה'תשס"ח – נפטר אליהו ברוך פינקל, ראש ישיבת מיר.

כה אדר ה'ק"ט (אדר א') - כ-2,000 יהודים נשרפו למוות בשטרסבורג, צרפת (הרחבה תשע"ו). ה'תרס"ב (אדר א') - נוסדה תנועת "המזרחי". ה'תש"ז - משה ברזני, חבר מחתרת הלח"י, נשפט, נמצא אשם ונגזר דינו לעונש מוות בגרדום. הוא מתאבד כחודש לאחר מכן לפני ביצוע העונש. ה'תשכ"ח – נפטר ד"ר ברוך מרדכי מרגליות, מחשובי חוקרי הספרות התלמודית ותקופתה. ה'תש"ל (אדר ב') – רבי יצחק אבוחצירא, זצ"ל, אשר כונה "הבבא חאקי" ושימש כרב ברמלה ולוד, נהרג בתאונת דרכים ראה הרחבה. ה'תשס"ה (אדר ב') – נפטר סול בלו, סופר אמריקאי יהודי, זוכה פרס נובל

כו אדר ה'תש"ח (אדר ב') - שיירה ראשונה מגיעה לירושלים במסגרת מבצע נחשון במלחמת השחרור. ה'תש"י - נוסד המושב בית מאיר. ה'תשכ"ז (אדר ב') - קרבות אוויר מתנהלים מעל רמת הגולן בין חיל האוויר הישראלי לחיל האוויר הסורי. ה'תשמ"ד (אדר א') - נשיא לבנון, אמין ג'וימיל מבטל הסכם שחתם עם ישראל להסגת כוחות סוריה מהמדינה לאחר נסיגת ישראל. ה'תשנ"ז – נפטר הרב עזרא ציון מלמד, פרופסור לתלמוד פרסי יהודי, זוכה פרס ישראל לתלמוד. ה'תשס"ב - 11 ישראלים נרצחו בפיגוע התאבדות בקפה "מומנטו" בירושלים. ה'תשס"ג (אדר א') - אריאל שרון מציג את ממשלתו השנייה בפני הכנסת. ה'תשס"ו – נפטר רודולף ורבה, פרופסור לפרמקולוגיה סלובקי יהודי, ניצול אושוויץ. ה'תשס"ח – נפטרה שוש עטרי, שדרנית רדיו.

כז אדר ה'תרל"ה – נפטר רבי יוסף שאול נתנון (ראה עלון תש"ע), רבה של לבוב, בעל "שואל ומשיב". ה'תש"ג (אדר א') - תחילת גירוש יהודי תראקיה ומקדוניה לטרבלינקה. ה'תש"ה - היינריך הימלר מורה, שלא על דעתו של היטלר, להפסיק את השמדת היהודים. ה'תשנ"ט (אדר ב') – נפטר אריה ליאו מאיר, מזרחן וחוקר תולדות האמנות האיטלקית. ה'תשכ"ט - גולדה מאיר מציגה את ממשלת ישראל הארבע עשרה. ה'תשל"ט - הסכם השלום בין ישראל למצרים נחתם על ידי ראש ממשלת ישראל מנחם בגין, נשיא מצרים אנואר סאדאת ונשיא ארצות הברית ג'ימי קרטר. נפטר רבי חיים סינאוני, מקובל, מרבני יהדות תימן.

כח אדר נחגג בעבר כיום שמחה, בעקבות ביטול גזרות השמד של אדריאנוס קיסר (על פי מסכת תענית, י"ח). ה'תרע"ג (אדר א') – נפטר אברהם אבל אדולף ארליך, רב בלטביה ובפרוסיה. ה'תרפ"ז (אדר ב') - נוסדה תנועת הקיבוץ הארצי (הרחבה תשע"ז) ה'תש"ב - תחילת הרציחות ההמוניות בבולז'י - מחנה ההשמדה הראשון של גרמניה הנאצית. ה'תש"י – נפטר גדליה אלון, היסטוריון, חוקר תולדות ארץ ישראל וחתן פרס ישראל ה'תשל"ב - "מבצע החלב" של הפנתרים השחורים: גניבתו והעברתו לשכונות עוני

כט אדר - ד'תתקנ"ו - נרצחו בחצור יצחק בן אשר משפיר נכד הריב"א ויהודים נוספים, בעלילת דם. ה'תרכ"ו - נפטר רבי שלמה הכהן רבינוביץ, 'מחבר ספר 'תפארת שלמה', מגדולי האדמו"רים בדורו ה'תרל"ו - נפטר הרב אברהם שאג-צוונר - רב אוסטרו-הונגרי ובסוף ימיו בירושלים, מתלמידי החתם סופר ה'תש"ג (אדר א) נפטר ההסטוריון אלכסנדר שור. תש"ח אדר ב הקסטל נכבש סופית בידי כוחות ההגנה, אחרי שהחליף ידיים כמה פעמים נפתחה הדרך לירושלים במבצע נחשון הכפר דיר יאסין נכבש על ידי כוחות אצ"ל ולח"י ה'תשמ"ו (אדר א') - נפטר הרב יעקב קמינצקי, ראש ישיבת" תורה ודעת "בארצות הברית תתנ"ז נפטר הרב גרשון ליבמן, ראש ישיבת אור יוסף-נובהרדוק בארמונטייר, צרפת ה'תשנ"ט - אריה דרעי מואשם בבית המשפט בקבלת שוחד ה'תשס"ו - מפלגת קדימה זוכה בבחירות לכנסת ה-17 בישראל, לראשונה מאז קום המדינה לא זוכה מפלגת הליכוד או מפלגת העבודה בבחירות

10. רש"י ט' א' – "ויהי ביום השמיני" – מהו התאריך המדויק?

11. רש"י ט' ב' – "יקח לך עגל" – הן אהרן והן העם מקריבים עגל; מדוע דווקא בהמה זו?

12. רש"י ט' ז' – "קרב אל המזבח" – לשם מה החזרה, והרי נאמר: "ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך" ?

13. ט' כ"ד – "ותצא אש מלפני ה'" – מהו הקשר בין פסוקנו לבין הכתובים הבאים: שופטים ו' כ"א, י"ג י"ט-כ'; דבה"י א' כ"א כ"ו; דבה"י ב' ז' א'; מל"א י"ח ל"ח-ל"ט.

14. רש"י ט' כ"ב – "ויברכס" – באיזו ברכה בירכס?

15. רש"י ט' כ"ג – "ויבא משה ואהרן" – משה נכנס עם אהרן כדי ללמדו על מעשה ה'.

16. רש"י י' ב' – "ותצא אש" – ר' אליעזר אומר, כי מתו על ש- - - - - בפני משה, ור' ישמעאל אומר - - - - - נכנסו למקדש.

17. י' ה' – "בכתנתם" – רש"י: מלמד שלא - - - - - בגדיהם אלא נשמתם.

18. רבנו בחיי על מות בני אהרן: חטאו באש ולקו - - - - -.

19. אבל עד לקבורת המת נקרא - - - - -.

20. י' ו' – מנין לאבל שאסור בתספורת, שכתוב: "וראשכם אל - - - - -".

21. רש"י י' ו' – "ואחיהם... יבכו את השרפה..." – מה לומדים מכאן בקשר לתלמידי חכמים?

22. י' ט"ז – מה המיוחד במלים "דָרַשׁ דָרַשׁ מִשֶּׁה"?

23. י' י"א – ר' יהושע בן לוי אמר: כל המבדיל על היין במוצ"ש יהיו לו בנים ראויים להוראה, שכתוב: "ול- - - - - בין הקודש ובין החול... ול- - - - - את בני ישראל".

24. בפס' אחד בפרק י"א חוזר השורש 'זרע' 3 פעמים; מהו?

25. י"א מ"ד – "והתקדשתם והייתם קדושים" – על כך אמרו חז"ל: הבא ליטהר - - - - - בידו.

פרשת שמיני

הרב ברוך גיני (לא עבר עריכת הרב)

ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד מלאת ימי מילואיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם".

פרשתנו מדברת על ימי המילואים שאחריהם נחנך המשכן. משם לומדים חז"ל גם לגבי כוהן גדול ביום הכיפורים שצריך הבדלה של שבעת ימים בלשכת פלהדרין וכן מצינו גם לגבי מעשה פרה שהוא שבוע ימים. אך יש לשאול: מה עניינם של ימים אלו? מדוע אנו צריכים את המרחק הזה ומדוע דווקא שבעת ימים?

שנית, בנוסף להכנה זאת לימדנו ה"משך חכמה" שבזמן שהיו עושים מעשה פרה - היו צריכים לקרוא את פרשת פרה מדאורייתא. וכך ביום הכיפורים, קוראים את מקרא הפרשה; וכן בימי המילואים - "מקרא פרשה מעכב". גם כאן יש לברר מהו הצורך בקריאה זאת.

הצד השווה לשלושת המעשים - שיש בהם הכנה לקראת דבר חשוב; אם טיהור המת, ואם הכנה לקראת כניסה למקדש.

פרשת שמיני

הפרשה 26- בתורה וה-3 בחומש ויקרא. יש בה 158 שורות, 6 פרשיות (מיקום 39), מהן 3 פתוחות ו-3 סתומות. בפרשה 91 פסוקים (מיקום 41), 1238, 41 מילים (מיקום 41) ו-4670 אותיות (מיקום 41). לפי ספר החינוך יש בפרשת שמיני 17 מצוות (מיקום 12), מהן 6 מצוות עשה (מיקום 15) ו-11 מצוות לא תעשה (מיקום 10). בשנים פשוטות (לא מעוברות - 63%) פרשת שמיני נקראת תמיד אחרי פסח. בשנים מעוברות, פרשת שמיני היא פרשת פרה (21%) או פרשת החודש (16%). בחלקה הראשון עוסקת הפרשה באירועי היום השמיני שאחרי שבעת ימי המילואים - יום חנוכת המשכן. בתחילה מתנהל האירוע כפי שנצטווה משה אהרן ובניו מקריבים את הקורבנות המיוחדים ליום זה; משה ואהרן יוצאים לברך את העם; וה' מתגלה לבני ישראל. ואולם אז חורגים נדב ואביהוא בני אהרן מן הציווי, לוקחים איש מחתנתו, שמים עליהן קטורת, ומקריבים אש זרה לפני ה'. מלפני ה' יוצאת אש ואוכלת אותם. אהרן ובניו הנותרים מקבלים הוראות מיוחדות כיצד להתנהג במצב זה, ונאסר עליהם להתאבל. סדר היום ממשיך להתנהל, אך חלה בו אי-הבנה נוספת בין משה ובין אהרן ובניו בענין אכילת קרבן החטאת. בחלק השני של הפרשה מופיעים דיני מאכלות אסורים, ומפורטים החיות, הבהמות, העופות והדגים האסורים באכילה. בנוסף מופיע פירוט קצר של דיני טומאה וטהרה. מלמד **הרב אורי שרקי** שליט"א: מעשה **נדב ואביהוא** נתפס כחטא. אבל לא מצאנו בשום מקום שהכתוב יקרא למעשה בשם של גנאי, אדרבה, נאמר בפרשת אחרי מות "בקרבתם לפני ה'". הגדיל לעשות משה רבינו בדבריו הקצרים לאהרון "בקרובי אקדש", ופירש רש"י "עכשיו יודע אני שהם גדולים ממני וממך", ובודאי לא הוציא משה רבינו מפיו ניחומים של הבל. גם הביטוי "אש זרה" אינו מורה בהכרח על איסור אלא על כך שהם לא נצטוו להקריבה. יש להבין שהמיוחד בהתנהגותם של אותם צדיקים היתה שהיא היתה ראויה להם בלבד והיתה נצרכת פעם אחת בלבד בהסטוריה על מנת להראות בגלוי שהשכינה שורה במקדש באופן ממשי ולא רק כמשל. משום כך היו מוכנים למסור את נפשם כדי להודיע ששכינה שורה בישראל. מכאן ואילך, הידיעה הושגה: "על פני כל העם אכבד" ואין יותר צורך בהקרבה זו, וממילא הפכה להיות אסורה עלינו לדורות עולם: "ויון ושכר אל תשת אתה ובניך אתך". בפרשת שמיני, מלבד הדמויות המרכזיות של נדב ואביהו, אהרון ומשה, ישנם שני אנשים הממלאים תפקיד, **שולי לכאורה**, אבל שמתברר בהמשך כחשוב ביותר, הלא הם **אלצפן ומישאל** בני עוזיאל. אלה הם שלקחו על עצמם, שמשה ציוה אותם, לקחת את גופותיהם של נדב ואביהו, ולקבור אותם אל מחוץ למחנה. לשאת אותם בכותונותם ולקבור אותם מחוץ לבית המקדש, ו"ואַחֲיֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְּכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'" (ויקרא ו'). מדוע נבחרו דווקא בני עוזיאל אלה, כדי לקבור את נדב ואת אביהו? בני עוזיאל - הלא הם בני דודים עם נדב ואביהו. עוזיאל היה אחיו של עמרם, וגם אחיו של יצהר וחברון. עמרם היה אביו של משה וגם אביו של אהרון. אם כן בני עוזיאל הלא המה בני דודים של נדב ואביהו. ייתכן שהתורה רוצה להבליט את ההבדל בין התנהגותם הם - להתנהגות נדב ואביהו. ובכן, באמת, מה גרם למותם הטרגי של אותם שני צדיקים? אחת האפשרויות שהובאה בחז"ל, היא שהם **הורו הלכה בפני רבם** (יומא ג:), כי הרי זה שהם הביאו אש - זאת הלכה **מפורשת**, כי "אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט" (שם), אלא שהם הורו הלכה בפני רבם, לא **המתינו** שמשה ואהרון יורו להביא את האש אלא הם בעצמם החליטו על דעת עצמם להביא אש ולכן נקראת אותה האש **אש זרה**. לעומת זה בני עוזיאל, מופיעים שבוע לאחר מכן, כאנשים מיוחדים מאד, **שאינם מורים הלכה בפני רבם**. הלוא הם אותם האנשים שנאמר עליהם בפרשת בעלעלותך שהם "היו טְמֵאִים לַפֶּשַׁע אֲדָם וְלֹא יָקְלוּ לַעֲשֵׂת הַפֶּסַח" (במדבר טו). מי הם אותם האנשים? הם בני עוזיאל: מישאל ואלצפן (סוכה כה:), שמכיון שנשאו את גופם של נדב ואביהו, היו טמאים לקראת בוא הפסח, ולכן לא יכלו לעשות את הפסח. ודוקא הם במקום להורות לעצמם הלכה או לומר לעצמם בפשטות שמכיון שהם טמאים הם פטורים מן הפסח, נגשו למשה ולאהרון, ובקשו **פסק הלכה**. ובזה תקנו את חטאם של נדב ואביהו. ודוקא על ידם, זכינו למועד נוסף בתורה - מועד של **פסח שני**. אותו פסח שהתורה לא ציוותה עליו מלכתחילה, אלא שהוא

ומכאן עלינו לגזור צד שווה לכל דבר בעל חשיבות בחיינו. יש להתכונן לקראת כל דבר קריטי וחשוב באופן יסודי וזה בשני מהלכים כפי שמצינו בשלושת העניינים הללו: ראשית - "קריאת פרשה!" אם אנו עוסקים בעניין גדול כגון הלכות פסח - יש להתכונן, ללמוד, להכין - "שואלין ודורשין בהלכות הפסח שלושים יום קודם הפסח!" אם אדם מתחנך עליו להכין ולהכשיר את נפשו ע"י לימוד ההלכות שקשורות לתחום זה. לא די בהכנה נפשית עצמאית, הכרח הוא בלימוד, אם התורה מנחה אותנו ואם לאו ההכנה הנפשית לא תועילנו דבר. וכך מצינו ביומא, שבסוף ימי בית שני הכוהנים ואפילו הכוהנים הגדולים לא ידעו קרוא וכתוב, אולם בית הדין קראו לפניהם; שכן כל דבר גדול דורש הכנה לימודית. שנית - הכנה נפשית. ההכנה הנפשית נעשית ע"י היבדלות של שבוע. זאת כיוון שהשבוע הוא מחזור חיים שלם. בדומה לכך מנהג האשכנזים שהחנך והכלה אינם רואים זה את זה שבוע. כך גם פרישת כוהן גדול כדי להיכנס לפני ולפנים, ובזכות הכוהן גדול כל אחד מישראל מגיע לדבקות בקב"ה - ומכאן הבדלה לצורך הכנה בשתי רמות לימוד והרבה מאד הכנה נפשית.

מאכלות אסורים

הרב יצחק בן-דוד

הפרק האחרון בפרשתנו (פ"י) עוסק בדיניהם של בעלי החיים השונים. הפרק דן בשני נושאים שונים ביחס לבעלי החיים, שעל פניו נראה כי אין קשר ממשי ביניהם: חלקו הראשון של הפרק (א-כג) עוסק בדיניהם של בעלי החיים האסורים באכילה, ואילו חלקו השני (כד-מה) עוסק בענייני טומאה וטהרה: מהם בעלי החיים המטמאים, מתי הם יכולים לטמא, מהם החפצים והמאכלים הנתמאים ומהו תהליך הטהרה.

כאמור, ייתכן שמדובר בשני נושאים נפרדים לחלוטין, ובכל זאת בחרה התורה לעסוק בהם במסגרתו של פרק אחד, כיוון ששני הנושאים גם יחד דורשים את מיונם של בעלי החיים למחלקות, והגדרת הדינים ששייכים עבור כל מחלקה. אך מעבר לרמה זו, נראה ששילובם של שני הנושאים ביחד מורה על קשר מסויים ביניהם. במידה שאכן מחפשים קשר כזה, נראה לכאורה כי העיסוק באיסור אכילתם של בעלי חיים מסויימים לפני העיסוק בטומאתם מלמד על כך שטומאת בעלי החיים נובעת מהעובדה שהם אסורים באכילה. ייתכן שניתן לנמק קשר סיבתי זה בדרכים שונות, אך עיון בפרטי הפרק מלמד שקשר כזה אינו אפשרי, שהרי ישנם כמה וכמה סוגים של בעלי חיים שנאסרו באכילה, ובכל זאת התורה לא מורה על היותם טמאים: כך לגבי כל הדגים והחיות אשר במים, כך לגבי מיני העופות האסורים באכילה, וכך לגבי רוב רובם של מיני שרץ הארץ (מלבד שמות המינים המפורטים בפרשה).

העיון בפרטי הפרשה מלמד דווקא על קשר הפוך בין שני התחומים: דווקא טומאתם של בעלי החיים, היא זו שגורמת לכך שהם יאסרו באכילה. ואכן, כל סוגי בעלי החיים שמטמאים במותם - נאסרו באכילה, והתורה אף מנמקת את איסור האכילה בגורם הטומאה (בעיקר ד-ח). נמצאנו למדים, אם כך, שהמאכלות האסורים הם גדר לטומאה: למרות שאין איסור להיטמא, אלא למי שחפץ להיכנס למקדש או לאכול קדשים, הרי בהחלט קיים איסור לאכול מאכלים טמאים. שכן, בעוד שפעולת ההיטמאות משמרת את קיומם הנפרד של הטמא והמיטמא, אכילת הדבר הטמא משרישה את הטומאה בתוככי גופו של האדם.

אך טומאתם של בעלי חיים מסויימים אינה הגורם היחיד לאיסור אכילתם. ישנם מינים שנאסרו לא מחמת היותם טמאים, אלא מפאת שיקוצם. כך הוא ביחס לדגים ולחיות הים, לשרץ העוף ולרובו של שרץ הארץ. נראה כי בעוד איסורי האכילה הנובעים מהטומאה מכוונים כנגד פגם רוחני הקשור באכילתם, איסורי האכילה האחרים נובעים מהמיאוס הטבעי שחש כל אדם ביחס למינים אלו. התורה מאמצת את המיאוס הטבעי הזה, ואף מעניקה לו חותם דתי. מעתה, אדם שיתכחש למיאוס הטבעי הזה - עובר גם על חוקי התורה, ולא רק על 'חוקי האדם'. ואכן, מצינו בחז"ל איסורי אכילה נוספים שנאסרו מחמת העובדה שנפשו של אדם קצה בהם; עיין מכות טז ע"ב.

אך טומאתם של בעלי חיים מסויימים אינה הגורם היחיד לאיסור אכילתם. ישנם מינים שנאסרו לא מחמת היותם טמאים, אלא מפאת שיקוצם. כך הוא ביחס לדגים ולחיות הים, לשרץ העוף ולרובו של שרץ הארץ. נראה כי בעוד איסורי האכילה הנובעים מהטומאה מכוונים כנגד פגם רוחני הקשור באכילתם, איסורי האכילה האחרים נובעים מהמיאוס הטבעי שחש כל אדם ביחס למינים אלו. התורה מאמצת את המיאוס הטבעי הזה, ואף מעניקה לו חותם דתי. מעתה, אדם שיתכחש למיאוס הטבעי הזה - עובר גם על חוקי התורה, ולא רק על 'חוקי האדם'. ואכן, מצינו בחז"ל איסורי אכילה נוספים שנאסרו מחמת העובדה שנפשו של אדם קצה בהם; עיין מכות טז ע"ב.

אך טומאתם של בעלי חיים מסויימים אינה הגורם היחיד לאיסור אכילתם. ישנם מינים שנאסרו לא מחמת היותם טמאים, אלא מפאת שיקוצם. כך הוא ביחס לדגים ולחיות הים, לשרץ העוף ולרובו של שרץ הארץ. נראה כי בעוד איסורי האכילה הנובעים מהטומאה מכוונים כנגד פגם רוחני הקשור באכילתם, איסורי האכילה האחרים נובעים מהמיאוס הטבעי שחש כל אדם ביחס למינים אלו. התורה מאמצת את המיאוס הטבעי הזה, ואף מעניקה לו חותם דתי. מעתה, אדם שיתכחש למיאוס הטבעי הזה - עובר גם על חוקי התורה, ולא רק על 'חוקי האדם'. ואכן, מצינו בחז"ל איסורי אכילה נוספים שנאסרו מחמת העובדה שנפשו של אדם קצה בהם; עיין מכות טז ע"ב.

אך טומאתם של בעלי חיים מסויימים אינה הגורם היחיד לאיסור אכילתם. ישנם מינים שנאסרו לא מחמת היותם טמאים, אלא מפאת שיקוצם. כך הוא ביחס לדגים ולחיות הים, לשרץ העוף ולרובו של שרץ הארץ. נראה כי בעוד איסורי האכילה הנובעים מהטומאה מכוונים כנגד פגם רוחני הקשור באכילתם, איסורי האכילה האחרים נובעים מהמיאוס הטבעי שחש כל אדם ביחס למינים אלו. התורה מאמצת את המיאוס הטבעי הזה, ואף מעניקה לו חותם דתי. מעתה, אדם שיתכחש למיאוס הטבעי הזה - עובר גם על חוקי התורה, ולא רק על 'חוקי האדם'. ואכן, מצינו בחז"ל איסורי אכילה נוספים שנאסרו מחמת העובדה שנפשו של אדם קצה בהם; עיין מכות טז ע"ב.

אך טומאתם של בעלי חיים מסויימים אינה הגורם היחיד לאיסור אכילתם. ישנם מינים שנאסרו לא מחמת היותם טמאים, אלא מפאת שיקוצם. כך הוא ביחס לדגים ולחיות הים, לשרץ העוף ולרובו של שרץ הארץ. נראה כי בעוד איסורי האכילה הנובעים מהטומאה מכוונים כנגד פגם רוחני הקשור באכילתם, איסורי האכילה האחרים נובעים מהמיאוס הטבעי שחש כל אדם ביחס למינים אלו. התורה מאמצת את המיאוס הטבעי הזה, ואף מעניקה לו חותם דתי. מעתה, אדם שיתכחש למיאוס הטבעי הזה - עובר גם על חוקי התורה, ולא רק על 'חוקי האדם'. ואכן, מצינו בחז"ל איסורי אכילה נוספים שנאסרו מחמת העובדה שנפשו של אדם קצה בהם; עיין מכות טז ע"ב.

לא בשמיים היא

הרב יהודה עמיטל

השיחה הועברה בשבת פרשת ויקהל-פקודי (פרה) תשנ"ח, וסיכם אותה מתן גלידאי "בשעה שעלה למרום, שמע קולו של הקב"ה, שיושב ועוסק בפרשת פרה ואומר: אליעזר בני אומר: 'פרה בת שנים ועגלה בת שנתה' (=דברי רבי אליעזר במשנה הראשונה במסכת פרה). אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, העליונים והתחתונים ברשותך, ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם!! אמר לו הקב"ה: משה, עתיד צדיק אחד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה תחלה: 'רבי אליעזר אומר: פרה בת שנים וכו'.' אמר לפניו: רבונו של עולם, יהי רצון שיצא מחלצי. אמר לו הקב"ה: חייך שיצא מחלצוך. הדא הוא דכתיב: 'ושם האחד אליעזר' (שמות י"ח, ד) - ושם אותו המיוחד אליעזר" (ילקוט שמעוני יתרו, רמז רס"ח).

נראה שעיקר תמיהתו של משה לא היתה על כך שהקב"ה אומר הלכה משמו של בשר ודם, אלא על כך שעשה זאת דווקא בפרשת פרה אדומה: הלוא מצווה זו, כל כולה חוק היא, ואין אדם מבין אותה, וכיצד זה אומר הקב"ה הלכה בעניינה משמו של בשר ודם? תשובתו של הקב"ה היתה, שהתורה ניתנה לבשר ודם, ועליו מוטל לחדש את ההלכות בכל חדריה, לרבות הפרשיות הפחות מובנות שבה.

בעל 'קצות החושן' האריך בעניין זה בהקדמתו לספרו: "לא נתנה התורה למלאכי השרת, ואל האדם נתנה, אשר לו שכל האנושי, ונתן לנו הקב"ה התורה ברוב רחמיו וחסדיו כפי הכרעת שכל האנושי, גם כי אינו אמת בערך השכלים הנבדלים..."

הקצות מבאר, שהאדם צריך לחדש דינים בתורה ולפסוק על פי שכלו האנושי, גם אם הכרעת שכלו אינה תואמת את האמת האובייקטיבית המוחלטת.

הקצות ממשיך ומביא את דברי הר"ן בדרשותיו בעניין זה. הגמרא בבבא מציעא (פו.) מספרת, כי הקב"ה ו"מתיתבא דרקינא" נחלקו בדין מדיני הצרעת, והחליטו לשאול את רבה בר נחמני, שהיה מומחה בהלכות נגעים. הר"ן (דרוש השביעי) מעלה את הקושייה המתבקשת: אם הקב"ה מטהר - כנצד ניתן לחלוק עליו!! הר"ן מתרץ, כי פסקו של הקב"ה נאמר על פי האמת האובייקטיבית המוחלטת, אך מה שקובע להלכה אינו האמת המוחלטת אלא השכל האנושי, ועל כן שאלו את רבה מה הוא פוסק על פי שכלו האנושי.

כך ניתן להבין, מדוע היה לרבי אליעזר כוח לפסוק בענייני פרה אדומה, אף שהיא מצווה בלתי מובנת. ר"א בשכלו העצום הצליח לפסוק בעניינים אלו, ואין לשאול האם קלע לאמת או לא, כיוון שההלכה לא נקבעת על פי אמת אובייקטיבית, אלא על פי הבנת האדם.

לעיקרון זה ישנה חשיבות יתרה בכל הנוגע לפסיקות ההלכה. הדבר משתקף בסיפור הידוע על תנורו של עכנאי: "נתן התם: חתכו (=את התנור) חוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא - רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי? אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא (=נחש) זו וטמאוהו.

תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם, ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה ארבע מאות אמה. אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיח. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטיין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום? עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: 'לא בשמים היא!' מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני - אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה: 'אחרי רבים להטות'.

אין צריך שבעל השדה יודיע שהפירות שגדלו בשדה הם הפקר, שכן על פי מצוות התורה הם נעשים הפקר, וכל אדם רשאי להיכנס לשדות ישראל ולקטוף מהם פירות. אמנם אם בעל השדה התעקש לאסור על האנשים להיכנס לשדה, אף שהוא עובר על מצוות התורה וגונב את הפירות, מכל מקום כיוון שהשדה עצמה שלו, אסור להם להסג את גבולו, ובגלל תפישתו את פירותיו הם מתחייבים בתרומות ומעשרות מספק (שבה"א ו, טו; מבוא לשבה"א יא).

לדעת בית שמאי אסור ללקוט הפירות להודות עליהם לבעל השדה, וקל וחומר שאסור לו לתת עבורם מתנה, לפי שפירות השביעית הם הפקר, והמודה לבעל השדה פוגע בתוקף ההפקר. אולם ההלכה כדעת בית הלל שרשאי אדם לבחור כיצד לנהוג, אם ירצה שלא להודות - אל יודה. ואם ירצה, מותר לו להודות לבעל השדה על שנתן לו רשות להיכנס לשדה ללקוט מהפירות (משנה שביעית ד, ב; רמב"ם ו, טו).

וכן ראוי לנהוג לכתחילה, לבקש רשות להיכנס לשדה ולהודות על הפירות. בפשטות השדה נעשית הפקר מעצמה, שכן היא המצווה, וזו אפקעתא דמלכא (ב"מ לט, א). וכך מובן מדברי הראשונים והאחרונים (ראב"ד ור"ש משאנץ, מב"ט א, יא; מהרי"ט א, מג; חת"ס אר"ח סב; מהרש"ם ג, קא; ועוד רבים). אמנם במנ"ח פד כתב שיש בזה מחלוקת: למב"ט הפירות הפקר מעצמם, ולב"י אינם הפקר מעצמם. אולם באמת הב"י לא הכריע כך. ולא יתכן שלב"י יצטרכו להפקיר במפורש, כאשר הראשונים והאחרונים לא כתבו זאת. ומרן הרב ביאר בדעתו שאין צריך להפקיר במפורש אלא שאם גרר את שדהו והראה בפועל שאינו מפקירו, אף שעבר על מצוות התורה, הפירות שגדלו בשדה אינם הפקר (מבוא לשבה"א יא, משפט כהן פב). וכ"כ במאמר עמ' קעח. (ועיי' שבה"א ד, כד, ד). ולכן אם השדה אינה פתוחה, יש לבקש רשות, כדי לוודא שבעל השדה הפקיר את פירותיו. וכן יש לצרף את דעת ראב"ד ור"ש משאנץ לעדויות ה, א, שכתבו שאסרו חכמים להיכנס לשדות בלא רשות הבעלים, שמא יתרגלו להיכנס ולגנוב פירות בשאר השנים. לסיכום,

כאשר בעל השדה אסר להיכנס לשדה, למרות שהוא עובר באיסור, הכניסה אסורה. ולא זו בלבד, אלא שכן לחוש לדעת ר"ש משאנץ וראב"ד, שסוברים שצריך לבקש רשות מבעל השדה להיכנס. ויש לומר, שלפי דעתם, אחר מתן הרשות מבעל השדה, לדעת ב"ש אסור להודות לו, ולדעת ב"ה מותר להודות לו. ונראה שהואיל והוא כבר מבקש רשות, טוב שיוודה לו כדי להרבות שלום. יש מהדרים לומר בפה שהפירות מופקרים, וכ"כ בדעת כהן רמ. כאשר יש לבעל השדה חשש סביר שאם יפתח את שדהו לכל, יבואו פרחחים ויזיקו לעציו, מותר לו לנעול את שדהו ולכתוב בשלט בולט, שהפירות הם הפקר, וכל הרוצה לקטוף מהם יכול לקבל את המפתח במקום פלוני, או שהשדה תהיה פתוחה בשעות אלו ואלו (עפ"י חזו"א, משפטי ארץ י, ד).

בשבע הבא בעז"ה: ג - איסור קציר ובציר

מספר האגדה

מדרש רבה לויקרא, פרשה ג, ה:מד"ת כב, לא.

דָּרַש רִישׁ לְקִישׁ: נְשִׂיא שְׁחָטָא מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלוֹשָׁה. שְׁמַע לִי יִידן נְשִׂיא וְכַעַס. שְׁלַח חֵיל לְתַפֵּס אֶת רִי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ. דָּרַף אַחֲרָיו וַיִּבְרַח לְמַגְדֵּל (וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: לְכַפֵּר חַטִּים).

לְפִיחַר עֲלָה רִי יוֹחֲנָן לְבֵית הַנֹּעֵד וְעֲלָה רִי יִידן נְשִׂיא לְבֵית הַנֹּעֵד.

אָמַר: וַיָּמָה אֵין רַבְּנֵי אוֹמְרֵי לָנוּ דְּבַר תּוֹרָה?

הַתְּחִיל מְטַפֵּחַ בְּיָדוֹ אַחַת.

אָמַר לוֹ: וַיִּבְדַּד אַחַת מְטַפְּחִין?

אָמַר לוֹ: לֹא, אֶלָּא אִם אֵין רִישׁ לְקִישׁ פָּאן אֵין לִי אֶלָּא יָד אַחַת.

אָמַר לוֹ: הֵיכָן הוּא וְאַתְּיָרְנוּ.

אָמַר לוֹ: בְּמַגְדֵּל.

אָמַר לוֹ: לְמַחֲר אֲנִי וְאַתָּה נִצָּא לְקִרְיָתוֹ.

שְׁלַח רִי יוֹחֲנָן לְרִישׁ לְקִישׁ: הַתְּקַן לָךְ דְּבַר תּוֹרָה, שְׁהַנְשִׂיא יִצָּא

לְקִרְיָתוֹ. יִצָּא רִישׁ לְקִישׁ לְקִרְיָתוֹ וְאָמַר: דְּגִמָּה שְׁלָכְס דּוּמָה

לְבוֹרְאֵכֶם, כְּשֶׁבָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁלַח לֹא

שְׁלַיִח וְלֹא מְלָאָךְ, אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"

(שמות יב, יב) - הוּא וְכָל דְּרָגוֹן מִשְׁמַר כְּבוֹד שְׁעָלוֹ.

אָמַר לוֹ רִי יִידן נְשִׂיא: וַיָּמָה רְאִיתָ לּוֹמַר אוֹתוֹ דְּבַר?

אָמַר לוֹ: מָה אַתָּם סְבוּרִים, שְׁמָא מִירְאָה מְפַיְיכֶם אָמַנְעוּ תּוֹרַת

אֱלֹהִים? שְׁאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּר יִצְחָק: "אֵיל בְּנִי, כִּי לֹא טוֹבָה הַשְּׁמַעָה

אֲשֶׁר אֲנִי שְׁמַע מְעַבְרִים עִם הִי" (שמואל א-ב, כד) - מְעַבְרִים אוֹתוֹ.

פיוט

התפילה 'אלוהי, נשמה' נזכרת כבר בתלמוד הבבלי (ברכות ס, ע"ב),

אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? אמר ליה: קא חייך ואמר: נצחוני בני, נצחוני בני" (בבא מציעא נט).

יש משהו סמלי בכך, שרבי אליעזר וחכמים נחלקו דווקא בנוגע לתנור של חוליות. תנור כזה נראה לעיניים אנושיות כדבר שלם, ולכן טימאוהו חכמים. אך רבי אליעזר, שהיה בקי בעליונים ובתחתונים, ידע כי כלפי שמיא חפץ כזה אינו נחשב שלם, וכי הקריטריון לשלמות הוא גבוה יותר - רק דבר שהוא שלם מעיקרו נחשב לחפץ שלם ומקבל טומאה. הסיפור בא אפוא ללמד, כי עלינו לפסוק לפי ראייתנו האנושית, ולא כפי שנראים הדברים כלפי שמיא; וכאשר סותרת ראייתו העמוקה והרחבה של רבי אליעזר את הראייה האנושית הפשוטה - אין משגיחין בה. העיקרון של "לא בשמיים היא" אינו נוגע רק אל היחס לבת קול, אלא גם לאופן פסיקת ההלכה באופן כללי.

הדברים אמורים לא רק כלפי הגישה הפסיקה מבחינה שכלית אלא גם לגבי הגישה הנפשית אליה. החזון איש כותב באחת מאגרותיו, כי כאשר באה לפני הדיינים אישה עגונה בוכייה, אל להם להוציאה מבית הדין כדי שפסיקתם לא תושפע מבכיה; אדרבה: עליהם לבכות עמה ולדון בעניינה לאור הכאב והבכי. הפסק צריך להיות מושפע מן המציאות ומיחסו הסובייקטיבי של הפוסק. אין צורך להתנתק מן המציאות ולחפש אמת אובייקטיבית.

לדברים הללו יש משמעות לגבינו כלומדי תורה. שח לי פעם רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, כי "הצדיקים הורסים לי את הישיבה!". כוונתו, כך הסביר, היתה לאותם תלמידים, שמתוך תחושת קטנות מול גדולי האחרונים, חוששים לנסות לחלוק על דבריהם ולהסביר את הגמרא באופן שונה. גדלותם העצומה של חכמי ישראל בכל הדורות וסמכותם הבלתי-מעוררת במה שנוגע לפסיקת ההלכה, אינן צריכות להרתיע אותנו מלהתווכח עם דבריהם ולהקשות עליהם. העובדה שדבר מסוים התיישב על שכלו של אדם אחר, ויהיה גדול ככל שיהיה, אינה מתירה לנו לקבל את הדבר הזה כמובן מאליו. על כל אדם ואדם מוטלת החובה לעסוק בדברי תורה בשכלו הוא, ולשאת ולתת בהם עד שיתיישבו על לבו.

היבט נוסף של העיקרון הזה הוא היות התורה רציונלית ומובנת לפי השכל האנושי, ולא דבר מיסטי, הרחוק מהבנתנו ומשכלנו. הרמב"ם במורה הנבוכים (ג, ל"א) מבקר בחריפות את האנשים, "שקשה בעיניהם מתן טעם למצווה מן המצוות, ויותר חביב עליהם שאין להשכיל לציווי ולאזהרה עניין כללי". גישה זו נובעת, לדבריו, מתפיסה שאותה הוא מכנה 'חולי בנפש' של אותם אנשים, כי אם ניתן לראות את התועלת שבמצווה, הרי שהיא דבר אנושי, שקשה לראותו כמשהו שבא מאת הקב"ה. רק "דבר שאין להשכיל לו עניין כלל ואינו מביא לתועלת - הרי הוא בלי ספק מאת ה', שהרי אין בינת אדם מביאה לידי דבר מזה".

השקפה זו מבטאת, לדעת הרמב"ם, זלזול במצוות ובקב"ה, שכן לדבריה "האדם אינו אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית מסוימת, והא-לוה הוא אשר יאמר, אלא יצווה אותנו לעשות מה שלא תועילנו, ויזהירנו מלעשות מה שלא תזיקנו עשייתו". הרמב"ם מוסיף, שכבר נאמר על התורה: "אשר ישמעון את כל החקים האלה, ואמרו: רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד, ה): "הרי ביאר, כי אלו החוקים, כולם מורים אצל כל העמים שהם בחכמה ובתבונה, ואם היה ציווי שאין לדעת לו סיבה, ואינו מביא תועלת ואינו דוחה נזק, מדוע ייאמר על הסובר או העושה שהוא חכם ונבון ורם מעלה ויהיה זה מופלא בעמים?".

הפסוק שמוזכר הרמב"ם מדבר על חוקים, ומכאן שגם בחוקים יש עניין למצוא טעם והיגיון, עד שיהפכו להיות מצוות המעוררות התפעלות. התורה ניתנה לנו כבני אדם, ויש להסתכל עליה בעיניים אנושיות, ולמצוא בה תועלת המובנת לנו כבני אדם.

פרשת פרה אדומה

הרב אהרן ליכטנשטיין

פרה אדומה ידועה כאחת הפרשיות שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהן. המדרש בפרשת חוקת מדבר על שתי בעיות שונות המתעוררות ביחס לפרה אדומה. מצד אחד מתקשה יצר הרע

כברכה שהאדם מברך מיד כאשר הוא ניעור משנתו בבוקר. עיקרה של הברכה הוא הודאה לה' על החזרת הנפש לגוף לאחר השינה, הנחשבת כמיתה בזעיר אנפין.

לברכות השחר ולברכה הראשונה שבהן 'אלוהי, נשמה' אין לחן מיוחד והן נאמרות בדרך כלל בנוסח של קריאה רגילה. במסורת החזנות האשכנזית הפכה הברכה לאחד מקטעי החזנות הקלאסיים המבוצעים ע"י חזנים באירועים חגיגיים.

אֱלֹהִים
נְשָׁמָה שְׁנַתַּת בִּי טְהוֹרָה
אֲתָה בְּרֵאתָהּ
אֲתָה יִצְרָתָהּ
אֲתָה נִפְחָתָהּ בִּי
וְאֲתָה מְשַׁמְרָהּ בְּקֶרְבִּי
וְאֲתָה עֵתִיד לְטַלְהָ מִמֶּנִּי וְלְהַחְזִירָהּ בִּי לְעֵתִיד לְבֹא
כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקֶרְבִּי
מוֹדָה / מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ
ה' אֱלֹהִים וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי
רְבוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת
בְּרִוּךְ אַתָּה ה', הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת לְפָנֶיךָ מֵתִים

נְשָׁמָה שְׁנַתַּת בִּי טְהוֹרָה - הנשמה ניתנת באדם ע"י האל ולכן טהורה אֲתָה בְּרֵאתָהּ - בריאה היא יש מאין. האדם בשלמותו (גוף ונשמה) נברא מן האין. אֲתָה יִצְרָתָהּ - יצירה היא יש מיש. גוף האדם נוצר מן האדמה. אֲתָה נִפְחָתָהּ בִּי - ה' מכניס את נשמת האדם לגופו כדיכול באמצעות הפחה, כמתואר בבראשית ב, ז: וַיִּצְרָךְ ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה וְאֲתָה מְשַׁמְרָהּ בְּקֶרְבִּי - כל זמן שה' משמר את נשמת האדם בקרבו, האדם חי. • וְאֲתָה עֵתִיד לְטַלְהָ מִמֶּנִּי - האדם עתיד לצאת מן העולם ביציאת הנשמה מהגוף. השינה נחשבת אחד חלקי שישים של מיתה, כך שגם בשינה ה' נוטל חלק מהנשמה, והאדם עם יקיצתו מודה לאל על שהחזיר לו את נשמתו. וְלְהַחְזִירָהּ בִּי לְעֵתִיד לְבֹא - רומז לתחיית המתים בה יחזרו הנשמות לגופים המתים. רְבוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת - הקב"ה הוא בעל המעשים כולם והנשמות כולן. הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת לְפָנֶיךָ מֵתִים - רמז נוסף לתחיית המתים ולכך שעצם היקיצה של אדם בבוקר יש בה מן תחיית המתים.

הרב יצחק אביחצירא, זצ"ל, ה"באבא האקני"

נולד בעיירה ריסאני, בכ"ג באולול ה'תרנ"ה (12 בספטמבר 1895) במחוז תאפילאלת שבמרוקו לרב מסעוד אביחצירא, בנו של הרב יעקב אבוחצירא. אחיהם של הרב דוד אביחצירא והבבא סאלי. בשנת ה'תר"ף (1920) עבר לעיירה בודניב יחד עם אחיו הבבא סאלי, עקב גזרות נגד היהודים בריסאני ורצח אחיהם הגדול הרב דוד על ידי השלטונות. בשנת ה'תרצ"ו (1936), עבר עם משפחתו

לארפוד, שהייתה תחת שלטון צרפתי, והנהיג בה את הקהילה היהודית. ר' יצחק ארגן את צעירי האיזור להגנה על הימלאח' (הרובע היהודי) מפני בני השבטים הברברים ששלטו באיזור. תרם כך להצלחת הצבא הצרפתי לכבוש גם את דרום המדינה, ובכך תם השלטון הברברי בדרום מרוקו. כהוקרה לכך, מינהו הצרפתים לנציג היהודים במחוז תאפילאלת. בתקופה זו, הרבה לנדוד ברחבי מרוקו. בשנת תרפ"ה, החל במסע לארץ ישראל דרך מצרים, שם שהה תקופה ארוכה בעיר דמנהור שבה קבור סבו רבי יעקב, וזכה לקבלת פנים מלכותית אצל מלך מצרים. בהגיעו לארץ, הלך לאורכה ולרוחבה, והשתתף תקופה ארוכה בטבריה, שם התגוררו בני משפחתו שעלו לארץ מוקדם יותר. הוא השתתף בהגנת העיר מפני פורעים ערבים. התבקש על ידי הקהילה הספרדית בעיר לכהן כרבם, אולם הוא שב למרוקו, שם התמסר לניהול ישיבה גדולה בבודניב בראשות אחיו ר' ישראל. על תלמידיהם בישיבה שם נמנו בנו של הבבא סאלי רבי מאיר אבוחצירא, הרב יחיא שניאור (רבה של שכונת מוסררה בירושלים) ועוד. בשנת ה'תש"ה (1945) עזב את מרוקו ועבר לגור בעיר אוראן שבאלג'יריה, שבה התגוררו רבים שעקרו ממחוז תאפילאלת עקב הגזרות. בשנת תש"ו החל לארגן

בסתירה הפנימית שיש בה: היא באה לטהר, אך כל העוסקים בה נטמאים וצריכים לכבס בגדיהם. המדרש (במדבר רבה ט', ה) מונה ארבע פרשיות שיש בהן סתירה כזאת, וזו אחת מהן. על פי מדרש זה יצר הרע מוכן לקבל את עצם הרעיון שפרה אדומה מטהרת, והוא מתקשה רק בסתירה הפנימית שבה. אולם בהמשך (י"ט, ח) עוסק המדרש ברעיון עצמו: "שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי: אילין עובדייא דאתון עבדין [תרגום: מעשים אלה שאתם עושים] נראין כמין כשפים. אתם מביאים פרה, ושורפים אותה, וכותשים אותה, ונוטלים את אפרה, ואחד מכם מטמא למת, מזין עליו 2 ו-3 טיפין ואתם אומרים לו 'טהרת'. אמר לו: ראית אדם שנכנסה בו רוח חצצית? אמר לו: הן. אמר לו: ומה אתם עושים לו? אמר לו: מביאים עיקרים ומעשנים תחתיו, ומרביצים עליה מים, והיא בורחת. אמר לו: ישמעו אוזניך מה שאתה מוציא מפיד, כך ברוח הזו רוח טומאה - מזין עליו מי נידה והוא בורח. לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו: רבנו, לזה דחית בקנה, לנו מה את אומר? אמר להם: חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרים, אלא אמר הקב"ה: 'חוקה חקקתי, גזרה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי...'"

הגוי חיפש את התועלת המעשית בפרה האדומה. הוא סבר שלכל מצווה חייבת להיות תועלת, ואין מקיימים מצווה אם אין מבינים את יעילותה. ריב"ז הבין שכך חושב הגוי, ולכן ענה לו לשיטתו והסביר לו את התועלת המעשית שבפרה אדומה, הסבר שאכן סיפק אותו. התלמידים לא הסתפקו בכך משתי סיבות: 1. הם, בניגוד לגוי, מתמצאים בכל פרטי ההלכות ויודעים שהסברים תועלתניים לא יעזרו לנמק את כולן. למשל: מדוע הטמא צריך גם לטבול אחרי שמזים עליו? ועוד. אפשר לתת נימוקים מסוג זה לכל מיני מצוות, להסביר את בעיית התזונה במאכלות אסורות או את הזיהום שבאישה נידה וכדומה, אך לעולם אי אפשר לנמק בדרך זו את כל הפרטים הקטנים של המצווה. 2. נימוקים כאלו מגמדים את מצוות התורה, הופכים אותה לספר רפואי ותועלתני ומוציאים ממנה את ערך קיום המצוות כשלעצמן.

ואכן, תשובת ריב"ז לתלמידיו הייתה שאי אפשר להבין את טעמה של מצוות פרה אדומה. מערכת המצוות ופרטיהן היא א-לוהית, ואל תנסות למצוא תועלת בכל מצווה ומצווה. כך היא גם גישת הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג, כו). לדעתו יש טעמים למצוות בכללותן, טעמים שאפשר למצוא אותם, אך אי אפשר למצוא את הנימוקים לכל פרטי המצוות: "וכי אכפת לו לקב"ה בין מי שהוא שוחט מן הצוואר למי שהוא שוחט מן העורף? הוי אומר: לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות" (בראשית רבה מ"ד, א).

היהדות מאמינה שיש תועלת למצוות. המצוות מקדשות את הגוף ואת הנפש. היהדות, בניגוד לחילוניות, גורסת שיש הבחנה בין מעשים קדושים לבין מעשים שאינם קדושים, וכי יש מקומות וזמנים שהם קדושים מאחרים. אפשר גם למצוא את הסיבות ואת הטעמים של חלק מפרטי המצוות. אך לפרטים רבים לא ניתן למצוא טעמים, ואנו צריכים להתייחס אליהם כאל "חוקה חקקתי, גזרה גזרתי". כמו כן, ברור שאנו צריכים לקיים את כל המצוות על כל פרטיהן בלי קשר לשאלה מה אנו מבינים ומה איננו מבינים.

אמנם כאשר אנו מנסים להסביר את המצוות ואת טעמיהן למי שאינם מאמינים רצוי לתת להם נימוקים תועלתניים, נימוקים שאותם הם מסוגלים להבין, אך יש להיזהר ולא להפריז בכך - הן מפאת החשש שאותו אדם יבדוק את הדברים עובדתית ויפרוך את דבריו, והן מצד החשש שמרוב שימוש בנימוקים כאלו נתחיל לשכנע את עצמנו שאלו הם באמת טעמי המצוות.

שמיני - שמיני לבריאה

הרב אורי שרקי שליט"א/שבט שבת"/אדר ב' תשע"ז

אמנם ישבו אהרון ובניו פתח אוהל מועד שבעת ימים, כך שראוי יום תנוכת המשכן להיקרא "שמיני". אך מאחר והוא מכונה גם בשם "היום הראשון - שבו היתה שמחה כיום שנבראו שמים וארץ" (רש"י נשא), הרי שהוא באמת היום השמיני לבריאת העולם. עולמנו הטבעי מכונה במעשה בראשית "יום השביעי",

פעולות עליה גדולות מארצות צפון אפריקה. הוא הקים בביתו מטה לקליטת עולים בדרכם ארצה, ומשם הבריחם לצרפת. בשנת תש"ז יצא בעצמו לא"י, ובראשית שנת תש"ח הגיע ארצה עם משפחתו והשתכן תחילה באהלי מעברה בגבעת אולגה. כשנודע לראשון לציון **הרב בן ציון חי עוזיאל** על בואו לישראל, בא לפגשו ויזם את מינויו ל**רב הראשי של רמלה ולוד**. על מינויו מסופר שכאשר בא לארץ נרשם לעבוד בעבודת האדמה, וכאשר ראו זאת אנשים שהכירוהו מיד מנעו זאת ממנו, והוא בענותותו אמר שזה **מצוה גדולה של יישוב ארץ ישראל**. מכרו לא נתנו לו לעבוד בעבודת האדמה כשהגיעה השמועה להגאון רבי יוסף שלוש זצ"ל מירושלים, בבא חאקי נמצא בארץ ישראל, וכך הוה מעשה, שכן מונית והתייצב במעברה, וא"ל כבודו יצטייד בכל תעודות הסמיכה והכושר שקיבל מרבני מרוקו ויעלה איתי לירושלים. הם הגיעו ללשכתו של הראשון לציון והרב הראשי לישראל הגאון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל נחרד לשמע הדברים, הפנה את הבבא חאקי באותו מעמד אל הרב הראשי האשכנזי הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ"ל שישוחח איתו בדברי תורה והלכה, בכדי לאשרו במשותף לרבנות, נכנס הבבא חאקי להגרייה הרצוג, וא"ל הביאו כעת לפני שלוש שאלות שאני רוצה להתייעץ איתן עם כבודו, שמע הבבא חאקי את השאלות וחייד ואמר שאלות דומות הובאו לפני לא מזמן בדרך באלג'יריה, אמר והחל להרצות את דבריו, הרב הרצוג התפעל מהתשובות, ולאחר זמן קצר הוחלט לתת לו רבנות בערים רמלה ולוד. שימש כרב העיר רמלה לצד הרב האשכנזי ישראל גלזר וכרב העיר לוד לצד הרב אברהם קוטנר במשך כ-20 שנים. כן היה חבר במועצת הרבנות הראשית.

מונה ל**יו"ר** "ארגון הרבנים הספרדים ועדות המזרח בארץ ישראל", שייסד הראשון לציון הרב יצחק נסים.

ביולי 1959 התמנה חבר בוועדת החקירה הממלכתית לחקר **אירועי ואדי סאליב**. הוא היה היחיד מבין חברי הוועדה שנולד בצפון אפריקה. היה ידוע כבעל מופת ורבים ביקשו את עזרתו רב היה **ציוני נלהב** וחזר בנאומיו על כך שזמננו זה הוא זמן **אתחלתא דגאולה**. תמך בפומבי במפד"ל.

לאחר מלחמת ששת הימים תמך בקביעת **הלל וקריאה בתורה בברכה ביום ירושלים**. במכתב לחייל (לימים סגן-אלוף הרב זאב לוי) כתב בעניין **יום העצמאות** שאנו **קוראים את ההלל ביום זה**, שיש שמברכים בו **שהחינו**. לגבי גילוח ותספורת (אף שאלו ימי ספירת העומר) אמר שזה נתון להרגשת האדם.

במכתב לרב יהודה לייב פישמן מימון קרא הרב אביחצירא להקים את **הסנהדרין**, בראשות הרב בן ציון חי עוזיאל, הרב יצחק הלוי הרצוג והרב מיימון. כשנשאל לגבי שימוש ב**פאה נכרית** לכיסוי ראש האישה, כתב: "דין פאה נכרית - יש מקילים", כלומר שניתן לסמוך עליהם. תמך ב**היתור מכירה** בשמיטה. נהג ללבוש ציצית עטורה ב**פתיל תכלת**.

דרכו בקודש הייתה לברך בחפץ לב כל יהודי שביקש את ברכתו, וכל אימת שנתבקש לסייע ולעזור, עשה זאת באהבה ובחיבה, אף על פי שהיה טרוד בטרדות רבות ובלו לדאוג למנוחתו וזמנו. הסביר זאת במעשה שאירע בהיותו ילד:

בגיל אחת עשרה שנה, שהה בבית המשפחה לבד תוך שהוא חוזר על לימודיו. לפתע הגיעה אישה לבית בן ציון חתונה וביקשה בידה ואמרה: "מי מבני הבית כאן?" כשענה "רק אני", אמרה לו: "אם כן ברך את התינוק הנוטה למות." ענה אבא: "אני קטן ולא רגיל לברך, חפי שאבא או מי מהדודים יבוא והם יברכו." האישה התחננה ופסקה: "אתה תברך, כי יש לך זכות אבות!" אבל הוא בשלו, התבייש ולא הסכים. לצערנו האישה לא הספיקה להגיע לביתה והתינוק ל"ע נפטר. והנה בחלום הלילה, ראה שלוקחים אותו לשמי מרום להעמידו למשפט, אומרים לו הממונים: "הנך מואשם בהריגת התינוק." תמה: "אותי אתם מאשימים בהריגה?" ענו לו: "באה אליך אישה וביקשה שתברך את התינוק ואתה מיאנת ואילו היית מניח את ידך עליו ומברכו, היה הילד ניצול ונשאר בחיים." בעודו המום, בא אליו סבו, רבי יעקב אביחצירא, ואמר לו: "תדע לך שאני פעלתי בשמים כי יוותרו לך הפעם, כי כוונתך הייתה טהורה, אך מעתה תדע לך בני, כל פעם שיבקשוך לברך ולסייע עשה ככל יכולתך כי יש לך זכות אבות." והמשיך להסביר לבניו: "מאז ועד היום אני

שטרם הסתיים מאחר ולא נאמר בו "ויהי ערב ויהי בוקר יום השביעי".

היום השביעי הוא הזמן שבו ה' מפסיק להשפיע על חוקי הטבע בעולם, חדל מלשנות סדרי בראשית. במקומו פועל האדם, כעין "גוי של שבת" של הקב"ה. עבורנו בני האדם - אנחנו בימי החול, אנחנו הפועלים. ששת אלפי שנות ההסטוריה של היום השביעי מחולקים לשישה חלקים, כנגד ששת ימי המעשה.

אך עם כל זאת, קיימת מעין הטרמה של יום השמיני בעולמנו, והוא בית המקדש, שבו מתנהלת מערכת יחסים ישירה בין הנברא לבורא. המקדש שייך ליום השמיני, ולכן הלכותיו משונות מהלכותינו. מקריבים בשבת, הכהנים לובשים שעטנז, ועוד. זה בהתאם לאימרת חז"ל, שלעתיד לבוא המצוות בטלות. העיקר במקדש הוא המפגש פנים אל פנים עם ה', שאנו מצפים לו לעתיד לבוא.

שבעת ימי ההמתנה של אהרון ובניו מהיום מעין חזרה על ההיסטוריה והכנה ליום השמיני.

לו זכינו חנוכה המשכן הייתה כניסת העולם אל היום השמיני. לא כך היה משתי סיבות: מעשה נדב ואביהו, ושהמקדש לא היה בירושלים. העולם נשאר ביום השביעי, עם נקודת השקה ליום השמיני במקום המקדש.

מכיון שהמצוות של תורת משה מתבטלות ביום השמיני, עלתה המחשבה שבמקדש אין צורך לשמוע למשה. שם יש מקום לתורת אהרון, במנותק מתורת משה, והורו נדב ואביהו מדעתם. כך לדורות, כשהכהן הגדול נמצא בקודש הקודשים, אין מי שיוודע אם הוא עושה כדברי חכמים או לא. במסכת יומא נאמר ש"ישני תלמידי חכמים, מתלמידי של משה" השביעי את הכהן הגדול שלא ישנה ממה שלימדו אותו. רואים שיש לכהן פיתוי להתנתק מתורת משה.

איך מונעים זאת? משביעין אותו (מלשון שבע), מחברים אותו בחזרה ליום השביעי, למרות שהוא נכנס ליום השמיני. מבחינת העונג האישי שלו כדאי לו להישאר שם, ביום השמיני. אך למען טובת העם אנו מבקשים ממנו לחזור ליום השביעי, כדי לבסס אותנו במשהו מריחו של היום השמיני! דווקא יציאת הכהן הגדול היא רגע השיא של יום הכיפורים, ולא כניסתו: "מה נהדר היה כהן גדול בצאתו בשלום מן הקודש"

ספור לשבת

הרב יצחק אביחצירא, המכונה "בבא חאקי", בילה ערב ארוך בניסיון להשכין שלום בין בני זוג שנישואיהם עלו על שרטון. הרב הגיע לביתם בשעת ערב, ושב אל ביתו אחרי חצות, לאחר שישב שעות רבות עם בני הזוג, האזין לדבריהם והשיב את השלום והברכה לביתם.

השעה הייתה קרובה לשתיים אחר חצות כאשר נכנס בבא חאקי לביתו. אך במקום להניח את ראשו על הכר, הוא פנה אל המטבח, הכין לעצמו כוס קפה והתיישב ללמוד תורה. כמה דקות לאחר מכן התעוררה בתו, ונרעשה למראה הרב הלומד: "אבא! השעה מאוחרת כל כך, ובמהרה כבר תרצה להשכים לתפילת שחרית. מתי תישן?"

ענה לה אביה: "בתי, אם לא אלמד תורה, מאין אשאב הכוח לפייס?"

דלת ביתו של ה"בבא חאקי", הרב יצחק אביחצירא, הייתה פתוחה לרווחה תמיד, ואנשים רבים התארחו בביתו לתקופות ממושכות.

באחד הימים החציף פנים אחד האורחים וקרא כנגד הבבא חאקי קריאות גנאי. הבבא חאקי שתק ולא השיב לו דבר. לאחר ימים מספר נפגשו השניים ברחובות העיר רמלה, והבבא חאקי שוב חייך אליו והזמינו בחום לשהות בביתו בעת הצורך.

תמהו מאוד מלוויו של הרב. "כבוד הרב, מדוע שוב מחלת על כבודך בפני אדם שביזה אותך?" השיב להם הבבא חאקי: "בירושלים פעל הרב יוסף שלוש, אב בית הדין של העדה המערבית (מרוקאית), שהיה צדיק גדול. מעל פתח ביתו הפתוח לרווחה תמיד חקק את המשפט 'כל הבא - ברוך הבא - חוץ מכפוי טובה'. ביתי פתוח אפילו בפני כפויי טובה."

כאשר היה רבי נחמן מברסלב בעיר איסטנבול, בדרכו לארץ ישראל, ביזה אותו יהודי פולני אחד. מיד אחר כך, שב יהודי זה לביתו ונפטר. חברו של ר' נחמן, שלווה ושירת אותו בנסיעתו, שאל: "הלוא כתוב 'גם ענוש לצדיק לא טוב' (משלי יז, כו), ומכאן למדנו שלא טוב לאדם צדיק שיעניש את מי שפגע בו!"

ענה לו רבי נחמן במשל: מלך אחד חיבב מאוד את אחד מבני האצולה, וקירב אותו אליו בכל מיני אהבה וחיבוב. אבל אדם זה העז פניו כנגד המלך, עד שנגר דינו למיתה. וכך אמר לו המלך: "דע לך, שאני אוהב אותך מאוד. ומה אעשה? הן לא אוכל לעבור על חוקי המלכות." מיד ציווה המלך לאסור את האיש ולהביאו אל בית הסוהר, עד שיוציאוהו להורג.

בהיותו בשבי, חשב בן האצילים על ייסורי המיתה שנכחו לו, וידע כי ייסורים אלה לא יימשכו זמן רב. הוא ידע כי המלך אוהבו מאוד, וכי ייסוריו של המלך וגעגועיו יהיו קשים מייסוריו שלו וילוו אותו לעולם. מרחם היה על צער המלך אף יותר מאשר על עצמו, והחל חושב כיצד יציל את המלך מצער.

לבוסו, עלה במוחו רעיון. מיד ביקש ממפקד בית הסוהר כי יביא אותו לפני המלך. כשבא לפניו אמר: "יודע אני כי צערך גדול

מצערי, אלא שאין יכול אתה לעבור על חוק המלכות ומחויב אתה להמיתני. ובכן, זו עצתי – הלוא בושה נחשבת כמיתה. ואם כך, תוכל לגרום לכך שאדם יבייש אותי ברבים, ובכך תוכל להצילני ממוות. ואפשר שאדם זה שיביישני יהיה גולן או פושע שכבר נגזר דינו למות. הבא אדם כזה לפניי ואני אתגרה בו עד שיכעס ויבוז אותי ויכה אותי ברבים כדי לבייש אותי, וייחשב לי הדבר כמיתה. את הגולן ימיתו, כפי העונש שנקבע לו עוד קודם לכן. כשיעשו כך, יחשוב הציבור כי הומת הגולן בגלל שביזה את עבדו וידידו האהוב של המלך. כך לא יחוללו כבוד המלכות וכבוד עבדו של המלך.

כך לפעמים, ביזיון שמבזים אדם צדיק הוא למעשה טובה גדולה עבורו. הבושה מכפרת על גזרת המוות שנגזרה עליו. ואם נענש האדם שביזה את הצדיק, הרי זה בשל כבודו של הקדוש ברוך הוא, המעניש את מי שביזה את עבדו החביב עליו. אמנם, סיבה זו לבדה אינה מספקת כדי לחייב את האיש בעונש כה חמור, אך הקדוש ברוך הוא מסובב את העניין כך, שאדם זה שיבייש את הצדיק הוא אדם שממילא חייב מיתה.

כך בא הכול על מקומו בשלום. מיתתו של הצדיק מתכפרת בבושה שביישו אותו, והאדם שממילא נידון למוות מקבל את עונשו באופן כזה, שנראה כאילו נענש על חילול כבודו של הצדיק. כך מנהל הקדוש ברוך הוא את עולמו, "כִּי יִשְׂרָיִם דְּרָכַי ה' (הושע יד, י).

שבת שלום

